

Fyzické tresty a metody jejich omezování ve výchově dětí

Bc. Jarmila Klíčová

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2016/2017

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Jarmila Klíčová**
Osobní číslo: **H140253**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Fyzické tresty a metody jejich omezování ve výchově dětí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek vztahujících se k fyzickému trestání dětí, jeho prevenci a legislativě.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

ATKINSON, Rita L. Psychologie: vybrané kapitoly. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-717-8640-3.

DECLAIRE, John, Joan GOTTMAN with Joan, 1998. Raising an emotionally intelligent child. New York: Simon. ISBN 978-068-4838-656.

GUEGEN, C. Cesta ke šťastnému dětství. Praha: Rybka Publishers, 2004. ISBN 978-80-87950-03-6.

OAKLANDER, V. Třinácté komnaty dětské duše. Dobříš: Drvoštěp, 2010. ISBN 978-80-90330-60-3.

VANIČKOVÁ, E. Stop tělesným trestům. Praha: Česká společnost pro ochranu dětí, 2004.

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Jana Krausová, Ph.D.**

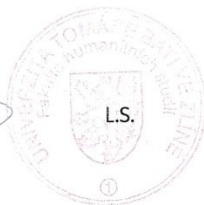
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce: **22. listopadu 2016**

Termín odevzdání diplomové práce: **20. dubna 2017**

Ve Zlíně dne 22. listopadu 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- беру на ве́доміи, же дипломová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 23.2.2017

.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydávalečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíáde k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá fyzickým trestáním dětí. Volně navazuje na bakalářskou práci „Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech“ z roku 2013. Potvrdilo se zde, že zkušenosti z dětství ovlivnily přístup k výchově vlastních dětí a zároveň se přenesly do péče

o svěřené děti. V diplomové práci se snažíme najít způsob, jak omezit nejen fyzické tresty ve výchově dětí, ale také, jak vychovávat bez trestů vůbec.

Pro dítě je obtížné ovládat a řídit své emoční a citové reakce, přijímat emoce druhých a vcítit se do nich. Cílem práce je podívat se na problematiku fyzických trestů z pohledu dítěte.

Klíčová slova: trestání, fyzické tresty, výchova dětí, respekt, hranice

ABSTRACT

This thesis deals with the physical punishment of children. Loosely follows the bachelor work „Physical punishments and methods of their reduction in children raising" from 2013. It was confirmed here that childhood experiences influenced the attitude to the education of their children and simultaneously transferred to the care of entrusted children. In this thesis, we try to find a way to reduce not only physical punishment in raising children, but also how to raise free from punishment at all.

For a child, it is difficult to control and manage their emotional reactions, accept the emotions of others and empathize with them. The goal is to look at the issue of physical punishment from a child's perspective.

Keywords: punishment, corporal punishment, child-rearing, respect, borders

Poděkování:

Ráda bych poděkovala paní Mgr. Janě Krausové, Ph.D. za odborné vedení, cenné rady a pomoc při tvorbě mé diplomové práce.

Dále také děkuji všem svým blízkým, kteří mi různými způsoby pomáhali a podporovali mne.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	11
1.1 LITERATURA O TÉMATU	11
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE	15
1.3 VZTAH TÉMATU K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM.....	16
2 FYZICKÉ TRESTÁNÍ DĚTÍ	19
2.1 SITUACE VE SVĚTĚ	19
2.2 SITUACE V ČR.....	20
2.2.1 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ UŽÍVÁNÍ TĚLESNÝCH TRESTŮ	21
2.2 VLV FYZICKÝCH TRESTŮ NA DÍTĚ.....	22
2.3 MOZEK A STRES U DÍTĚTE.....	23
2.3.1 Co způsobují tvrdé tresty	25
2.4 BĚŽNÉ VÝCHOVNÉ NÁSILÍ	26
2.4.1 Od facky k týrání	27
3 METODY OMEZOVÁNÍ TRESTŮ VE VÝCHOVĚ	29
3.1 VÝCHOVA BEZ TRESTŮ	29
3.2 DÍTĚ JAKO OSOBNOST	31
3.3 ZKUSME TO JINAK	31
3.3.1 Jak na to	32
3.3.2 Tělesný kontakt rodiče.....	32
3.3.3 Odměny.....	33
II PRAKTICKÁ ČÁST	34
4 VÝZKUM	35
4.1 CÍL VÝZKUMU	36
4.2 OTÁZKY POLOSTRUKTUROVANÉHO ROZHOVORU	36
4.3 VÝZKUMNÝ VZOREK	37
4.4 POPIS DOTAZOVANÝCH DĚTÍ	37
4.5 PRŮBĚH VÝZKUMU	38
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	39
4.7 ANALÝZA VÝSLEDKŮ ROZHOVORŮ S DĚTMI	46
4.8 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	54
4.9 SHRNUÍ VÝZKUMU	54
ZÁVĚR	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	61
SEZNAM OBRÁZKŮ	62
SEZNAM PŘÍLOH	63
Příloha PI: Rešerše	63
Příloha PII - Obrázky použité při rozhovorech.....	73

Příloha PIII: Obrázky „začarované rodiny“	76
Příloha PIV: Přepisy rozhovorů s dětmi	80

ÚVOD

Důvodem zvolení daného tématu je nejen zájem o tuto problematiku, ale také praktická angažovanost. Jde o téma společensky velmi citlivé a stále aktuální. Často se diskutuje o nevhodnosti používání fyzického trestu. Mnozí rodiče dnes intuitivně cítí, že tradiční autoritativní výchova je již přežitá, a kloní se více k nenásilnému, citlivému přístupu založenému na empatickém vztahu s dítětem. Já pracuji se sociálně slabými rodiči, kteří své děti fyzicky trestají bez jakýchkoliv zábran. Nemají žádnou povědomost o tom, že je přímá souvislost mezi prostředím, ve kterém dítě vyrůstá, a zráním jeho celé osobnosti a především jeho mozku. První roky života dítěte, od početí do šesti let jsou skutečnými základy, na nichž se buduje celá lidská existence. Rozhodující jsou zkušenosti se vztahy, které dítě zažije během těchto prvních let.

Tématem fyzických trestů jsem se zabývala i ve své bakalářské práci nazvané „*Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech*“. Výzkumným šetřením se zde ukázalo, že postoj k fyzickým trestům je silně ovlivněn zkušenostmi z dětství. Potvrdilo se, že tyto zkušenosti ovlivnily přístup k výchově vlastních dětí, neboť se dotázaní snažili neopakovat chyby svých rodičů. Dále pak z pohledu profesního, kdy jako vychovatelé svěřených dětí, neužívají fyzické tresty, ale shodují se na neúčinnosti jakýchkoliv třeba i zákazových trestů.

Pro dítě je obtížné ovládat a řídit své emoční a citové reakce, přijímat emoce druhých a vcítit se do nich. Cílem práce je podívat se na problematiku fyzických trestů z pohledu dítěte.

V teoretické části popisujeme teoretická východiska diplomové práce prostřednictvím odborných zdrojů. Je zde ukotven teoretický rámec práce. V první kapitole se budeme zabývat literaturou, kterou jsme při psaní diplomové práce použili, popisujeme vztah sociální pedagogiky k vybranému tématu a objasňujeme základní pojmy. V druhé kapitole se zaměřujeme na osobnost dítěte, citové prostředí, které představuje základní podmínku pro zdravý vývoj mozku dítěte. Poslední kapitola se zaměřuje na instituce zabývající se prevencí násilí na dětech a právní ochrana dětí.

Praktická část se orientuje na realizaci samostatného výzkumu, doplní teorii o praktické zaměření. Pro realizaci výzkumného šetření jsme využili kvalitativní metodu polostrukturovaného rozhovoru. V závěru práce jsme provedli analýzu dat a zodpověděli jsme výzkumné otázky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

V diplomové práci se snažíme navázat na bakalářskou práci, která měla společné téma fyzické trestání dětí, z pohledu dospělého člověka. Nyní se zabýváme otázkou fyzického trestání z pohledu dítěte. V následujících podkapitolách jsme popsali a definovali základní pojmy související s tématem. V první se zabýváme domácí, zahraniční a cizojazyčnou literaturou užitou v této práci. V další zkoumáme, do jaké míry souvisí dané téma se sociální pedagogikou. Náplní poslední podkapitoly jsou základní pojmy, které se v práci vyskytují a jsou důležité pro danou problematiku.

1.1 Literatura o tématu

Z nabídky domácích publikací, které se problematikou fyzických trestů zabývají, jsme se zaměřili na ty, které přichází s nejnovějšími poznatky a volně tak navazují na literaturu užitou v bakalářské práci. Patří mezi ně publikace: „*Výchova bez trestů*“, kde se autor Václav Mertin snaží ukázat možnosti dnešní výchovy. Jde o významného dětského psychologa, který 35let pracoval v pedagogicko-psychologické poradně. Ve svém díle nachází argumenty, proč vychovávat dítě bez tělesných trestů anebo vůbec, bez jakéhokoliv trestání. Snaží se přesvědčit o tom, že je to možný perspektivní způsob výchovy. Nutí k hlubšímu zamyšlení především ty, kteří se výchovou zabývají profesionálně, jako jsou učitelé, pečovatelé, psychologové a v neposlední řadě rodiče, jež ovlivňuje, jak se na trestání dívá veřejnost. Autorova další kniha: „*Výchovné maličkosti: průvodce výchovou dítěte do 12let*“, nám srozumitelnou formou podává základní principy výchovného působení. Ukazuje rodičům a vychovatelům, jak nejlépe dítě podporovat. Věnuje se nejčastějším problémům, které ve výchově nastávají.

K našemu tématu má hodně co říct Lidmila Pekařová, která je autorkou knihy: „*Jak žít a nezbláznit se: psychologie dítěte od předškolního věku do dospělosti*“. Má za sebou více jak třicet tři let praxe v klinické psychologii, je primářkou oddělení rehabilitace a diagnostického centra Hamzovy léčebny v Luži-Košumberku a také je lektorkou, která velmi zajímavou a neotřelou formou dává k dispozici své zkušenosti. Ukazuje rodičům a vychovatelům, že dítě se agresivním nerodí, ale stává se jím, pokud je vedeno špatnou výchovou. Koho tedy trestat a za co? Odpovědi na tyto otázky, si dospělý uvědomí, že chyba je na obou stranách a je třeba navodit stav vzájemného odpuštění. Autorka nabádá matky, aby méně mluvily a více naslouchaly.

Tuto myšlenku zastává i další autor knihy: „ *Dítě na zabiti: příručka pro rodiče dětí a dospívajících s problémovým chováním*“, Petr Štípek. Pracuje v pražské psychologické poradně jako psycholog a psychoterapeut. Zkušenosti s výchovou sbírá i ze své terapeutické praxe na ambulantním středisku výchovné péče, kde se zabývá rodinnou terapií. V knize se snaží najít cestu porozumění a pomoci dětem, přes rodiče, kteří mají snahu na sobě něco změnit, nebo alespoň ochotu vyhledat odborníka. Z principů rodinné terapie vychází, že cokoli se děje jednomu členu rodiny, děje se to celé rodině.

Z pohledu naší práce považujeme za důležitou knihu: „*Základy sociální pedagogiky*“ od profesora Blahoslava Krause, která spojuje sociální pedagogiku s naším tématem. Autor se již řadu let zabývá sociálně-pedagogickou problematikou. Ve své publikaci nás postupně seznamuje s historií i současností sociální pedagogiky u nás i v zahraničí. Snaží se o ucelený pohled na celou oblast sociální pedagogiky a její vztah k ostatním oborům. Závěrem uvádí uplatnění sociální pedagogiky v praxi, ať jde o terénní práci, komunitní činnost

a metody sociálně výchovné činnosti.

Uvádíme zde již starší publikaci autorského kolektivu, neboť má stále co sdělit z oblasti tělesného trestání dětí. „*Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*“ jejíž autory jsou: Dunovský J., Dytrych Z., Matějček, Z. a kol.

Autoři nahlíží do minulosti a srovnávají současnou situaci, jaké postavení má dítě v dnešní době a společnosti. Definují zde týrané, zneužívané a zanedbávané dítě a uvádí příčiny, které k tomu vedou. Zabývají se právními aspekty takto postižených dětí. Zmiňují problematiku duševních poruch a rizikových životních situací. Věnují pozornost také prevenci a předcházení těchto jevů ve společnosti.

Zdeněk Matějček je autorem další knihy: „ *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*“ s podtitulem: *normy vývoje a vývojové milníky z pohledu psychologa: základní duševní potřeby dítěte: dítě a lidský svět*. Shrnuje zde poznatky vědy prověřené již životní praxí, ať už nové nebo starší. Je na každém rodiči nebo vychovateli, na jakou konkrétní situaci, kterou se svým dítětem zažívá, si rady vztáhne a použije. Může sledovat krok za krokem a připravovat se na vše, co se s dítětem děje. Pro nás byla přínosná kapitola o zvládání vzdoru, jde o období, které se nevyhne žádnému dítěti, jen ho každé dítě prožívá po svém.

Pro praktickou část nám byla přínosem dosti obsáhlá kniha tří autorů Svoboda M. (ed.), Krejčířová D., Vágnerová M.: *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Seznamují zde

s širokou škálou metod a uvádí jejich popis, charakteristiky, psychometrické vlastnosti apod. V další části předkládají jednotlivé problémové okruhy a postupy diagnostikování. Čtenáře inspirují uvedené příklady psychologických nálezů, které ale slouží jen pro ilustraci. Nejsou diagnostickým nástrojem v nepovolaných rukou, neboť nelze používat sebelepší diagnostický nástroj izolovaně. Především psychologům dávají přehled u nás používaného a dostupného instrumentária.

Při rozhodování se, jak postupovat v praktické části, a jakou metodu výzkumu zvolit, nám byla nápomocna široká škála literatury. Zde uvádím alespoň dílo „*Metody pedagogického výzkumu*“, od Miroslava Chrásky. Autor se převážně věnuje kvantitativnímu výzkumu, ale pro nás byla přínosná ve fázi vybírání. Dalším zdrojem bylo dílo „*Úvod do metodologie psychologického výzkumu*“, autora Jána Ferjenčíka. Mimo tradiční kvalitativní metody, uvádí i nové způsoby, jak je možné bádát v psychologii. Ukazuje to na řadě konkrétních příkladů. Dalším přínosem pro nás byla kniha autorů Švaříček, Šedřová a kol., nazvaná: „*Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*“. Zde je nejen návod, jak provádět výzkum kvalitativní formou, ale především ukázka toho, jak získat vlastní zkušenosti, třeba jen cvičným výzkumem. Autoři Gulová, Šíp a kol., díla „*Výzkumné metody v pedagogické praxi*“, představují sérii metod a příkladů výzkumu. Ukazují potřebnost vědy a využití schopnosti aplikovat inteligentní metody.

Ze zahraniční literatury nás oslovila například autorka Jiřina Prekopová, která je známá psycholožka a rodinná psychoterapeutka. Pochází z Čech, ale žije a pracuje v Německu. Z jejich početných děl nás oslovila publikace „*Pevné objetí: cesta k vnitřní svobodě*“, kde se zabývá terapií pevného objetí. Autorka sklídila s touto terapií nejen uznání, ale i četnou kritiku především v Německu. Jde o metodu, která má v dnešním pojetí trochu jiný význam, než v jejím počátku před dvaceti lety. Z pevného objetí se stal „prostředník“, s jehož pomocí se upravuje porušená citová vazba mezi členy rodiny.

Další dílo Jiřiny Prekopové „*I rodiče by měli dělat chyby*“, kde se snaží shrnout poznatky z celoživotní praxe, je pro naše téma velmi přínosné. Řeší zde generaci rodičů, kteří prošli přísnou výchovou, a kteří dnes odmítají jakékoliv tresty. Tito rodiče se dopouští chyb především v nastavování hranic a mantinelů svým dětem. Uvádí zde potřebu si chybnou výchovu přiznat a vyvodit z ní důsledky.

Příkladný pro nás byl i pohled francouzské pediatričky Catherine Gueguenové, která je autorkou věhlasné knihy: „*Cesta ke šťastnému dětství*“, s podtitulem: „*empatická výchova ve světle nejnovějších poznatků o mozku a emocionálním vývoji dítěte*“. Srozumitelně

vysvětluje souvislost mezi zráním mozku a utvářením dětské emocionality a zároveň popisuje podmínky, kdy se dítě učí zvládat vlastní emoce. Ukazuje, čím rodič přispívá k harmonickému růstu, a naopak čím jej brzdí a blokuje.

Další francouzská autorka Edwige Antier a její kniha: „*Agresivita dětí*“, nám posloužila jako průvodce vývojem dětské agresivity. Všem vychovávajícím nastavuje zrcadlo a ukazuje, kde se to v těch dětech bere. Od narození po dospívání, radí autorka, jak reagovat na agresivní chování v příslušném věku. Na svých případech z psychoterapeutické praxe ukazuje, jak jednat a volit ta správná slova.

Německý autor Michael Winterhoff hledá odpověď na otázku: „*Proč se z našich dětí stávají tyraní, aneb, ztracené dětství*“. Až děsivě překvapuje svou analýzou, kde poukazuje na to, že není možné s dětmi jednat jako s dospělými, což považuje za emocionální zneužívání dětí. Pro zdravý psychický vývoj musí rodiče i pedagogové vystupovat vůči dítěti rozhodně. Povoláním je lékař, ale jako sociální psychiatr se zabývá psychickými poruchami především dětí a mládeže. Při dlouholetém pozorování došel k poznání, že psychický a fyzický věk mladistvých se značně rozchází. Důvodem podle něj není špatná povaha, kterou by dítě zdědilo, ale fakt, že není psychicky schopno rozpoznat nevhodnost svého chování.

„*Kdo koho vychovává?*“ se ptá anglický profesor sociálních věd William J. Doherty. Snaží se překročit ideologické hranice v otázkách rodiny. Své poselství se snaží rozsévat po celé zemi za pomoci přednášek a seminářů. Ve své knize používá jednoduchý jazyk, kterým sděluje rodiči, jak se stát sebevědomým, a jak přirozeně zapojit dítě do rodinného života v dnešním nejistém světě. Učí ho zvládat tlak vrstevníků, řeší problémy života jen s jedním rodičem, dává návod, jak si poradit s konzumním způsobem života.

Dvě uznávané expertky na komunikaci mezi dětmi a dospělými Adele Faber a Elaine Mazlish, jsou autorkami knihy: „*Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly, jak naslouchat, aby nám děti důvěřovaly*“. Dívají se na výchovu očima dítěte, aby lépe pochopily jeho chování. Ukazují způsob, jak přátelsky spolupracovat s dětmi a přitom je učit samostatnosti, a na příbězích z každodenního života představují, jak se dá problém řešit bez křiku a trestání.

Dále mě oslovila kniha autorky Violet Oaklander: „*Třinácté komnaty dětské duše*“. Pomáhá nahlédnout do vnitřního světa dnešního dítěte. Pro dospělé může být kniha odrazovým můstkem k nalezení sebe sama, přes poznání svého vlastního dětství. Inspiruje

čtenáře mnoha technikami, které rozvinula o nové koncepce a myšlenky. Nejruznější dětské potíže jako je autismus, agresivita, hyperaktivita řeší pomocí Gestalt přístupu.

Autorka Eva L. Essa je vedoucí katedry rodinných studií na Universitě Nevada v USA a její kniha: „*Jak pomoci dítěti: Metody zvládnání problémů dětí v předškolní výchově*“, pro nás byla užitečná především tím, že předkládá řešení na konkrétní problémové chování. Ukazuje, jak se vytváří pozitivní prostředí, ve kterém se lépe podporuje vhodné chování dětí. Použité strategie řeší i problematiku dětí s různými fyzickými nebo psychickými poruchami. Kniha pomáhá nejen rodičům, aby efektivně pracovali s malými dětmi, je i příkladná pro učitele v mateřských školách.

Do cizojazyčné literatury jsme zařadili publikaci „*Social Psychology*“, od významného autora, který je profesorem psychologie David G. Myers. Autor dává do souvislosti způsob našeho chování a jednání se sociálními vlivy. To, jak se chováme, souvisí nejen s vrozenými geny, ale především s kulturou, ve které vyrůstáme. Osobnost dává člověku určitý předpoklad k jeho chování a prožívání, ale důležitý je vliv rodiny a prostředí.

Další publikací je „*Handbook of Parenting: Theory and Research for Practice*“, od autorů Masud Hoghghi, který je profesorem psychologie a profesora pediatrie Nicholas Long. Ve svých příspěvcích řeší problémy rodičovství a odpovídají na otázky správné výchovy. Zabývají se výchovou dětí se speciálními potřebami nebo výchovou problémového dítěte. Poukazují na důležitou interakci mezi rodiči a sociálním okolím.

1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE

Sociální pedagogika zkoumá vztahy mezi sociálním prostředím a výchovou. Její úloha spočívá v hledání optimálních forem pomoci člověku v jeho životě, v různých typech prostředí. Utváří výchovné podněty v prostředí a kompenzuje jejich nedostatky při výchově člověka.

Můžeme je rozdělit do několika skupin. Do první řadíme globální problémy současné civilizace, kam patří ekologické problémy, otázky války, rozvoj techniky apod. Druhou skutečnost tvoří přístupy k dítěti, k mládeži a k člověku. Je třeba zvolit cestu humanistické a emancipační výchovy, kde úcta, láska, respektování práv a samotný přístup k dítěti jako k subjektu výchovného působení jsou dominantní. Třetí skupinu problémů můžeme odvodit od společenské praxe. V souvislosti s tím, že mnohé oblasti sociální pedagogiky, jako je výchova, převýchova, terapie nebo též sebevýchova, řeší především psychologie,

sociologie a pedagogika, je třeba hledat společné řešení. Vymežit místo sociálního pedagoga ve společenské praxi a také v legislativě. (Bakošová, 1994, s. 10, 11)

Sociální pedagog je teoreticky i prakticky připraveným odborníkem na činnost sociálně výchovnou. Jeho všeobecné kompetence jsou pomáhat a podporovat děti, mládež a rodiče. Prostřednictvím výchovy, vzdělávání, prevence a poradenství zlepšuje kvalitu života. (Bakošová, 2008, s. 192)

Předmětem sociální pedagogiky je výchova a vývoj, kde se orientuje na výchovu, jako pomoc při řešení krizové situace. Cílem je zlepšení životních podmínek, neboť v životě se člověk začleňuje do společnosti, kde se učí pravidlům, normám chování a kultuře. Člověk je společenská bytost, pod vlivem kulturního a sociálního prostředí. Potřebuje mít pocit existenční jistoty, kompetence a opory. (Nakonečný, 1997, s. 65)

V diplomové práci se zabýváme výchovou dítěte, jeho osobnost se formuje podle toho, v jakém prostředí vyrůstá. Rodiče a rodina jsou nositeli primární socializace, předávají dětem nejzákladnější pravidla a normy, a k tomu používají výchovné prostředky, jako jsou tresty. V práci se snažíme najít cestu, jak tresty ve výchově omezit, či dokonce vyloučit.

1.3 VZTAH TÉMATU K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM A ZÁKLADNÍM POJMŮM

Trest

Můžeme ho chápat v běžném slova smyslu jako umělý výchovný nástroj. Nejde o přímý následek nebo důsledek činu, nezlepšuje mezilidské vztahy ani nenabádá ke zlepšení. Důvodem pro jeho užití bývá očekávaný krátkodobý a dlouhodobý výchovný efekt. (Mertin, 2013, s. 24)

Hartl a Hartlová označují trest jako záporný podnět nebo souhrn podnětů, kdy situace vyvolávají nelibost a bolest. Vznikají méně žádoucí reakce jako je strach či odpor k trestající osobě nebo nastupuje agresivní chování dítěte. (Hartl a Hartlová, 2000, s. 624)

Pochvaly a odměny

Jako pozitivní odezvy a ocenění do výchovy bez trestů jednoznačně patří. Dobrým způsobem přechválit nemůžeme. Nevhodné je používat jeden druh odměny stereotypně a mechanicky. Odměnou může být mimořádné jídlo, nějaký společný zážitek jako je

návštěva sportovního utkání, koncertu, filmu podobně. Pro dítě je drobná odměna i úsměv, pohazení a hezké slovo. (Mertin, 2013, s. 44)

„Je kladný podnět či seskupení podnětů nebo situace schopná vyvolat libost či uspokojit potřebu. Odměňované reakce se posilují, a proto se vyskytují častěji.“ (Hartl a Hartlová, 2010, s. 360).

Výchova

Pelikán definuje výchovu jako záměrné působení na osobnost s cílem dosáhnout pozitivních změn ve vývoji. Známe dva základní typy výchovy:

Liberální tzv. měkká (antiautorativní) - je výchovou bez pravidel, bez nastavených hranic, bez důslednosti a bez jakékoliv reakce na přestupek dítěte. Tato výchova ponechává dítě jeho vlastní vůli a dospělý ho jen rozmazluje.

Autoritativní tzv. tvrdá – je výchovou přísnou, trestající jakékoliv selhání a vybočení z nastavených pravidel. Selhává proto, že rodiče často trestají v okamžiku špatného emocionálního rozpoložení, nevysvětlují a nevnímají prožitek dítěte. (Mertin, 2013, s. 51)

Hyperaktivní dítě

Obtížně se soustředí a snadno se rozruší. Projevem takového dítěte je neklid, stále je v pohybu, rychle mluví, nedokáže ovládat svá přání, je impulsivní a často se u něj projevuje problém s koordinací či ovládním svalů. Těžko se s nimi vychází, mívají většinou poruch učení. Motorické potíže jsou příčinou špatné koordinace oko-ruka, a tím negativně ovlivňují schopnost psát. Tyto děti mají často pocity méněcennosti, ostatní je ponižují, nemívají kamarády. Dospělí jsou z nervosní, křičí na ně a nemůžou je vystát. (Oaklander, 2010, s.182)

ADHD

Porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou. ADD je syndrom poruchy pozornosti bez hyperaktivity. Hlavní rysy dítěte s ADHD jsou: -hyperaktivita, -impulzivnost, -problémy s pozorností. (Štípek, 2011, s.22)

Poruchy chování

Charakterizujeme jako déletrvající agresivní, vzdorující, opoziční, silně negativistické, antisociální nebo delikventní chování. Toto chování je závažnější, má trvalejší charakter

a společensky více obtěžující než běžné zlobení. Obtížně se odlišuje od ADHD, v mnoha oblastech se diagnózy překrývají. (Štípek, 2011,s.27)

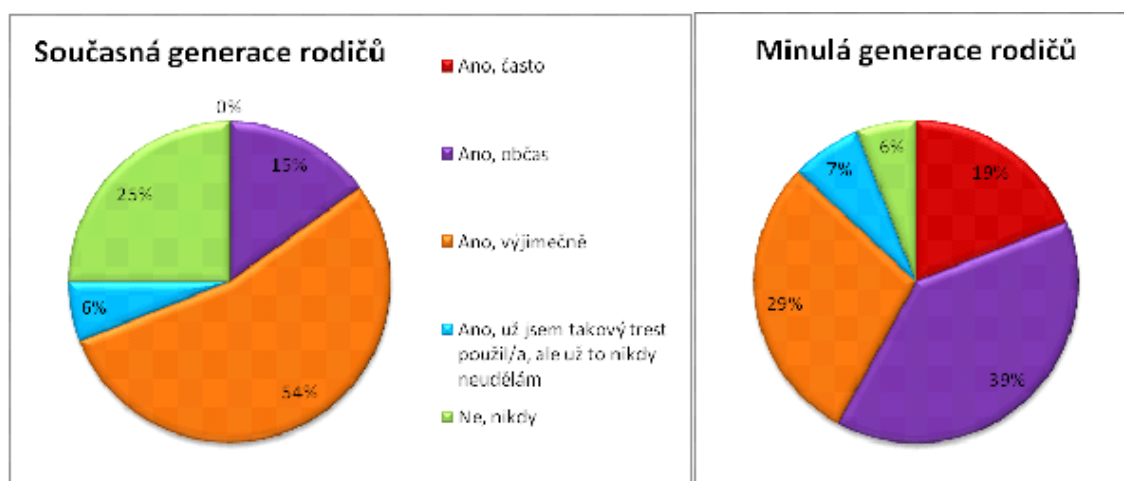
Di Georgův syndrom

Jedná se o mikroleční syndrom, což znamená, že chybí genetický materiál v oblasti 22, chromozomu 22q11. Následkem toho vznikají různé kombinace kongenitálních malformací, nejčastěji srdeční vady, rozštěpové vady patra a obličeje, psychomotorické retardace a poruchy imunity. (<http://stastny-usmev.cz/di-georguv-syndrom/>)

2 FYZICKÉ TRESTÁNÍ DĚTÍ

Psycholog Václav Mertin uvádí, že při výchově rodiče nejčastěji volí tresty. Neumí si bez nich výchovu vůbec představit, a to hlavně proto, že se od svých rodičů nic jiného nenaučili. Ve svém dětství byli trestáni, všichni to považovali za výchovnou normu, a tak ani při výchově svých dětí nepovažovali za nutné rozšířit komunikační schopnosti a změnit výchovné prostředky. (Tresty ve výchově dětí- Šance dětem, ©2015)

V naší bakalářské práci „*Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech*“, bylo již zmíněno, jak se trestalo v minulosti, také jakým vývojem prochází výchova v dnešní rodině. Máme zde i srovnání kolik procent rodičů používá fyzické tresty ve výchově. Z podrobnějších průzkumů vyplívá, že dnešní rodiče používají výrazně méně fyzických trestů ve výchově, než tomu bylo dříve.

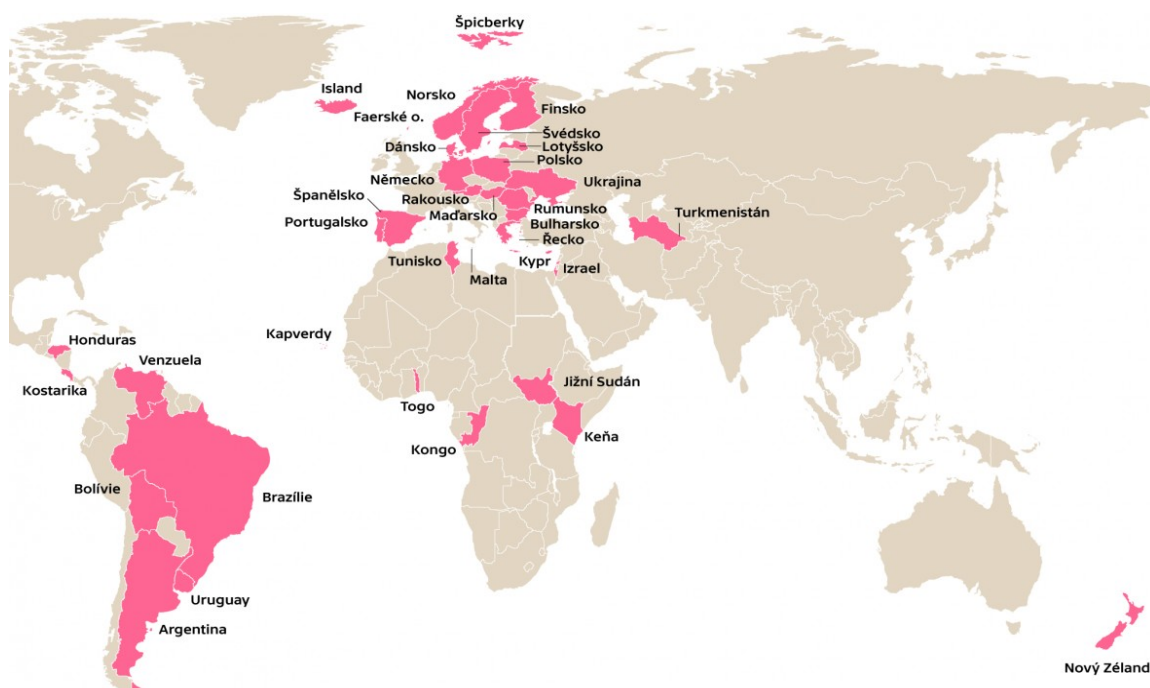
Obr. č. 1 Používání fyzických trestů současnou a minulou generací rodičů, zdroj: bakalářská práce *Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech*, Klíčová, 2013

2.1 Situace ve světě

V bakalářské práci „*Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech*“, také seznamujeme se situací ve světě, kde již platí zákaz fyzických trestů na dětech.

„Zkušenosti ukazují, že tělesné tresty – stejně jako jiné formy násilí – jsou světovým fenoménem. Děti tělesně trestané žijí ve většině společností. V souvislosti s přípravou Globální iniciativy byla mapována situace tělesných trestů na celém světě.“

Země, které již přijali zákon o zákazu trestů na dětech, jsou vyznačeny na obr. č. 2.

Obr. č. 2 Země, kde jsou fyzické tresty zakázány, zdroj: ČT24

2.2 Situace v ČR

Česká republika stále patří mezi deset zemí EU, kde nejsou fyzické tresty zakázány. Výbor pro práva dítěte OSN již dlouhodobě Česku doporučuje zákaz bití a jiného tělesného násilí. Džamila Stehlíková, co by bývalá ministryně pro lidská práva navrhovala zákaz tělesných trestů na dětech, ale neúspěšně. Radka Maxová je vedoucí sněmovní komise pro rodinu a v současnosti zrušení trestů nezvažuje. Podle ní naše společnost ještě není připravena na tak radikální opatření.

S ohledem na zkušenosti z naší praxe ze zařízení Fondu ohrožených dětí, s tímto postojem nelze než souhlasit. Zastáváme názor, že je lepší společnost vychovávat k výchově bez trestů, a to přirozenou nenásilnou formou, bez pohrůžky a strachu z trestu. Pomocí uvědomění si, že tresty skutečně nefungují, a když tak jen krátkodobě bez efektu výchovného.

Žijeme ve společnosti, která prošla humanistickým pokrokem. Chováme se k sobě lidštěji a uctivěji, není dovoleno ponižovat druhé nebo páchat tělesné utrpení jinému.

Za pomoci médií, literatury a školy se k rodičům dostává nepřehledné množství informací o výchově bez tělesných trestů a tak se dostává do povědomí společnosti. Úkolem těch, kteří již pochopili a v praxi vyzkoušeli, že to bez nich jde, je vlastním příkladem ovlivnit mínění ostatních, kteří mají zastaralé názory. Mnohem více zmůže empatický člověk, který se nebojí nabídnout pomoc rodiči, když nezvládá své emoce a vybíjí je na dítěti, než sebe lepší zákon zakazující tělesný trest.

Jde především o osvětu bez sankcí. Samotný zákon, který zakazuje násilí páchané na dětech je nedostačující. Je třeba, aby byl součástí informačního a osvětového plánu pro rodiče. (Gueguen, 2014, s. 218)

2.1. Faktory ovlivňující užívání tělesných trestů

Osobnost vychovatele je jedním z prvních faktorů, které ovlivňují, zda použije tělesný trest, či nikoliv. Těžké emoční problémy, nestabilní prostředí a partnerské neshody, často vedou k nepřiměřenému trestání. Nevhodné chování dítěte je jen záminkou k tomu, aby bylo použito fyzického násilí, při kterém si vybíjí vlastní nespokojenost a psychické napětí.

Tělesné trestání může být také projevem určité psychopatologie trestajícího, který o tom buď neví, nebo si to nepřizná.

Osobnost dítěte je dalším z faktorů, které nesou riziko užívání tělesných trestů. Častěji jsou fyzicky trestány děti, které nenaplnují očekávání svých rodičů, nebo nezvládají nároky, které na ně vychovatel klade.

Často to bývají děti, které potřebují speciální péči, ať už jsou to děti s fyzickým postižením nebo psychickou zátěží. Dalším důvodem bývají děti, u nichž byl narušen proces přirozeného připoutání, ať už byly nechtěné nebo jiného než preferovaného pohlaví.

Více se trestají děti, které nezvládají určitá vývojová stádia, jako špatná adaptace na mateřskou, či základní školu.

Je-li dítě nějakým způsobem odlišné, třeba nehezkého vzhledu, nízkou inteligencí nebo opakovaně bité, které se chová negativisticky, to vše vede rodiče k dalšímu trestání.

„Rodiče mohou své dítě fyzicky trestat odmalička nebo mohou začít později, typicky v pubertálním období, které je všeobecně považováno za krizové období, jež klade jak na rodiče, tak na děti mnohem větší nároky.“ (Lovasová a Schmidová, 2006, s. 9, 10)

2.2 Vliv fyzických trestů na dítě

Kdyby dospělí věděli o důsledcích běžného výchovného násilí, nejspíš by se hodně z nich zamyslelo a přehodnotili by styl své výchovy. Hroživé následky tělesných praktik přetrvávají v dítěti až do dospělosti. Dítě má ještě velmi křehký vyvíjející se mozek, který se těžko vyrovnává s intenzivním projevem stresu na biologické úrovni celého organismu. (Gueguen, 2014, s. 203)

Psycholožka Elizabeth Gershoffová z Texasu, zkoumala následky výprasku u dětí v roce 2002. Uvádí velmi jasnou souvislost mezi výpraskem a zvýšeným rizikem, vzniku agresivního chování u dítěte. Bude mít psychické problémy v podobě úzkostných a depresivních poruch, a bude se asociálně chovat. Nejčastěji dostávají výprask děti do tří let a mladší. Na univerzitě v New Orleans to zkoumala Catherine Taylorová v roce 2010. Hodnotila celkem 2461 matek, které dávají výprask dětem nejméně dvakrát do měsíce. Studie zjistila velmi agresivní chování dětí již v pěti letech. Výsledky výzkumu poukazují na začarovaný kruh násilí: oběť agrese, se naučí být agresivní, a čím násilnější agrese je, tím násilnějším se dítě stává.

Kanadská studie z roku 2012, již provedla Tracie Afifiová, která je profesorka společenských věd na univerzitě v Manitobě, zahrnovala 34 653 osob. Prokázalo se, že je jasná souvislost mezi tělesnými tresty v dětství, ať už facky nebo výprask a výskytem psychických poruch v dospělosti. Šlo zejména o disociativní poruchy osobnosti ale také o závislosti na alkoholu a drogách.

Další studie Kathryn Maguire-Jackové z univerzity ve Wisconsinu ukázala, jak nevhodné jsou fyzické tresty u malých dětí. Zkoumala děti staré jeden rok, tři a pět let, v počtu 3870, které dostávaly výprask. U těchto dětí docházelo k velkému nárůstu agresivity, trpěly úzkostmi a depresemi.

Elisabeth Gershoffová prováděla pozorování u 11 044 rodin z různých kultur. Výsledky dost jasně ukázaly přímou souvislost mezi bitím a poruchami chování, hlavně agresivita, syndrom hyperaktivity a antisociální chování.

Srovnání pozitivní a empatické výchovy na jedné straně a trestající výchovy s tělesnými tresty na druhé straně, provedla Rebecca Wallerová z Oxforské univerzity. Zkoumala 731 dětí ve věku tří a pak čtyř let. Necitlivost, hrubost, sklon ke lhaní a podvádění se velmi často vyvinuli u dětí, které byly vychovávány s pomocí trestů. (Gueguen, 2014, s. 204)

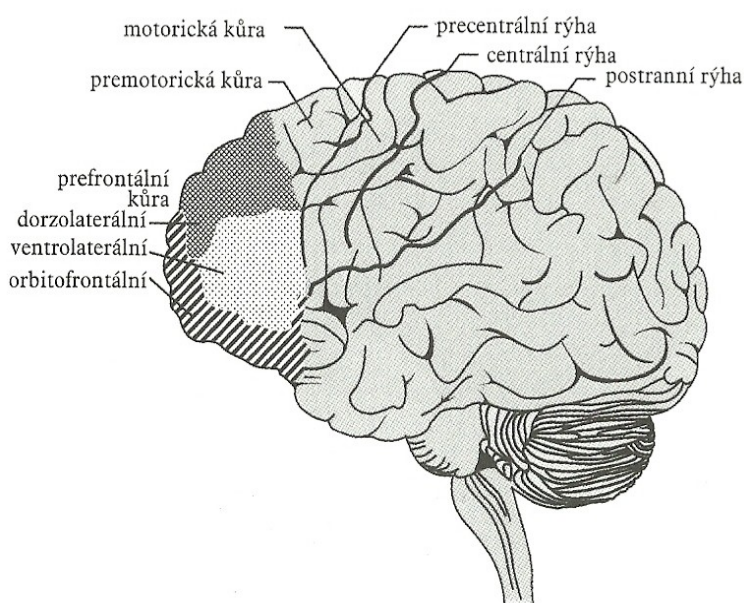
I v naší Bakalářské práci konstatujeme, že není možné používat žádný ani zákazový trest na dítěti, které má psychické problémy, jako jsou ADD, ADHD, poruchy chování a jiné.

Zde jsou zcela neúčinné a bez efektu. Trestat dítě, které má traumata důsledkem nevhodné výchovy, je nemyslitelné. Každý nátlak a omezení pociťuje jako útok od dospělého a pak se stává velmi agresivním a brání se zase útokem.

V praxi se s tímto fenoménem často setkáváme a stále hledáme účinné postupy, jak předcházet stresujícím situacím a pomocí pozitivních reakcí vyvést dítě z bludného kruhu agrese a násilí. Příkladem mohou být nejmladší děti staré asi rok. Rodiče mají často přesvědčení, že nerozumí napomínání a vysvětlování a tak volí „malý“ trest, jako je plácnutí po ruce nebo po zadečku. Dítě toto chování vyhodnotí jako hru na plácání a opětuje to samé rodiči nebo vychovateli. Je zmatené, když se dospělý vzteká a „přitvrdí“, když plácnutí už bolí, a ono neví, co se po něm chce. Zmatek, který prožívá, se odráží ve vnímání vztahu s dospělým, proč mu milovaná osoba činí bolest. Ve své praxi jsme měli možnost srovnávat děti, které přišly již s těmito zkušenostmi a děti vychovávané u nás od narození, bez tohoto zatížení. Jednoznačně můžeme potvrdit fakt, že i takové „malé výchovné přešlápnutí“ vyvolává v dítěti agresivitu.

2.3 Mozek a stres u dítěte

„Z obrovského množství mozkových obvodů a struktur, které se podílejí na vzniku a ovládní našich emocí, pocitů a sociálního života, se zde zabýváme jen těmi hlavními, jimiž jsou: prefrontální kůra, amygdala, hipokampus, hypotalamus, insula, nukleus accumbens, mozeček, obě mozkové hemisféry a kalozní těleso. Kromě nich existuje ještě mnoho dalších.“ (Gueguen, 2014, s.60)

Obr. č. 3 Oblasti prefrontální mozkové kůry

Prefrontální kůra se nachází v přední části čelního laloku, a patří ke klíčovým zónám mozkové kůry. Je výkonným, rozhodovacím a plánovacím centrem mozku. Svě sídlo zde

mají vyšší funkce, jako je jazyk, myšlení a pracovní paměť. Je zde i sídlo, které ovládá emoční reakce. V obtížných vztahových situacích, při probuzení emocí, nám pomáhá zaujmout odstup a myslet. Umožňuje nám regulovat silné emoce a nutkání, a pak jasně a klidně analyzovat co se nám děje. Můžeme pak s klidem přehodnotit, co se nám stalo, a stav paniky nebo výbušného vzteku, nás postupně přejde.

Utlumená prefrontální kůra neplní regulační úlohu silných emocí. Proto se dospělí podobají malým dětem, když při záplavě silných emocí a popudů, se nedokážou ovládat a nejsou schopni se zklidnit. Násilí prožité v dětství, může být jednou z příčin nesprávného vývoje této mozkové kůry. (Guegen, 2014, s.67)

„V našem citovém a vztahovém životě hrají zásadní úlohu dvě oblasti prefrontální kůry: orbitofrontální oblast a přední singulární oblast.“

Orbitofrontální kůra je malá oblast čelního laloku, která sídlí v přední části čela nad očnicemi. Je zásadní pro společenský život, neboť má klíčovou roli ve schopnostech náklonosti, empatie, reguluje emoce a je důležitá při vývoji smyslu pro etiku. Objem kůry prokazatelně souvisí se sociálními kompetencemi.

Je-li poškozená orbitofrontální kůra, pak člověk vykazuje zásadní poruchy regulace emocí, sociální komunikace, nálady a společenského života. Ztrácí schopnost dělat správná rozhodnutí, v pro něj důležitých otázkách jeho života, jako je výběr zaměstnání, partnera nebo místa bydliště. Neumí se dobře začlenit do společnosti, neumí předvídat a předjímat potřeby a reakce jiných lidí. Ztrácí smysl pro etiku. (Guegen, 2014, s. 71)

Allan Schore je pediatr, neurolog, psychiatr, psychoanalytik, chemik a biolog. Byl mezi prvními, kdo prokázali, že vývoj orbitofrontální kůry je závislé na tom, co dítě zažívá. Jde o zásadní skutečnost, která mění pohled na to, co je pro rozvoj dítěte nezbytné. Zdůrazňuje, že dospělí mají zásadní úlohu při vývoji orbitofrontální kůry dítěte, což je nezbytná oblast pro udržování uspokojivých mezilidských vztahů. V této oblasti se podle něj lokalizují převážně emoční dysfunkce. *„Když rodiče dopřejí dítěti potřebné naslouchání a bezpečí, orbitofrontální kůra vzkvétá, Pokud jsou lhostejní či dítě zneužívají, růst orbitofrontální kůry se zbrzdí, což vede ke snížení schopnosti regulace délky trvání, intenzity či četnosti emocí. Dobré mezilidské vztahy částečně závisejí na tomto nervovém obvodu“.* (Schore,1994, z Guegen, 2014, s. 70)

Co se odehrává v mozku dítěte, když pocítuje smutek, strach, je rozrušené nebo rozzlobené? Dospělý mu místo porozumění vztekle poručí: „Musíš se uklidnit“ nebo

„Zůstaneš o samotě, dokud nebudeš zase hodný.“ Takto zesilujeme negativní stavy a to vede k většímu vybíjení emocí. Reaktivita dolního mozku a k tomu celé nervové soustavy, má za následek bušení srdce, napjaté svaly a zrychlený dech. Tyto stavy brání dítěti, aby se lépe ovládalo a uvážlivě rozhodovalo. Komplexní mozek se skládá z mnoha částí, když pracují jako tým, jsou výkonnější, než kdyby pracovaly samostatně.

Nejúčinnější způsob, jak navázat s dítětem kontakt, je tělesný dotek, ale musí být láskyplný. Tak se do těla dítěte uvolní „pohodové“ hormony a sníží se hladina stresového hormonu kortizolu. Rozrušené dítě je možné pomocí láskyplného doteku uklidnit i ve vypjatých situacích a velkého stresu. K rozvíjení mozkových funkcí přispívá každá interakce s dítětem. Podporuje v něm schopnost stát se takovým člověkem, kterého si představujeme. Dítě se umí lépe rozhodovat a zapojovat do vztahů, vstupovat do interakce s okolím. Takový je dlouhodobý přínos kontaktu, díky němuž vytváří nervové spoje a rostou integrační vlákna. (Siegel a Payneová-Brysonová, 2015)

Každá lidská bytost má právo na respekt a důstojnost. Ideální by bylo, kdybychom toto právo neodpírali dítěti, jen proto, že je malé a závislé na dospělém. Catherine Gueguenová klade důraz na to, jak je negativně ovlivňován vývoj mozku dítěte, které musí čelit výhrůžkám, vydírání, slovnímu nebo tělesnému násilí. Odborníci zabývající se afektivní neurovědou potvrzují, že naše vztahové prožitky zanechávají fyzické otisky v našem mozku, čímž nás hluboce proměňují. (Gueguen, 2014, s. 40)

2.3.1 Co způsobují tvrdé tresty

Co způsobují tvrdé tresty, zkoumal výzkumník na Harvardské univerzitě Akemi Tomoda v roce 2009. Za pomoci magnetické rezonance zkoumal mozek dvaceti tří mladých lidí starých osmnáct až dvacet pět let. Srovnával dvě skupiny mladých lidí. V jedné skupině rodiče používali tvrdé fyzické tresty za pomoci pásku, řemene či jiných pomůcek a ve druhé skupině účastníci výzkumu prožili dětství bez násilí. Mozek těch, co dostávali tvrdé tělesné tresty, vykazoval výrazně nižší objem šedé hmoty v některých oblastech prefrontální kůry. Tato zasažená oblast je přední část prefrontální kůry, a ta má zásadní význam pro společenský život. Část tohoto mozku se podílí na sebepoznání, dává nám schopnost vcítit se a rozumět druhým. Svou úlohu hraje v pozornosti a pracovní paměti, a také schopnost uvažovat o svých činech.

Tým Martina Teichera z Harvardské univerzity prokázal souvislost mezi tělesnými tresty za užití nějakého předmětu, a poškozením dopaminové cesty, což často vede k riziku

závislosti na drogách a alkoholu. V roce 2012 ukázal, že u týraných dětí dochází ke zmenšení objemu hippocampu. Toto centrum hraje zásadní úlohu při učení a paměti. (Gueguen, 2014, s. 205)

Při práci v Klokánku můžeme často pozorovat děti, jakým způsobem si hrají. Děti, které rodiče bijí a ponižují, to přenášejí do svých her. Někdy jsou v roli oběti, jindy zase v roli utlačujícího dospělého. Chlapci si rádi hrají na „policajty“, kteří zasahují při domácím násilí doma. Jde o honěnou, nadávání a svazování. Romská děvčátka předvádí výpravu na „sociálku“, kdy posbírají všechny panenky a kočárky, a pak svá „dět'átka“ nabádají k co největšímu pláči. „Čím víc budete plakat, tím víc bude penízků na bonbónky.“

Pokud dítě stráví v zařízení alespoň půl roku, jeho hry se mění. Ubývá agresivních projevů vzteku, dítě více komunikuje, a když něco nezvládá, hledá pomoc u „své tety“. Do jeho zkušeností přibývají nové podněty a vzory chování. Zmatek z jeho předešlých zkušeností se jen tak nevytratí, dál má hlavu plnou strachu, zlosti a nejistoty.

2.4 Běžné výchovné násilí

V rodinách je nedílnou součástí výchovy, takzvané běžné výchovné násilí. Ve společnosti je tolerováno, běžně se užívá, považuje se za banální a normální. Je značně rozšířené, užívá se ve všech kulturách a všech zemích. Praktikuje ho až 85-98 % dospělých. Podle některých dospělých je použití donucovacích prostředků a trestů nezbytné. Má-li být dobře dítě vychované, musí se „vycvičit“. Mnoho lidí chápe výchovný vztah mezi dítětem a dospělým založený na moci a nadvládě.

Ve jménu morálky se častokrát používají ty nejneuvěřitelnější tresty, které přechází až do perverze. Tělesné tresty, které běžně rodiče schvalují a používají je nejčastější facka, tahání za uši nebo za vlasy. K výprasku páskem, vařečkou, důtkami nebo mokrou utěrkou, se přiznávají již méně. Stále časté je také sprchování studenou vodou, o kterém si rodiče myslí, že není tak kruté, protože dítě přece nebijí.

Nesmíme také zapomenout na duševní utrpení, které na dítěti zanechává nesmazatelné psychologické stopy a hluboce jej zraňuje. Jen zdánlivě nevinná slova, která dítěti mohou ublížit na celý život. Dospělý křičí urážlivé, ponižující věty jako třeba: „Jsi neschopný debil“, „Všechno jen pokazíš“, „Už tě mám dost, nebudu se o tebe starat“. Taková slova dítětem otřesou, zasáhnou jeho nitro, destabilizují jej a zůstanou hluboko v jeho paměti. Dítě tak přijde o sebedůvěru a neváží si samo sebe.

K dalším „výchovným“ způsobům patří nahánění strachu. Přestože strach a výhrůžky jsou kontraproduktivní, dospělý děti straší, aby poslouchaly, zůstaly v klidu a byly hodné. Dítě zažívá největší strach způsobený násilím rodičů vůči němu. Bojí se dospělých, kteří na něj křičí, vyhrožují mu, od malička ho bijí a dítě nechápe proč, a bojí se, že přijde o lásku rodičů. (Guegen, 2014, s.201)

Olivier Maurel se zamýšlí nad tím, kde se bere potřeba lidského násilí: *„Nejnovější výzkumy zjišťují, že děti mají schopnost citové vazby, empatie a nápodoby, které z nich činí bytosti nesmírně nadané pro společenský život. Leží tedy kořen lidského násilí a krutosti v přirozenosti dětí, tedy v naší přirozenosti, nebo v metodě, kterou jsme odjakživa používali k jejich výchově?“* (Maurel 2009)

Prohlášení dospělých typu: „Pořádný výprask ještě nikomu neublížil!“ „Mě rodiče řezali, jak nezralé žito. No a jak jsem se jim povedl!“ „Výchova vyžaduje pevnou ruku!“

Jde jen o alibistická prohlášení, kterými chtějí rodiče zastříť svá výchovná selhání. Kdyby se zamysleli a zavzpomínali na prožitky z dětství, museli by přiznat, že jako děti to vnímali zcela jinak.

Při práci s dětmi v Klokánku vyplývá napovrch, jak s nimi bylo zacházeno, odhalují se „výchovné“ praktiky rodičů. Bylo například zapotřebí měsíc trpělivého vysvětlování a lásky plného přístupu u tříleté dívenky, kterou rodiče za trest sprchovali studenou vodou. Při každovečerní hygieně zažívala tolik paniky a hrůzy, že jen laskavost a trpělivost pečovatele, jí mohla pomoci toto překonat. Bylo pro ni i její „tetu“ velkou radostí, když poprvé překonala strach a dokázala si ve vodě lehnout a umýt vlásky. Ne vždy se dají „výchovné šrámy“ zacetit tak snadno a rychle, jako v tomto případě.

2.4.1 Od facky k týrání

Devadesát procent dětí z České republiky zná fyzické tresty mířící na hlavu, neboť třetina Čechů se domnívá, že facka není fyzickým trestem. Zástupci Evropské unie se na jednání v Praze shodli na tom, že taková výchova je nepřípustná. Česká republika je mezi posledními čtyřmi zeměmi EU, kde nejsou zakázané tvrdé fyzické tresty. V devatenácti zemích EU se přitom rána do hlavy považuje za nepřiměřený fyzický trest. (ČR patří mezi poslední země EU, kde nejsou zakázané fyzické tresty. *Česká televize* [online]. 2009 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1413113-cr-patri-mez-posledni-zeme-eu-kde-nejsou-zakazane-fyzicke-tresty>)

I když rodiče pohlavek teoreticky odmítají, v praxi jej hodně používají. Jde o projev slabosti a netrpělivosti. Pohlavek od rodiče nebo vychovatele je impulsivní reakce, při níž předvádí svou nadřazenost, sílu a moc. Pokud dospělí připouští, že tělesné tresty užívá, zasahuje rukou bez odkladu. Potom přichází impulz střízlivosti, klidu, pocit viny a vzájemné posouzení chyb. Ruka má být nástrojem pro vedení, hlazení, ukazování a pomoc. To není násilná zbraň. (Pekařová, 2006, s. 55)

Dítě, které má zkušenosti s pohlavky je při jednání s dospělým ostražitě. Často se stává, že zvedá ruce k obraně hlavy i při sebemenším náznaku, rychlejším pohybu dospělého, nedůvěřuje mu.

Říká se, že hranice mezi tělesným trestáním a fyzickým týráním je velmi tenká, těžce rozeznatelná. Je složité ji nějak vymezit, protože není jednoznačná. Výbor pro práva dětí OSN poukazuje na to, že tělesné trestání se stává tělesným týráním, je-li trest prováděn za pomoci předmětů, na citlivou část těla, nebo když po ranách zůstávají na těle stopy.

Stávají se případy, kdy tělesný trest přejde do fyzického týrání, bez úmyslu dospělého. Je provedeno v silném afektu a zlosti frustrovaného rodiče. Tělesný trest, který je vykonaný ať už záměrně nebo bez úmyslu, a vyústí v poranění nebo tkáňové poškození dítěte, je považován za fyzické týrání, a může se stát podnětem pro intervenci orgánu sociálně - právní ochrany dětí, také může vést k obvinění z trestného činu. (Lovasová a Schmidová, 2006, s. 10-11)

Je všeobecným zájmem, aby se snížil počet týraných dětí, ale především se musíme zamyslet nad tím, co má fyzické trestání společného s tělesným trestem. Zrovna tak, jako neexistuje jasně vymezená hranice mezi tělesným trestem a fyzickým týráním, tak neexistuje ani mezi psychickým trestem a psychickým týráním. (Tresty- Klimeš, © 2015)

3 METODY OMEZOVÁNÍ TRESTŮ VE VÝCHOVĚ

Ať už trestáme nebo hrozíme trestem, můžeme být úspěšní v tom, že dítě ukončí nevhodné chování. Je to ale krátkodobé, neboť dítěti nedáváme žádné možnosti, jak by mohlo situaci řešit. Navíc, když trest dítě ponižuje, vzbuzuje v něm touhu po pomstě rodiči, anebo je naopak přehnaně poslušné, protože se bojí dalšího trestu. (Rogge, 2000, s. 74)

Že je omezování trestů ve výchově žádoucí jsme prokázali v předešlých kapitolách, ať už je spojené s poškozením a vývojem dětského mozku, s ohrožením z týrání nebo jejich prostou neúčinností ve výchově. Chceme, aby nás děti poslouchaly a my je nemuseli trestat, aby samy věděly co je a není správné. K čemu tedy zákony, zákazy a tresty? Naučme se žít správně bez nich.

Naše děti jsou těmi nejlepšími „učiteli“, kteří nás nesmlouvavě přezkouší ze všech „nedostatků“, co ještě máme. Přivedou nás k sebepoznání, kde jsou v nás zasunuty traumata

a vzorce chování z našeho vlastního dětství. Dávají nám příležitost je nejen poznat, ale i zpracovat, změnit a neopakovat chybné postupy výchovy. Skrze děti se nám dostává dar být milujícími rodiči, kteří dostávají zpět lásku svých dětí. Když s láskou a respektem vychováváme, nemůžeme nijak ublížit. Potom jsme hodni následování a děti tak učiní s láskou jim vlastní.

3.1 Výchova bez trestů

„Děti by měly dělat to, co jim rodiče řeknou proto, že je respektují, nikoli proto, že se jich bojí“ (Nichols, 2004, s. 81)

Když budeme svou autoritu používat moudře, nemusíme se spoléhat na žádné trestání. Respekt a uznání si nemůžeme vynutit pod pohrůžkou trestu nebo násilí. Nelze je ani koupit nebo uplatit. Jedině vlastním příkladem dáváme dítěti návod, jak má postupovat. Když respektujeme dítě, jeho přání, touhy a potřeby, dáváme mu tolik potřebný vzor pro něj.

Nezbytnou součástí každé výchovy je stanovení hranic. Každý se musí řídit nějakými pravidly, nařízením nebo zákony. Když správně chápeme potřebu je dodržovat, není zapotřebí hrozba trestem. Děti potřebují vědět „proč“, potom ochotněji a snadněji přistoupí na to, co po nich chceme. Při nastavování hranic musíme již vědět, jak budeme reagovat při nedodržení ujednané dohody.

Nemáme na mysli tresty nebo zákazy, ale přirozené následky a spíše logické důsledky. Žádný trest není přiměřený, správný ani nutný, vždy jde o riziko nepochopení. Není tím myšleno, že špatné nebo nesprávné chování má zůstat bez povšimnutí. Musíme reagovat, když se porušují normy dobrého chování nebo překračují dohodnutá pravidla. Jde o to nevytvářet je pro dítě bez něj a platná jen pro něj.

Když nastavíme pravidlo, že dítě nebude jíst u televize v obývacím pokoji, musíme toto pravidlo dodržovat i my, a dítě pak nebude mít problém s přijetím pravidla. Jestliže budeme mít omezení jen pro něj, protože přece „nejsem takové čuně jako ty“, najde dítě způsob, jak tento zákaz obcházet. Dítě může reagovat agresivně, když pravidla jednou platí a jindy zase ne, protože cítí nejistotu a úzkost.

Pedagožka Kateřina Králová uvádí v rozhovoru, že není třeba trestat ani chválit. Pochvala je pro dítě motivací, ale má krátkodobý charakter a navíc vytváří závislost. V české republice nejsme zvyklí děti respektovat a důvěřovat jim. Je třeba naučit se respektovat sám sebe a své hranice, umět vyjadřovat své pocity a společně se učit v nastaveném prostoru komunikovat. Používání pochvaly a odměny vytváří závislost dítěte na chování, kdy dítě jedná tak aby někoho nezranilo a neublížilo, a stává se závislým na pocitech druhých.

(Žádné pochvaly ani tresty. Nevýchova je o důvěře, obětovat dítěti všechno nejde, tvrdí pedagožka. *Aktuálně. TV* [online]. 2016 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/zadne-pochvaly-ani-tresty-nevychova-je-o-duvere-obetovat-vse/r~8c9b8dfe8efc11e69d46002590604f2e/?redirected=1490738466>)

Psycholog Václav Mertin uvádí, že první volbou rodičovské výchovy jsou tresty. Někteří lidé si výchovu bez nich neumí představit, je tomu zejména proto, že je nikdo nic jiného nenaučil. Sami byli v dětství trestáni a v dnešní uspěchané době nenacházejí čas na rozšíření komunikačních a výchovných prostředků. (Tresty ve výchově dětí- Šance dětem, © 2015)

Rogge ale upozorňuje na to, že příliš volná výchova dítě citově přetěžuje. Nemá-li dostatek osobních vzorů, ztrácí orientaci ve vztazích. (Rogge, 2000, s. 50)

Volná výchova je druhým extrémem proti přísné a trestající výchově. Dítě potřebuje rodiče, na které se může spolehnout. Pak se vyrovná s jakýmkoliv způsobem výchovy, pokud pochopí kulturu své rodiny.

3.2 Dítě jako osobnost

Děti od svých rodičů očekávají lásku a úctu. Touží po ocenění, chtějí, aby rodiče na ně byli hrdí. Důvěřují jim a očekávají, že jim budou rodiče naslouchat, a že budou na jejich straně. Pokud dítě nechce spolupracovat, musí ho rodič respektovat, naslouchat jeho argumentům a tomu co cítí. (Nichols, 2004, s. 81)

Lidmila Pekařová srovnává situace dítěte, ve kterých se nachází se situacemi dospělého. Nikdo nemá rád, když se mu připomínají chyby, kterých se dopustil. Tím méně na veřejnosti nebo před kolegy v práci. Dětem to ale děláme běžně. Klidně mluvíme do telefonu před nimi a sdělujeme, co zase vyvedly. Pro dítě je to dalším trestem, cítí morální pokoření a nespravedlnost. Neumí se ještě bránit a poutavě vyprávět o nespravedlnosti dospělých, zato mají paměť a sbírají vlastní zkušenosti. (Pekařová, 2006, s. 56)

Dítě si často myslí, že je špatné. Potřebuje cítit naši lásku, že ho máme rádi, a nechceme změnit jeho celou podstatu, jeho bytost, ale že chceme změnit jeho nevhodné chování. Když nás dítě zlobí, často vidíme jen ten samotný problém a zapomínáme na spoustu dobrého co v dítěti je. Ono nezlobí proto, aby nás potrápilo, nedělá nám naschvály. Prostě ,na něco poukazuje, snaží se nám něco sdělit nebo něco potřebuje. Rozumný rodič, který je ochoten změnit svůj přístup, může něco změnit na chování dítěte. Nejde změnit samotné dítě nebo jeho podstatu. (Štípek, 2011, s. 57)

Správně vnímat a brát osobnost dítěte, neznamená jednat s ním jako s „malým dospělým“. Ono ještě dospělé není, a nemůže zodpovědně jednat jako dospělý. Respektujeme vývoj jeho mozku a tím i možnosti jeho učení. Přijetím dítěte takové jaké je, se všemi „nedostatky“, které má, nemůžeme udělat ve výchově chybu.

3.3 Zkusme to jinak

Dnešní doba přináší spoustu návodů a zaručených rad, jak bez problémů děti vychovávat. Ať už tyto postupy fungují nebo ne, rozhodně do výchovy už nepatří žádné tělesné tresty, ty už jsou přežitkem dob minulých. Proto už můžeme upustit od úvah o omezování fyzických trestů ve výchově, a rovnou se věnovat výchově bez nich. Vychovávat můžeme i bez ostatních trestů, vyhrožování, křiku a zlobení se.

Musíme jen změnit sebe a svůj přístup k věcem, které nás zaručeně „vytočí“. Ten klid a pohoda stojí za trochu té námahy, a práce na sobě. Máme k tomu výborné vodítko a tím je naše dítě. To ono nám nastavuje zrcadlo všeho, co se nám ještě nedaří, a kde máme

nezvládnuté situace. Vždy s určitostí přezkouší, kde jsme už „prošli“, a kde máme ještě skryté rezervy.

3.3.1 Jak na to

Metoda Flit it podle Rachel W. Sperry, staví na dovednosti a zdravém rozumu. Dá se použít univerzálně a poměrně snadno se aplikuje. Využít ji můžeme jak doma, tak v nějakém dětském kolektivu. Například, když dítě ubližuje ostatním, kouše, plive nebo hází věcmi. Cíle dosáhneme pomocí čtyř kroků: 1. Pocity, 2. hranice, 3. dotazování, 4. Náповěda. První krok posiluje odolnost dítěte v životě. Tím, jak poznává vlastní emoce a buduje pevné vazby s dospělým, učí se samostatnému a sebejistému chování. V druhém bodě hranice nejlépe fungují, když dítěti přiznáme právo na jeho pocity. Stanovíme hranice například: „Když něco chceme, tak si o to řekneme.“ Třetím bodem je dotazování. Ublížili dítě druhému, neptáme se ho na to „Proč jsi to udělal?“ ale zvolíme otázku „Co se (v tobě) děje?“ Dalším dotazováním může být: "Jak bychom to udělali, aby ...“ Ve čtvrtém kroku nabídneme možné řešení situace. (Meduňka, 4/2017, čl. Jak pracovat s emocemi dítěte)

3.3.2 Tělesný kontakt rodiče

Tělesný kontakt je velmi jednoduchý, každému dostupný, a přitom velmi účinný výchovný prostředek. Máme na mysli hlazení, objímání, třeba mazlení a líbání. Užitím vhodného tělesného kontaktu můžeme zabránit nevhodné aktivitě, či chování. Mnohdy stačí, aby dospělý položil ruku na rameno, vzal ho třeba za ruku..., a dojde k přerušeni nebo zmírnění nežádoucí aktivity. Dospělý může fyzicky zabránit, když chce dítě činit nepravosti. Může mu zastoupit cestu, vezme ho za ruce a přidrží, třeba ho i pevně obejmeme, při vztekání. Vezme ho na klín a podle potřeby drží a konejší. (Mertin, 2013 s. 20)

Dělá-li nepravosti dítě i přes rodičovo varování, měl by přiskočit, znehybnit ho a držet. I když se dítě fyzickému omezení brání, rodič ho dále drží a nepustí, může ho chlácholit a konejšit a zjišťovat jestli zlost přetrvává.

Někteří rodiče zažili v dětství, že se s nimi nikdo nebavil, nedával jim žádná vysvětlení, a rozhodoval o nich bez nich, a proto ve výchově svých dětí, věří v sílu slova. Stává se pak, že dítě s nimi diskutuje a vysvětluje, proč zadaný úkol nemohlo splnit. V takovém případě je lepší konat, než mluvit. Dojdeme za dítětem, uchopíme za ruku a odvedeme ho k činnosti, kterou má vykonat, a po celou dobu u něj stojíme.

Václav Mertin tímto nenabádá, abychom s dítětem nemluvili, jen nesmíme mluvit dlouho. Dítě si pak nezapamatuje podstatné věci, přestane se soustředit a unikne mu, co mu sdělujeme. Není vhodné se dítěte ptát „proč jsi to udělal“, ono to vážně neví a nemůže nám dát dostačující odpověď. Mnohem lepší je se doptávat na situaci a aktéry a průběh děje, a z toho popisu snadno odvodíme podíl viny našeho dítěte.

Edwige Antier uvádí, jak vymežit hranice bez násilí. Když třeba dítě ruší při konverzaci dospělých, je třeba mu dát na srozuměnou, že musí počkat, ale je dobré ho k sobě přitulit, aby vědělo, že na něj myslíme. Když přichází o něco prosit a zrovna hovoříte po telefonu, posaďte si ho na kolena a tlumeně pokračujte v hovoru a přitom ho objímejte. (Antier, 2004, s. 48)

3.3.3 Odměny

Pochvaly a odměny, pozitivní ocenění do výchovy bez trestů rozhodně patří. Nejde jen o nějaké dětské období, ale o období celého života. Preferování vnitřní motivace je dobré, leč správným způsobem přechválit nemůžeme. Jde spíše o nevhodné použití například odměny, které používáme stereotypně. Také není žádoucí chválit dítě jenom proto, že je to z psychologického hlediska žádoucí. Občasné použití materiální odměny nebo trochu peněz, určitě nezpůsobí, že už dítě nebude chtít pracovat „zadarmo“. Vnější motivace nebo kombinace vnější a vnitřní odměny, má svou roli i u dospělých lidí. Při odměně je důležité klást důraz na úsilí, snahu, vytrvalost a množství práce. Neodměňujeme talent, vlohu, či schopnost dítěte. (Mertin, 2013 s. 43)

„Odměny představují ocenění stávajícího jednání i jeho posílení. Takže na první pohled není co řešit. Jenže pro dítě nemusí být zcela zřejmé, která část jednání je ta pravá, která je vlastně odměněna, a může svou pozornost soustředit na zcela okrajovou záležitost. Proto také u odměn za vzorné chování a vhodné činy by mělo následovat trochu podrobnější vysvětlení, komentář“ (Mertin, 2013, s. 49)

Zdeněk Matějček uvádí zlaté pravidlo: *„Zařídme věci tak, aby je dítě udělalo dobře a my je za to mohli pochválit – ale nedopustíme, aby je udělalo špatně a my je za to měli trestat.“* (Matějček, 2013, s. 170)

S láskou a porozuměním fungují všechny uvedené techniky. Rodiče je často používají na základě podvědomých reakcí.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Praktická část diplomové práce byla zaměřena na dětské klienty Fondu ohrožených dětí. V této organizaci pracuji s dětmi již přes deset let. Jde o občanské sdružení na pomoc týraným, zanedbávaným, zneužívaným, opuštěným nebo jinak sociálně znevýhodněným dětem. Všichni dotazovaní byli mými klienty, o které jsem pečovala, jako „teta“. Protože se výzkum prováděl s dětmi ve věku od sedmi do dvanácti let, byl velmi náročný na zkušenosti výzkumníka.

Na základě stanovených cílů byla v empirické části diplomové práce zvolena technika kvalitativního výzkumného šetření za pomoci polostrukturovaných rozhovorů s dětmi.

Během roku a půl bylo provedeno deset rozhovorů, ale jen čtyři bylo možno použít a interpretovat. První dva rozhovory byly spíše učebním pokusem pro mne, jako výzkumníka, neboť bylo zjištěno, že děti nezvládnou mluvit na dotazované téma ani odpovídat na položené otázky. Vyloučeny byly i rozhovory, kde se odpovědi nijak nelišily. V jednom případě, pro silnou vadu řeči, nebylo možné rozhovor přepsat.

Další pokusy už byly úspěšnější, neboť byla zvolena jiná technika dotazování. Za pomoci devíti obrázků byly kladeny otázky na tělesné trestání dětí. Snaha byla, polostrukturovaným rozhovorem získat odpovědi na připravený soubor otázek, které se však v průběhu dotazování mírně lišily a přizpůsobovaly potřebám rozhovoru.

K tomuto uvádí Svoboda techniky kladení otázek. Podle něj slouží otázky k získání diagnostického materiálu, proto se ptáme tak, aby odpověď nezněla jen „ano-ne“. Také není správné se ptát „proč“. *„Smyslem psychologického rozhovoru je shromáždit co nejvíce faktických údajů, jejichž interpretaci provádíme sami. Proto interpretace klientů nejsou pro nás tak důležité. Cennější jsou otázky typu „jak“.* (Svoboda, 2009, s. 39)

Další použitou technikou k dosažení cíle je kresba dětí jejich „začarované rodiny“. Psycholožka Violet Oaklander tuto techniku uvádí jako velmi efektivní. Před začátkem práce dítěti uvede, jak si má počínat: *„Zavři oči a ponoř se do sebe. Teď si vzpomeň na každého člena rodiny. Kdybys je měl(a) nakreslit na papír jako něco, co ti připomínají, ne jako skutečné lidi, jak by vypadali?“* (Oaklander, 2010, s. 32)

Kresba rodiny přináší mnoho užitečných informací a patří mezi tradiční diagnostické techniky. Po dokončení obrázku dítě svůj výtvar popisuje.

Poslední použitou technikou bylo pozorování jednotlivých dětí. Gavora uvádí, že důležitým prvkem metody pozorování v kvalitativním výzkumu je vyvozování vlastních závěrů, které musí být oddělené od opisu pozorování. Jako pomůcka pro výzkumníka má být představa, že je kamera a zaznamenává prostředí a události, ale nedělá závěry. (Gavora, 2008, s. 196)

Metoda pozorování byla použita jako doplňující, k upřesnění názoru dětí na tělesný trest a jeho použití ve výchově. Šlo o krátké nezúčastněné pozorování dětí po dobu dvaceti minut. U každého dítěte probíhalo jednotlivě a opakovaně, v různých situacích.

4.1 Cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu této práce je odpovědět na výzkumné otázky týkající se fyzického trestání dětí. Zjistit možnosti omezování fyzických trestů ve výchově se podařilo pomocí odborné literatury již v teoretické části naší diplomové práce.

Výzkumné otázky se podařilo zodpovědět po vyhodnocení:

1. rozhovorů s dětmi z Klokánku
2. po analýze obrázků „začarované rodiny“.
3. nezúčastněného pozorování

Výzkumné otázky:

1. Jakou zkušenost s tělesnými tresty mají děti umístěné v Klokánku?
2. Ovlivnily fyzické tresty vztah k trestajícímu rodiči?
3. Jaký je pohled dítěte na užívání fyzických trestů v dospělosti?

4.2 Otázky polostrukturovaného rozhovoru

Otázky polostrukturovaného rozhovoru nebyly předem připraveny. Všem dotazovaným dětem byly předloženy stejné obrázky, celkem devět. Otázky vyplývaly z charakteru obrázku a měnily se podle reakcí dotazovaného. Obrázky ukazují například děti schovávající se před tělesným trestem, hádající se sourozence, plačící malé děti a nebo dospělé, jak bijí děti.

4.3 Výzkumný vzorek

Jako záměrný výzkumný vzorek byly zvoleny děti, které tou dobou pobývaly v Klokánku. Protože jsem o ně pečovala, dobře jsme se znali a ony mi důvěřovaly. Otázka důvěry zde byla důležitá, neboť pro tyto děti jsou otázky na domov nebo rodiče velmi citlivé.

Ve výzkumu jsem použila fiktivní jména a označení dotazovaný (číslo). Souhlas s rozhovory mi písemně poskytla sociální pracovnice, která má podepsanou plnou moc od zákonných zástupců a také souhlas ředitelky zařízení. Z důvodu anonymity není vložen do příloh.

Účastníci výzkumu a popisované děti jsou:

1. dotazovaný „Mira“ – osmiletý chlapec, v Klokánku pobýval 6 měsíců
2. dotazovaný „Tobi“ – sedmiletý chlapec, v Klokánku také 6 měsíců
3. dotazovaná „Pája“ – dvanáctiletá dívka, v Klokánku opakovaně, celkem 8 měsíců
4. dotazovaný „Peťa“ - dvanáctiletý chlapec, v zařízení v době výzkumu 3 měsíce

4.4 Popis dotazovaných dětí

Za nezbytnou součást práce považuji stručný popis dotazovaných dětí, které se výzkumu účastnily.

Dotazovaný č. 1 „Mira“ byl osmiletý chlapec, zakrátko devítiletý. Trpí dyslálií, proto jeho rozhovor nejde přepsat doslovně z důvodu srozumitelnosti. V Klokánku pobýval šest měsíců, rozhovor byl uskutečněn měsíc před jeho odchodem. Chlapcovým rodičům se nepodařilo zajistit řádné bydlení ani po půl roce pobytu u nás, a tak přešli do dalšího zařízení azylového domu pro matky s dětmi. Otec zůstal odloučen od rodiny s pobytem v zahradní chatce svých přátel.

- Jevil se klidně a byl veselý a komunikativní
- Dobře udržoval pozornost
- Oční kontakt byl méně stabilní
- Při přemýšlení koulel očima
- V řeči zadržoval, dělal dlouhé pomlky
- Pomáhal si rukama, hrál si s prsty
- Většinu času se tvářil neutrálně

Dotazovaný č. 2 „Tobi“ byl mladším bratrem předešlého „Miry“. Byl veselý a hravý, v Klokánku oslavil právě sedmé narozeniny, pobýval zde také šest měsíců a odešel společně s bratrem.

- K rozhovoru přistupoval pozitivně a klidně
- Udržoval dobrý oční kontakt
- Jeho pozornost byla dobrá jen prvních patnáct minut
- Potom zívá a nesoustředí se
- Je stále neklidnější, odpovídá jednoslovně
- Dává najevo, že už ho to nebaví

Dotazovaná č. 3 „Pája“ byla dvanáctiletá dívka s Di-Georgovým syndromem. V Klokánku pobývala dvakrát, poprvé byla po dvou měsících vrácena do původní rodiny. Na vlastní žádost se vrátila a po půl roce byla přemístěna do dětského domova.

- Byla veselá a ochotná ke spolupráci
- Stále si s něčím hrála
- Při mluvení používala velké gestikulace
- Rozhovor byl pro ni zábavný
- Udržovala dobrý oční kontakt
- Při povídání odbíhala od tématu

Dotazovaný č. 4 „Peťa“ byl v zařízení celkem krátce tři měsíce. Bylo mu dvanáct let a měl těžkou oční vadu s velmi slabým zrakem. Důvodem umístění byly špatné životní podmínky a podezření ze zanedbání povinné výživy. V Klokánku byl se dvěma mladšími sourozenci, ale měl ještě čtyři starší sourozence.

- K rozhovoru přistupoval klidně a vyrovnaně
- Působil až hloubavě, dlouze přemýšlel
- Někdy se zadržoval a hledal správná slova
- Obracel oči nahoru, když přemýšlel
- Při mluvení kýval hlavou na ujištění správnosti odpovědi
- Postrkoval si těžké brýle na nose

4.5 Průběh výzkumu

Data byla získávána v průběhu roku a půl. Rozhovorů s dětmi bylo provedeno celkem deset, ale pro výzkum je použito pouze šest a jen čtyři popisují v diplomové práci. Dva rozhovory zůstaly jen nahrané bez přepisu, neboť jejich výpověď byla velmi podobná předcházejícím rozhovorům. První dva rozhovory by se daly nazvat zkušebními vzorky, neboť sloužily k průzkumu, zda jsou děti schopné vyjadřovat své myšlenky a sdělovat je.

Na jejich základě bylo rozhodnuto použít k rozhovorům obrázky. Těch je celkem devět a ukazují například děti schovávající se před tělesným trestem, křičící a hádající se sourozence, plačící malé děti, anebo fyzicky trestající dospělé. Obrázky jsou součástí přílohy PII.

První výzkumná část – rozhovor

- Každé dítě bylo seznámeno s obsahem rozhovoru, čeho se bude týkat
- Byly mu vysvětleny pojmy, co je fyzický nebo tělesný trest
- Bylo seznámeno s nahráváním rozhovoru a souhlasilo s tím
- Dětem bylo vysvětleno, co znamená, že rozhovory jsou anonymní
- Děti byly seznámeny z možností rozhovor odmítnout, mluvily dobrovolně
- Byla zvolena klidná místnost, kde jsme nebyli ničím rušeni
- Doba byla přizpůsobena náladě a zdravotnímu stavu dotazovaných

4.6 Způsob zpracování dat

Data sesbíraná pomocí polostrukturovaných rozhovorů byla následně transkripcí přepsána do písemné podoby. Jednotlivé kategorie jsou popsány a komentovány.

První výzkumná část – rozhovory s dětmi

Jako příklad uvádím přepis rozhovoru s dotazovaným č. 1. Ostatní přepisy rozhovorů jsou k dispozici v příloze PIV.

Rozhovor č. 1

D1 = dotazovaný č.1

T = tazatel

(vysvětlení dítěti, co znamená, že rozhovor je anonymní a bude nahráván)

T: Rozumíš tomu? Souhlasíš?

D1: Jo

T: Podívej, já sem si tu připravila takové obrázky a my si budeme povídat o tom, co si o nich myslíš. Podívej, třeba tenhle. Tady je holčička... co asi dělá?

D1: Plače?

T: Myslíš, že pláče? Uměl bys odhadnout, co se jí asi stalo, že pláče?

D1: Nevím.

T: Tak mohla by plakat třeba proto, že jí někdo ublížil?

D1: Jo.

T: Jak myslíš, že jí někdo ublížil?

D1: Že by ji štípnul?

T: Myslíš, že ji někdo za něco potrestal?

D1: Jo.

T: Za co ji třeba někdo mohl potrestat?

(pomlka, neodpovídá)

T: Myslíš, že třeba za to, že dostala špatnou známku ve škole?

D1: Jo.

T: A jaký trest myslíš, že by ta holčička měla dostat za špatnou známku?

D1: Nevím.

T: Podívej, budeme se teď bavit o té holčičce. Představ si, že dostala pětku a dostala za to od maminky nebo tatínka facku. Myslíš, že je to v pořádku?

D1: Ne.

T: Co bys udělal ty? Co by teda bylo lepší než dát tu facku?

(pomlka, neodpovídá)

T: Ta holčička nesplnila svůj úkol, nechtěla se učit a tu pětku dostala, proto, že si to zasloužila. Takže ten rodič se zlobil oprávněně. Myslíš, že je v pořádku, když dostala tu facku?

D1: Ne.

T: I když se zlobí oprávněně?

(kroutí hlavou, ukazuje, že ne)

T: Takže ji neměla dostat...Myslíš to tak?

D1: (přemýšlí) Jo.

T: Představ si, že si dospělý, že si táta takové holčičky a teď se na ni zlobíš, protože byla zlobivá, hrála si místo učení, nechtělo se jí do toho a pak přijde s pětkou. Co ten táta má udělat?

D1: Říct, že...jestli neudělá...jenom ji vynadá.

T: Takže myslíš, že by ji třeba jen měl říct, že je lajdačka a ať si tu známku opraví nebo ten úkol splní?

D1: Jo.

T: Ta holčička asi teď pláče, že se na ni ten dospělý zlobí...Co by ještě mohla udělat, aby se na ni ten dospělý nezlobil?

D1: Třeba že by to udělala znova.

T: Hm...mohla by se víc snažit a udělat to, co zanedbala, že...to je dobrý nápad.

D1: Hm..jo.

T: Myslíš, že pak už by se přestal ten rodič zlobit?

D1: Jo. Že by to donesla znova a že by to donesla do školy a paní učitelka ji pochválí a pak dostane jedničku a až pujde dom, tak to ukáže.

T: Stalo se ti někdy, že tě někdo bil za špatné známky? Mamka nebo tat'ka?

D1: Ee.

T: Nezlobili se ně... (skočení do řeči)

D1: Joo jednou sem ve škole něco nestihl...matematiku.

T: Mamka nebo tat'ka?

D1: Oba dva se zlobili.

T: Dostal jsi nějaký trest?

D1: Ee.

T: Tak tady mám druhý obrázek, kde je chlapeček, který si drží očička, asi pláče nebo se kryje, protože je tu vidět ruka toho dospělého, který mu hrozí. Co myslíš, že se tam odehrálo.

D1: No...třeba...hm...že ten rodič...to...že zlobí, tak mu dal na prdel...ee...a ten kluk, že se rozbrečel.

T: Za co myslíš, že tak mohl dostat? Co asi vyvedl?

D1: Že třeba rozházel hračky a nechtěl je uklidit.

T: Myslíš si, že to bylo správně, když za to dostal na zadek?

D1: Jo.

T: Co teď má dělat, on pláče a dospělý se zlobí...

D1: Přestat brečet a jít to uklidit... třeba zavolat bráchu, aby mu pomohl...

T: Kdybys byl ty ten dospělý, dal bys mu na zadek?

D1: Ee... já bych se zlobil, ale pak bych přemýšlel a pak bych mu řek, ať to jde uklidit.

T: Takže bys ho nebil a šel to s ním třeba i uklidit?

D1: Jo.

T: Tak vezmeme si další obrázek. Zase nám tu pláče dítě u stolu... Co myslíš, že se tady stalo?

D1: Že by oo umm snědl půlku... a... umm... udělal binec, pak to neuklidil a šel do pokoja mamka se šla zatím podívat na ten binec a pak too... mu vynadala a ten kluk se rozbřečel.

T: Takže myslíš, že ten kluk pláče, protože maminka se zlobí?

D1: Jo. On to.. ten kluk, on si pak myslel, že to sní... a pak mamince.. tatínkovi.. teda bráškovu řekne, ať mu s tím pomůže uklidit a ten bráška by řekl, že jo.

T: Myslíš, že kdyby mu maminka naplácala na zadek, že by to třeba snědl?

D1: Třeba ten kluk bude přemýšlet a řekne mamince, že to radši... že to dojí... za chvilinku.

T: Myslíš, že je nutné, aby mu ta maminka naplácala?

D1: Ne.

T: A jak ho donutí, aby to chtěl sníst?

D1: Že by řekla, že jestli to nesní, že nedostane pak nějakou odměnu.

T: Tak máme tu další obrázek. Napadá tě, co se tam mohlo stát?

D1: Jo že by byl třeba ten kluk venku a někoho by štípl... umm.. nebo že by jezdil na kole a on too... tam byl kaminek a tam jako běžel kluk a ta jak jezdil na kole, ten kluk přes kaminek. Tak udělal skok a spadl na toho kluka..

T: Takže někoho srazil na kole, myslíš?

D1: Jo.

T: Aha, takže ta maminka se na něj teď zlobí za to, co udělal a chce ho nějak potrestat že...

Myslíš, že kdyby ho teď ta maminka zbila, že by to už nikdy neudělal?

D1: Myslím, že ne.

T: Že si to zapamatuje a už si bude dávat pozor, aby znovu nedostal?

D1: Jo.

T: A tomu chlapečkovi se to ale asi nelíbilo že... Ale co jiného ten dospělý může dělat?

D1: (Přemýšlí) Třeba říct, že jestli to udělá ještě jednou, že nedostane snídani...

T: Takže ty bys ho nebil? Radši bys mu dal jiný trest?

D1: Ehm... jo a pak by šel klečet do rožku.

T: Hm.. to by pomohlo?

D1: Já myslím takto. (Odchází do rohu místnosti a kleká si na zem)

T: Tys už tak někdy klečel?

D1: Jo.

T: A bolelo tě něco, když si takhle klečel?

D1: Kolena.

T: Trvalo to dlouho?

D1: Jo. Odpoledne až do večera.

T: A za co si dostal takový trest? Cos vyvedl?

D1: Že.. ss... sem rozbil nějaký obrázek.

T: Co sis o takovém trestu myslel, měl nějaký účinek?

D1: Že sem večer řekl mamce, že už to nikdy neudělám.

T: A mamka už se nezlobila?

D1: Ee

T: Tys ten obrázek rozbil schválně?

D1: Tobík mě žduch a já sem spadl vlastně... na stůl a ten stůl byl moc měkkej... a zrovna na kraji, já sem nevěděl, že tam byl ten obrázek a ani Tobík a Tobík do mě tak žduch a ten obrázek spadl..

T: Ten obrázek byl na stole nebo na stěně?

D1: Na stole... mamka ho chtěla pověsit, akorát šla doo... koupit hřebíky a ppro poprosit to.. jednoho našeho strejdu oo...

T: Kladívko?

D1: Jo..A pak to.... Přišla a dostali sme vynadaný..

T: A proč myslíš, že ste dostali vynadaný...protože se rozbil ten obrázek nebo proto, že ste se rvali a rozbili ho kvůli tomu?

D1: Že... sme se rva-li..

T: Taky by ses rozčílil, kdyby ti někdo něco rozbil?

D1: Jo.

D1: ....(Nyní chlapec dlouze popisuje roztržku s bratrem, zřejmě šlo o zablokování nějaké hry na mobilu. Nelze přepsat slovy, chlapci nelze rozumět kvůli jeho vadě řeči)

T: A vy ste se začli kvůli tomu hádat nebo rvát?

D1: Uhm (souhlasně pokyvuje hlavou)

T: Tak ste se pobili mezi sebou?

D1: Jo.

T: Tak zkusíme další obrázek, máme jich hodně...Tady vidíme sourozence, jak se mezi sebou hádají a holčička křičí a maminka už to nemůže poslouchat, už toho má plný zuby....„ale opravdu už toho nechte, to není možný tohleto, co vy od rána děláte”...Myslíš, že by to mohlo takhle nějak vypadat?

D1: Uhm, třeba oni se, jakoby se prali třeba o jednu hračku, tak babička by zavolala u... u.. too...takové paní, která všechno chápe...třeba se zeptala třeba...řict jim.. a pak jim to ta paní řekla, že jim to má říct, jestli si nebude hrát a nedostanou večeri a pujdou hned spat...

T: A kde se berou takové paní, co všechno chápou? To myslíš někoho konkrétního? Nějakou poradkyni nebo psycholožku..?

D1: Psycholožku.

T: Takže myslíš, že by ta maminka místo toho zlobení radši zvedla telefon a zavolala takové nějaké paní, poradkyni nebo psycholožce, že by si o tom popovídali...a potom by se s těma dětma měla domluvit líp..?

D1: Jo.

T: Takže nezlobit se na ně...

D1: Uhm.

T: já bych tam třeba vlítla, teď bych začala nadávat a ptát se „kdo, co?“ a asi by si začali vymýšlet „to já ne, to ten druhý a ten mě udělal tohle a ten mě udělal támtó“, tak jako kdybych jim napráskala třeba vařečkou, tak by se taky přestali hádat ne?

D1: Právě mokrá vařečka, ta je horší než to... pásek.

T: Mokrá vařečka?

D1: Uhm. (souhlasně přikyvuje)

T: To jako když je namočená ve vodě, tak bolí víc než pásek? Jako řemen myslíš?

D1: Jo.

T: To máš už vyzkoušený?

D1: Uhm. (souhlasně přikyvuje). Taťka už mi to jednou udělal.

T: A za co tě taťka třeba mrsknul tou vařečkou..?

D1: Že too...že sem Tobíkovi zablokoval...

T: Nějakou tu hru?

D1: Jo...tablet.

T: Tys to udělal schválně? Tys mu na to neměl sahat..?

D1: Já sem se zeptal mamky i taťky a mamka řekla, ať se zeptám Tobíka a Tobík řekl že jo...a tak...já sem stáhl tu hru a to byla zrovna ta která...blokuje tablet.

T: Aha... a tys to nevěděl že... ?

D1: Ee.

T: Takže si dostals za něco, cos nevěděl, že se stane...a když už se to stalo...mrzelo tě to, žes dostal? Zlobil ses na taťku?

D1: Ne. Já sem pak řekl bráchovi, že too...až budu mět tablet, že mu ho nechám...

T: Takže si mu slíbil, že až budeš mět tablet...nemohl si to napravit hned...a na taťku ses teda nezlobil, že byl nazlobený na tebe...

D1: (krouť hlavou, naznačuje ne)

T:...i když to nebylo schválně. Takže si myslíš, že sis to zasloužil ten trest?

D1: Jo.

T: Dobře. (vytahuje další obrázek) Tady máme takové dvě holčičky, to je podobná situace. Zase se teda strašlivě hádají, nevíme o co, jestli třeba o pastelky nebo nějaký úkoly, asi si nadávají...no a tady ten táta, ten už se drží za hlavu...a teď jak má tuhle situaci vyřešit. Co má udělat, aby tyhle dvě „štěkavý“ holky, co se tady hádají a rvou toho nechaly.

D1: (přemýšlí) No že on by zase zavolal tu... pspšy psycholožce a ona by mu řekla že too...že okopíruje to ještě jednou a pak by jim to dal...

T: Že jim to okopíruje, že to můžou mít dvakrát...? Myslíš nějaká ten úkol nebo obrázek...

D1: Jo.

T: No proč myslíš, že ten rodič potřebuje tu psycholožku? Myslíš, že by to sám neuměl vyřešit? Že by tam mezi ně vlítl...každé dal facku, „a budete každá na jedné straně, nepujdete k sobě nebo každá do svého pokoje“

D1: Že by zavolal tak...a teď by jim dal na prdel mokrou vařečkou a pak by je dal každou do rohu a tam že by jim...too...to aby klečely, tak jak sem ukazoval, že by tam klečely do večera...

T: Myslíš, že to by pomohlo, že by toho už ty holky nechaly.

D1: jo.

T: A myslíš, že už by se příště nehádaly a nervaly?

D1: E-em. (hlavou naznačuje ne)

T: Nebo by to udělaly zas a musely by zase klečet...

D1: E-em. (hlavou naznačuje ne)

T: Už by to určitě zabralo a daly by si pozor jo?

D1: Jo.

T: Takže účinný by to bylo, dostat na zadek vařečkou...a ještě klečet...

D1: (souhlasně přikyvuje)

T: (vybírání další obrázek) Tak na dalším obrázku máme maminku, která se zlobí na chlapečka, že hraje nějakou hru a asi neposlouchá, nejspíš si má něco uklidit nebo třeba jít ke stolu nebo něco jiného... a on nedbá, on si pořád hraje a neposlouchá...co ta maminka má v tu chvíli udělat, aby přestal s tou hrou a šel...?

D1: Má mu to zebrať a too...

T: A to se ten chlapeček rozčílí a začne vriskat a dupat...co potom?

D1: Tak by řekla, ať si klekne do rožku a že too...

T: (předvádí rozložené dítě) „A já nechci a nebudu klečít!“

D1: Tak...by vzala vařečku mokrou a by mu dala na zadek a řekla...

T: (napodobuje dětský hlas) Jau jau toto bolí, to bolí, nebij mě mámo, au au

D1:...a by mu řekla, že nebude mít žádnou večeři a žádný kokyna...

T: Uhm, „žádný sladkosti nebudou, protože zlobíš“...Takže bys ho potrestal hned několikrát...(opakuje, shrnuje celou situaci)

D1: Jo.

T: A to už pomůže, už potom bude poslušný?

D1: Jo.

T: (vybírání další obrázek) Tak tady na tom obrázku je chlapeček ve skříni, vypadá to, že se schovává, že?

D1: Jo.

T: Asi něco vyvedl, protože ta maminka nad ním stojí se vztyčeným prstíkem a teď teda nevím, co by se tam asi tak mohlo odehrávat, o co tady půjde?

D1: Třeba že too...třeba že nechce jít ven a že on taky, že si chce hrát s bráškou a že on taky nechce jest...

T: Uhm. Takže se schoval do skříně, když se ta maminka začla zlobit...

D1: (skáče do řeči) ...by utekl rychle a schoval by se a pak maminka by ho hledala a pak by ho našla a dala ho klečít a nebo na zadek s mokrou vařečkou a akorát spat.

T: Uhm. A to už by pomohlo...

D1: (skáče do řeči) Jo.

T: ..aby tenhle kluk poslouchal a né ještě, aby se schovával do skříně, protože teď už se na něj maminka opravdu zlobí, protože to už přehnal...

D1: Jo.

T: On kouká, jakože vůbec nechápe, co po něm chce, protože on chce úplně ale něco jinýho...Tys říkal, že nechtěl jít třeba ven...venku je přece dobře, proč nechtěl jít ven? Venku si přece může hrát nebo myslíš, že chtěl dělat něco jinýho doma?

D1: Uhm, třeba hrát na tabletu nebo na telefonu nějaký hry ale na telefonu nebyly žádný hry, tak si musel vzít tablet...

T: Uhm, takže on chtěl dělat něco jinýho, maminka chtěla, aby šel na vzduch, aby se vylítal, vyběhal, žejo...nemůže pořád sedět na počítači, to dá rozum...A tak proč ji neposlechl bez toho, aby se na něj musela zlobit? Nešlo to nějak líp domluvit? Musel dostat na zadek?

D1: Jo.

T: Bez toho by to nepochopil? Že to nemá dělat...nebo že se má líp domluvit s tou maminkou?

D1: Jo.

T: ...že teď půjdu ven a pak si ještě sednu k počítači...

D1: To já, když sem to... strýc byl u nás a až přišel, tak sem řekl, že se du schovat to... na dvůr a tam sme s Tobikem hráli na honěnou, na schovku a pak sme si dávali závody a pak smesi chvíli hráli s Genzou, to je náš pejsek, holka...ta pak se ztratila, našla si díru, pak z tama to...utekla a pak když sem to řekl tatkoví, že utekla Genza, tak Tobík, já a tatka sme ji museli chytit, já by sem pak takto chytil...(ukazuje rukama) a pak by sem...tatka by ju držel a já by sem...Tobík by zavázal vodítka a já by sem ju připl a pak by sme
šli dom

a tam nás čekal strýc...

T: A potom, až ste se vyvětrali, tak ses vrátil k tomu počítači nebo k tomu tabletu?

D1: K počítači. Sem tam hrál moji oblíbenou hru GTA, to je taková dobrá hra, já sem si to dal angl...sloven-sky a tam napíšeš slovenský auto a nebo ho ukradneš a tam si eště můžeš napsat neviditelnost auta...

T: Takže ta hra se ti moc líbila, od té bys nerad odcházel, ale když prostě dostaneš za úkol něco jiného, že třeba máš jít ven nebo máš něco uklidit a potom můžeš hrát, poslechneš?

D1: Jo.

T: Jo, takže se domluvíš s dospělým a tomu klukovi taky doporučuješ, aby se domluvil, než se zlobit, že...

D1: Jo.

T: Ono to vařečkou taky dost bolí, kdo by chtěl dostávat že...

D1: Jo.

T: (vybírání další obrázek) Tak tady máme poslední obrázek. Tady je holčička schovaná pod postelí, ale před čím se ona schovává? Tady vidím, že tu má někdo řemen, že jo...nebo opasek a zlobí se na ni. „A dělej a vylez, ale fofrem, to si slízneš, tohle si něco udělala“. Co myslíš, že udělala?

D1: Třeba že by rozbila...

T: Že něco rozbila jo...

D1: Třeba sklo nebo talíř.

T: Aha, no ale ona to neudělala schválně, ona byla jen nešikovná a třeba skákala...

D1: (skáče do řeči) Třeba šla k oknu a ona to neviděla, že tam máš talíř a pak ona tak (ukazuje) se otočila a...

T: Loktem to mohla nechtě shodit a ani nemusela moc vyvádět že...Tak myslíš, že proto se na ni ten dospělý zlobí...je to v pořádku, že se na ni zlobí?

D1: Ne.

T: Neměl by se zlobit?

D1: E-em. (kroutí hlavou, ukazuje ne)

T: Ale když to byla třeba oblíbená sklenička a byla moc hezká...i tak by se neměl zlobit?

D1: By měl se zlobit, akorát to..ta holčička by řekla, že nevěděla...

T: Že ji to mrzí, že to nechtěla jo...

D1: Jo a...až bude mít too...bude si vydělávat...

T: Někdo třeba dostává kapesné, tak třeba rodiče místo toho, aby ji bili, tak řeknou, tak to zaplatíš z kapesného tu skleničku...nedostaneš kapesný a bude to vyrovnaný?

D1: (přikyvuje)

T: Je to tak lepší nebo je lepší dostat tím opaskem? Aby příště dala pozor a aby nelítala furt jak to třestidlo, tak ji dát pár na zadek a ona si dá příště pozor?

D1: Jo a pak by to šla koupit...

T: teď nevím, s čím souhlasíš. Je lepší jí dát na zadek, aby si to pamatovala a dávala pozor...nebo se teda domluvit...dobře, nechtěla si, byla si nešikovná, tak to zaplatíš z kapesného...?

D1: Zaplatit to.

T: Radši zaplatit z kapesného, to je lepší...?

D1: Uhm. (přikyvuje)

T: Pro koho je to lepší, pro tu holčičku nebo pro toho dospělýho?

D1: Pro tu holčičku.

T: Pro tu holčičku, že nedostane...a co ty? Co ty by sis radši vybral? Radši bys dostal tím řemenem nebo bys radši byl bez kapesného?

D1: Já by sem to nevěděl...?

T: Uhm, to by byla náhoda, ty bys prostě máchnul rukou a rozbil oblíbenou skleničku...

D1: já by sem mamce řekl, že to koupím...

T: Uhm, aby se prostě nezlobila, že to koupíš...

D1: A ještě lepší třeba koupím i...ona třeba by byla s kytičkou jakou má brácha a já by sem koupil se srdíčkem...

T: Ty si vzpomínal, že si někdy dostal tou mokrou vařečkou a že ta vařečka je horší než ten pásek...Jak ses cítil, když dostals?

D1: Já sem se pak ohýbal, vzal strýcův dalekohled jako zrcátko, aby sem se podíval, esi to mám to... červený a když sem se podíval, tak sem tam měl, tak sem šel to..

T: A bylo ti to líto, žes dostal?

D1: Bylo mě to líto a pak sem to... tu modřinu...

T: Měl si i modřinu jo?

D1:...a pak by sem vzal too...(dlouho přemýšlí) nálepky...

T: Myslíš lepitko s tím polštářkem?

D1: Jo a pak by sem si to sundala čekal až se mi to zahojí a až se mi to zahoji-lo, tak sem too...řekl, že too...že už to nikdy neudělám.

T: Uhm, dobře. Já teďka budu říkat nějaké věty, já vždycky řeknu jenom kousek a ty mi to dopovíš jo?

(dialog mimo téma ohledně propisky)

T: Kdyby na mě někdo křičel...Doplň tu větu, aby dávala smysl. Kdyby na mě někdo křičel...

D1: ...tak by sem se omluvil.

T: Bojím se, když...

D1: ...když mi dává mamka na zadek.

T: Když vidím, že dospělí na dítě křičí, tak...

D1: Tak by sem řekl, že ať to nedělají a ať se omluví a opraví to.

(ukončení, poděkování za rozhovor)

4.7 Analýza výsledků rozhovorů s dětmi

Dotazovaný č. 1 „Mira“

- Uvádí, že špatná známka není důvodem k tělesnému trestání
- Stačí slovní domluva „vynadání“
- Mluvil z vlastní zkušenosti, rodiče se na něj zlobili, musel slíbit nápravu
- Myslí, že chlapec dostal na zadek, že nechtěl uklidit rozházené hračky
- Jako dospělý by ho nebil, jen by mu vynadal a pomohl mu s úklidem
- Raději než trest, by slíbil odměnu
- Byl trestaný klečením v rohu za rozbitý obrázek, trest byl dlouhý, bolely ho klena
- Chápal, že se matka zlobí
- Rozepře s bratrem řeší bitkou
- Dospělý by se podle něj měl poradit s odborníkem, když si neví rady s výchovou
- Má zkušenost, že výprask mokrou vařečkou je horší než páskem

- Byl od otce trestaný bitím za něco, co neudělal schválně, ale trest přijal jako zasloužený
- Další trest, který doporučuje je odepření sladkostí nebo jít spát bez večeře
- Rozbitou věc doporučuje uhradit z kapesného, netrestat bitím
- Častěji ho trestá matka, bitím na zadek

Dotazovaný č. 2 „Tobi“

- Ze strachu před trestem doporučuje se omluvit, podvolit se nátlaku dospělého aby nebyl trestaný bitím
- Před bitím staršího bratra utíká a schovává se, dospělému by se omluvil
- Neposlušnost by trestal zákazem oblíbené činnosti
- Sám byl od rodičů trestaný řemenem
- Matka u bratrů používá separaci a sebereflexi, když se hádají a bijí, pak vzájemnou omluvu
- Byl potrestaný spánkem bez večeře, plakal a chtěl se omluvit, na rodiče se nezlobil

Dotazovaná č. 3 „Pája“

- Před trestem doporučuje se schovat nebo utéct
- Matka ji nebije, bojí se rozzlobeného staršího bratra, řešila to útekem z domu
- Když se na matku zlobí, schová se a truceje
- Za nevhodné chování ve škole pak byla doma potrestaná přítelem matky, bitím po hlavě
- Naučila se omlouvat za nevhodné chování, aby nebyla trestaná, ale strach z trestu ji v tom nezabrání, uvědomuje si to až později
- Uvádí, že rodič nemá dítě bít, protože si na něj může stěžovat na „sociálce“
- U sourozenců volí domluvu nebo separaci, nezkoumat míru viny
- U nich v rodině trestá přítel matky, hlavně bratra, protože je velký a matku slovně napadá
- Dítěti podle ní stačí vysvětlit pravidla a důsledky nedodržení
- Rodiče by dítě neměli bít, aby o něj nepřišli, myslí tím odebrání dítěte
- Své děti by nebila ani za známky, ani za to, že něco rozbijí
- Dítěti doporučuje se před trestem schovat, a dospělému netrestat ve zlosti
- Opakovaně mluví o právu dítěte si na rodiče stěžovat, chápe i postup soudního rozhodnutí

Dotazovaný č. 4 „Petr“

- Ze strachu před trestem doporučuje omluvu
- Má vlastní zkušenost, že to pomohlo a nedostal

- Sám mluví o tom, že když dospělí děti bijí, oni pak bijí zase své děti, protože to jinak neumí
- Pro vzteklé dítě by volil separaci a sebereflexi
- Malé dítě by nikdy nebil, sevřel by ho a počkal, až se uklidní
- S mladším bratrem se nebije, jen si nacvičují chvaty, při sporech se hádají
- Jako dospělí by hádající se sourozence netrestal bitím, jen domluvou a rozdělením
- Uvedl, že kdyby jako dospělí bil děti, matka by je bránila, on by ženu ale neuhodil
- Malé děti nedoporučuje bít ani po ruku, raději jim pomoci pochopit, co dělají špatně
- Ani pubertální dítě se nemá bít, třeba za pozdní příchod, volil by nějaký zákazový trest, byl fackovaný od otce, a víc ho mrzel zákaz vycházky, než bití

Dílčí výsledek rozhovorů

Z rozhovorů všech dotázaných dětí vyplývá, že mají osobní zkušenost s fyzickým trestáním od svých rodičů. Dotazovaný „Mira“ byl trestaný bitím po zadku za pomoci vařečky a řemenu. „Tobi“ byl trestaný také řemenem. „Pája“ byla trestaná rukou, bitím po hlavě. „Petr“ byl trestaný fackami.

Druhá výzkumná část – analýza obrázku „začarované rodiny“

Dotazovaný č. 1 „Mira“

- Na obrázku se nakreslil jako pejsek – je to hodný a poslušný pes, neštěká a nekouše
- Máma je koníček, který je na půl člověk, má koníky ráda – kůň je také hodný, nekope a pejsek je s ním rád, jsou spolu v ohrádce-domě
- Táta je kravička, také napůl člověk, má zvířata rád – kráva je

Obr. č. 4 „Začarovaná rodina“ – „Mira“

také hodná, je pomalejší než kůň a někdy bučí

- Brácha je myš – ne proto, že je malý, ale že je má rád, je blíž ke krávě, protože jsou spolu v ohradě-dvoře
- Na celou rodinu svítí sluníčko a všichni se usmívají

Z analýzy vyplývá

- Dotazovaný má bližší vztah k matce, je pro něj vůdčí a stabilnější
- Touží po domově, který mu chybí, „všichni jsou pod jednou střešou“
- Má svou rodinu rád, tělesné trestání jeho vztah k rodičům neovlivnilo

Dotazovaný č. 2 „Tobi“

- Na obrázku je první brácha jako krokodýl – cení zuby a rád se pere
- Za ním táta jako lev – je silnější než krokodýl a kdyby se poprali, tak vyhraje lev
- Máma je kůň, protože je má ráda
- Sebe nakreslil jako osla – není hloupý ale naopak je moc silný, hodně toho uveze
- Celá rodina se usmívá, všichni jsou stejně velcí

Obr. č. 5 „Začarovaná rodina“ – „Tobi“

Z analýzy vyplývá

- Bratr je pro něj vzorem, něčeho se nebojí a cítí u něj oporu
- Má bližší vztah k matce
- Ani zde tělesné trestání neovlivnilo vztah k rodičům

Dotazovaná č. 3 „Pája“

- Nakreslila se jako Dj. Zajíc – má brýle jako Dj., jede na „skejtu“ a má sladkou mrkvičku, když bude kočka s pejskem hodná, tak se o ni rozdělí
- Za ní je brácha jako kočka – protože se tak chová, je líný protahuje se a mňouká, taky je nebezpečný, když vytáhne drápky - kouše a škrábe

Obr. č. 6 „Začarovaná rodina“ – „Pája“

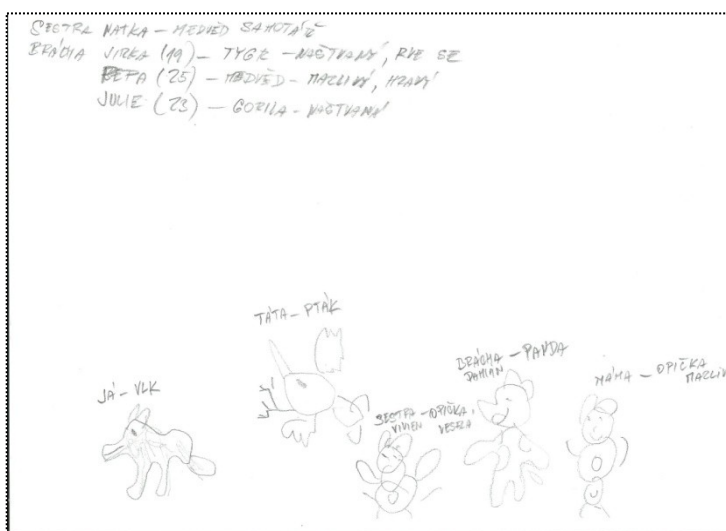
- Nakonec je matka pes - je hodný, mazlivý, umí chodit po dvou, dává „pac“, štěká jenom na bezdomovce, nemá je rád, spolu s kočkou jsou proti nim
- Chybí zde otec, protože s nimi nežije a přítel matky není rodina
- Všichni se usmívají a svítí na ně sluníčko

Z analýzy vyplývá

- Dívka má ráda zábavu, a když doma „tancují“ podle ní
- V případě nebezpečí uteče, ví kam
- Matka pro ni není autoritou
- Bratra se bojí, nesmí ho rozzlobit, ale ona je rychlejší a uteče
- Ani „Pájin“ vztah k matce nijak neovlivnil fyzický trest

Dotazovaný č. 4 „Peťa“

- Nakreslil se první, jako vlk – je osamělý, má rád smečku, kde spolu s „kámošema“ hrají hry na lovení
- Za ním je táta pták – pořád lítá, spěchá a přeletuje
- Další je nejmladší sestra opička – malá, veselá a hravá

Obr. č. 7 „Začarovaná rodina“ – „Peťa“

- Mladší bratr je panda – dobrodružná, vytrvalá, taky jako bojovník kung-fu panda
- Máma – opička ale jiná než sestra, větší a mazlivá
- Další členy rodiny se mu nechtělo kreslit: starší sestra Katka (14) – medvěd, samotář, starší brácha Jirka (19) – tygr, naštvaný, rve se, Pepa (25) – medvěd, mazlivý hravý, Julie (23) – gorila, naštvaná
- „Peťa“ má slabý zrak, nepoužil pastelky, nechtělo se mu kreslit celou rodinu, bylo to pro něj náročné, můžeme usuzovat jen z doplňujícího rozhovoru

Z analýzy vyplývá

- „Peťa“ má velkou rodinu, ale cítí se v ní osamělý, věnují mu málo pozornosti
- Otec je mu vzdálený a matka neposkytuje dostatečnou jistotu a oporu, projevuje mu ale lásku
- Lásku mu projevuje i tříletá sestra, o kterou se stará
- Fyzické tresty neovlivnily vztah k jeho rodině

Třetí výzkumná část – pozorování

Děti, které byly účastníky výzkumu, nevěděly o pozorování, v různou dobu, ale ve stejném prostředí byly požádány o hlídání malého chlapce, kterému bylo podle doby, kdy pozorování probíhalo, 12 až 18 měsíců. Všechny děti ho znaly, protože s ním pobývaly ve stejné domácnosti. Místem byla obytná kuchyně, s hracím koutkem a televizí. Pozorovatel byl za prosklenými dveřmi na chodbě, kde byl pracovní stůl s počítačem a měl přímý výhled na dění v kuchyni.

Pozorovaný č. 1 „Mira“

- Ochoťně souhlasil s hlídáním
- Ujistil mě, že to zvládne
- Malý chlapec měl 12 měsíců, ještě nechodil samostatně, k dispozici měl nachystanou lahvičku, piškoty a dudlík
- „Mira“ se uvelebil na koberci před televizí a chlapec kolem něj lozil
- Oba byli dobře naladěni, „Mira“ nejdříve nabízel hračky, ale chlapec je po něm jen házel a dobře se tím bavil
- Po deseti minutách upoutala jeho pozornost puštěná televize a chlapce nechal bez povšimnutí
- „Malý“ se zatím zajímal o obsah šuplíku kuchyňské linky a začal vše házet na zem
- „Mira“ k němu přiskočil a odnesl ho zpět na koberec a začal věci uklízet, „Malý“ se přibatolil za ním a pozoroval ho, hned jak se „Mira“ vzdálil, svou činnost zopakoval
- „Mira“ ho trpělivě a laskavě káral, že to nesmí a znovu ho přenesl na koberec, ale nestačil se ani otočit a „Malý“ byl u šuplíku zase
- To už „Mira“ znervosněl a začal hledat, čím by ho zabavil, nabídl mu lahvičku s pitím, „Malý“ se napil a hodil ji „Mirovi“, ten ho pokáral se zvednutým prstem „ty, ty, ty“ a nabídl mu piškoty, když ani to nepomohlo, dostal dudlík
- Po dvaceti minutách bylo pozorování ukončeno, „Mira“ byl spokojený, že svůj hlídací úkol zvládnul, o chlapci řekl, že byl hodný

Pozorovaný č. 2 „Tobi“

- S hlídáním „Malého“ také ochotně souhlasil, jen se obával, co má dělat, když bude plakat, ujistila jsem ho, že pak přijdu, jen bych potřebovala chvíli pracovat na PC
- „Tobi“ byl v dobré náladě, vzal „Malého“ na koberec začal stavět komín, ten mu ho vždy se smíchem shodil a pak zatleskal, zábavu opakovali po dobu deseti minut
- Potom vzal „Tobi“ malý míček a kutálel jej sedícímu chlapci, ten mu ho se smíchem vrátil
- Nakonec se začali hrát na pejsky, „Tobi“ lozil po kolenou a honil „Malého“ a do toho štěkal, oběma chlapcům se to moc líbilo a do toho se hlasitě smáli
- Po dvaceti minutách hlídání „Tobi“ vesele zhodnotil, že „Malý“ byl hodný, protože si hráli

Pozorovaná č. 3 „Pája“

- S hlídáním souhlasila, ale doptávala se, kde budu a proč, po opakovaném vysvětlení požádala o možnost jít potom také na PC, s ujištěním, že může, projevila spokojenost
- Stejný účastník pozorování „Malý“ měl v tuto dobu 18 měsíců, sám chodil a používal několik krátkých slov
- Hned v začátku se rozvalila na koberci u televize a přepínala programy, po odložení ovladače na koberec ho okamžitě vzal „Malý“ a zkoušel to taky, když byl úspěšný „Pája“ se na něj zlobila a vytrhla mu ho z ruky, to se „Malému“ nelíbilo a začal křičet, pro uklidnění mu nabídla lahev s pitím, tu po ní hned hodil, zkusila mu dát misku s křupkami
- Miska „Malého“ chvíli zaujala, něco pojídal, něco rozmačkával, potom ji převrhl a začal rozdupávat její obsah
- „Pája“ byla zaujatá sledováním televize, když uviděla, co chlapec udělal, začala ho hubovat, „ty, ty, ty“ a plácla mu na zadek
- „Malý“ se jen zamračil a sledoval, co „Pája“ dělá dál
- Ta se snažila uklidit nadělaný nepořádek, vzala si lopatku a smetáček a začala smetat, to se „Malému“ moc líbilo a do nameteného ji dupal
- „Pája“ se rozzlobila a zase mu už důrazněji dala přes zadek, „Malý“ se pustil do křiku, přiskočil k otevřenému koši na odpadky a převrátil ho
- „Pája“ vykřikla a dala mu ránu po každé ruce, „Malý“ řval a snažil se jí rány oplatit plácnutím do nohy
- Po ukončení sledování „Pája“ zhodnotila, že chlapec zlobil a vysypal koš, a pak se zeptala, jestli už může jít na PC

Pozorovaný č. 4 „Peťa“

- S hlídáním souhlasil a dodal, že hlídá děti rád
- „Malý“ měl v této době 18 měsíců, byl dobře naladěný
- „Peťa“ si všiml puštěné televize a vypnu jil, potom vzal autíčko a začali si ho posílat, „Malému“ se hra líbila
- Pak ho zaujal nějaký hluk venku a vylezl na židli u okna, „Peťa“ ho chvíli přidržel, nechal ho dívat a pak ho sundal dolů
- To se chlapci nelíbilo a vrátil se zpět na židli, „Peťa“ ho znovu sundal a posadil se s ním na koberec, ale „Malý“ se rozzlobil a plácnul ho přes obličej

- „Peťa“ si srovnal na nose brýle, usmál se na chlapce, objal ho a začal ho lechtat, do toho mu brumlal: „Tak ty mě chceš bacat?“, chvíli se pak ještě „kočkovali“
- Potom vytáhl z police dětskou knížku a začal „Malému“ ukazovat obrázky zvířat, pak se ptal „jak dělá...?“ a opakoval s chlapcem zvuky zvířat
- Tato zábava jim vydržela do konce pozorování
- „Peťa“ řekl, že chlapec byl moc hodný a nezlobil

Dílčí výsledek pozorování

Dotazování „Tobi“ a „Peťa“ nepoužili žádný trest vůči chlapci, ani mu nehrozili trestem. Dotazovaný „Mira“ chlapce slovně káral a pak zabavil jinou činností. Jen dotazovaná „Pája“ použila plácnutí po rukou, po zadku a kárání.

4.8 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Výzkumné otázky:

1. Jakou zkušenost s tělesnými tresty mají děti umístěné v Klokánku?
2. Ovlivnily fyzické tresty vztah k trestajícímu rodiči?
3. Jaký je pohled dítěte na užívání fyzických trestů a jak předpokládají, že budou vychovávat v dospělosti?

Odpovědi na otázky:

1. Každé dotázané dítě bylo fyzicky trestáno svými rodiči a tuto skutečnost považuje za normu výchovného chování.
2. Tělesné tresty nijak neovlivnily vztah dítěte k rodiči. Lásky k rodiči je silnější, než strach z trestu a odloučení od rodiče.
3. Dotázané děti jsou přesvědčené, že nebudou v dospělosti používat tvrdší tělesné tresty. Raději se přiklánějí k volbě trestů zákazových nebo k slíbení odměny.

4.9 SHRnutí VÝZKUMU

Cílem výzkumné části bylo zjistit zkušenosti s fyzickými tresty dotazovaných dětí, které byly umístěny v zařízení pro okamžitou pomoc FOD Klokánek. Jde o děti ze sociálně slabého prostředí a tak se potvrdil předpoklad, že jejich rodiče hojně používají fyzické

tresty i tvrdšího rázu. Z kvalitativního výzkumu za pomoci polostrukturovaného rozhovoru bylo zjištěno několik zajímavých faktů.

Děti, které tvrdily, že je rodiče nijak tělesně netrestají, později přiznávají, že je rodiče bili, ale ze strachu, že by touto výpovědí rodiči ublížily, snažily se tuto skutečnost zatajit.

Některé děti přijaly drobné tělesné tresty, jako je facka, za normu výchovného chování, a proto opět popíraly, že jsou rodiči fyzicky trestáni.

Tento fakt se potvrzuje z analýzy obrázku „začarované rodiny“, kde žádné z dětí neodmítá blízkost trestajícího rodiče, naopak tresty pocítuje jako zasloužené, i když je jinak odsuzuje.

Dále pak byla sledovaná oblast přenášení tělesného trestání do vlastní výchovy. Předpoklad, že budou vychovávat své děti za pomoci tělesného trestu, jsme zkoumali při krátkém pozorování, kde se ukázalo, že děti již „okoukaly“ způsoby chování k malému dítěti od pečující „tety“ v Klokánku. Zde také spatřujeme možnost, že v budoucnu, jako dospělí nebudou používat tělesné trestání, neboť už budou mít vzor, že to jde i jinak.

ZÁVĚR

Touto diplomovou prací jsme se snažili nahlédnout do dětského světa a zjistit jaký má dítě pohled na fyzické trestání a jeho účinnost ve výchově. Prvním krokem k naplnění cíle bylo prostudování dostupné literatury s tímto tématem a zjištění, jakým přínosem pro nás může být sociální pedagogika, a jak nám může pomoci profese sociálního pedagoga. Zaměřili jsme se především na výchovu s tělesnými tresty a na jejich účinnost ve výchově.

Dále jsme v teoretické části práce hledali faktory ovlivňující užívání fyzických trestů, jaký mají vliv na dítě a jeho vývoj. Z odborných průzkumů bylo dokázáno, že za nesprávným vývojem nezralého dětského mozku stojí prožité násilí v dětství. Došlo k důležitým poznatkům, že za vzrůstající agresivitu dnešních dětí, mohou především tvrdé fyzické tresty.

Zmíněna byla také velmi tenká hranice mezi tělesným trestáním a fyzickým týráním, která je stále hlavní příčinou, proč se používání fyzických trestů upravuje zákonem o zákazu trestů.

Dále byly rozebrány metody omezování tělesných trestů ve výchově. Popsány byly některé techniky, jak to udělat jinak a bez trestu, za pomoci lásky plného vedení, tělesného kontaktu rodiče nebo motivační odměny.

Po provedeném výzkumném šetření a vyhodnocení výsledků práce, si dovoluji říci, že z pohledu dítěte je fyzický trest zbytečný a neúčinný. Úspěšný je pouze zdánlivě, anebo krátkodobě, a to jen z hlediska zastrasování a strachu z něj. Tento názor se shoduje i s názorem dospělých, který je popsán v mé předešlé bakalářské práci „Postoj společnosti k fyzickým trestům na dětech“.

Praktický přínos práce spatřuji v připomenutí stále aktuálního tématu a rozšíření povědomí o tom, že vychovávat jde i bez fyzických trestů, ba dokonce bez jakýchkoli trestů a to daleko lépe a efektivněji, než při používání fyzického trestání. Jak se naše společnost neustále mění, přibývá rodičů, kteří facku (či jiné bití) nepovažují za správný výchovný prostředek. Je zřejmé, že se stále máme kam posouvat a co zlepšovat. A toto jsme si dali za cíl – ukázat na směr, kudy se ubírat a poukázat na to, že své děti můžeme a měli bychom vychovávat i bez používání násilí. Stop násilí na dětech.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] ANTIER, Edwige. *Agresivita dětí*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-808-2
- [2] BAKOŠOVÁ, Zlatica. et.al. *Sociálna pedagogika*. Bratislava: Svornost, a.s., 2005. ISBN 80-10-00485-5
- [3] DINKMEYER, Don. *Step: Efektivní výchova krok za krokem*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-85282-92-5
- [4] DOHERTY, William J. *Kdo koho vychovává?* Praha: Návrat domů, 2006. ISBN 80-7255-138-8
- [5] DUNOVSKÝ, Jiří, DYTRYCH, Zdeněk, MATĚJČEK, Zdeněk, et.al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5
- [6] ELLIOTT, Julian, PLACE, Maurice. *Dítě v nesnázích, prevence, příčiny, terapie*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0182-0
- [7] ELLIOTT, Michele. *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-034-0
- [8] ESSA, Eva. *Jak pomoci dítěti: Metody zvládnání problémů dětí v předškolní výchově*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-2928-9
- [9] FABER, Adele, MAZLISH, Elaine. *Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly, jak naslouchat, aby nám děti důvěřovaly*. Brno: CPreaa, 2013. ISBN 978-80-264-0147-6
- [10] FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7176-367-6
- [11] GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Bratislava: Polygrafické stredisko UK, 2008. ISBN 978-80-223-2391-8.
- [12] GJURIČOVÁ, Šárka, KUBIČKA, Jiří. *Rodinná terapie: systematické a narativní přístupy*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2390-7
- [13] GRAY, John. *Muži jsou z Marsu, ženy z Venuše a děti jsou z nebe*. Praha: Práh-Knižní klub, 2000. ISBN 80-7252-031-8
- [14] GUEGEN, Catherine. *Cesta ke šťastnému dětství, Empatická výchova ve světle nejnovějších poznatků o mozku a emocionálním vývoji dítěte*. Praha: Rybka Publishers, 2014. ISBN 978-80-87950-03-6
- [15] GULOVÁ, Lenka, ŠÍP, Radim. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4368-4
- [16] HOGHUGH, M., LONG, N. *Handbook of parenting: theory and research for practice*. London (etc.): Sage, 2004. ISBN 0761971041.

- [17] CHAMBERLAIN, David. *Fascinující mysl nenarozeného dítěte*. Praha: Beta Books, 2011. ISBN 978-80-87197-66-0
- [18] CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [19] JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-788-6
- [20] JORDÁNOVÁ, Zdeňka. *Tvoje dítě jako šance pro tebe*. Praha: Vodnář, 2005. ISBN 80-86226-64-6
- [21] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [22] KRAUS, B., V. POLÁČKOVÁ et al.. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- [23] LANGMEIER, Josef, MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5
- [24] LIEDLOFFOVÁ, Jean. *Koncept kontinua: hledání ztraceného štěstí pro nás a naše děti*. Praha: DharmaGaia, 2007. ISBN 978-80-86685-79-3
- [25] LOVASOVÁ, Lenka a Kateřina SCHMIDOVÁ. *Tělesné tresty*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006. ISBN 80-86991-75-X.
- [26] MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-0870-6
- [27] MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk. *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X
- [28] MERTIN, Václav. *Výchova bez trestů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-028-8.
- [29] MERTIN, Václav. *Výchovné maličkosti: průvodce výchovou dítěte do 12let*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-857-9
- [30] MERTIN, V., KREJČOVÁ, L., et al. *Výchovné poradenství*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-356-2
- [31] MYERS, David G. *Social Psychology*. New York, NY: McGraw-Hill, 2010. ISBN 978-0-07-337066-8.
- [32] NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 2009. ISBN 97-80-200-1680-5

- [33] NICHOLS, Michael P. *Jak se přestat hádat s dětmi*. Praha: Návrat domů, 2005. ISBN 80-7255-118-3
- [34] OAKLANDER, Violet. *Třinácté komnaty dětské duše*. Dobříš: Drvoštěp, 2010. ISBN 80-903306-0-6
- [35] PEKAŘOVÁ, Lidmila. *Jak žít a nezbláznit se: psychologie dítěte od předškolního věku do dospělosti*. Olomouc: Poznání, 2006. ISBN 80-86606-49-X
- [36] PONCET-BONISSOL, Yvonne. *Psychický nátlak v rodině*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0153-3
- [37] PREKOPOVÁ, Jiřina. *I rodiče by měli dělat chyby*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-766-4
- [38] PREKOPOVÁ, Jiřina. *Pevné objetí: cesta k vnitřní svobodě*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-614-8
- [39] PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada Publishing., a.s., 2012. ISBN 978-80-247-3470-5
- [40] PRŮCHA, Jan a kol. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- [41] ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido-edice pedagogické literatury, 1998. ISBN 80-85931-48-6
- [42] SVOBODA, Mojmír (ed), KREJČÍROVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-566-0.
- [43] SIEGEL, Daniel J., BRYSON, Tina Payne. *Klidná výchova k disciplíně*. Praha: Stanislav Juhaňák-Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-848-1
- [44] ŠTÍPEK, Petr. *Dítě na zabítí: příručka pro rodiče dětí a dospívajících s problémovým chováním*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-981-1
- [45] ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára et.al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry*. Praha: Portál, 2007
- [46] TRÉLAÜN, Beatrice. *Překonávání konfliktů v rodině*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-935-6
- [47] VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan. *Aplikovaná sociální psychologie 1*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6
- [48] WALKER, Ian. *Výzkumné metody a statistika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-3920-5

- [49] WINTERHOFF, Michael. *Proč se z našich dětí stávají tyrani, aneb, Ztracené dětství*
Praha: Ikar, 2011. ISBN 978-80-249-1564-7

SEZNAM INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

- [1] Čt24: *Bít děti se v ČR stále smí: změni se ale tresty za týrání* [online]. In: . [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1007552-bit-deti-se-v-cr-stale-smi-zmeni-se-ale-tresty-za-tyrani>
- [2] *Aktuálně. TV* [online]. 2016 [cit. 2017-03-02]. Dostupné z: <https://video.aktualne.cz/dvtv/zadne-pochvaly-ani-tresty-nevychova-je-o-duvere-obetovat-vse/r~8c9b8dfe8efc11e69d46002590604f2e/?redirected=1490738466>
- [3] www.google.cz/obrazky

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ADHD „Attention Deficit Hyperactivity Disorder“ – hyperkinetická porucha

ADD "Attention Deficit Disorder" - porucha pozornosti bez hyperaktivity

ČR Česká republika

et. al. a kolektiv

FOD Fond ohrožených dětí

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1 – Používání fyzických trestů současnou a minulou generací rodičů

Obrázek č. 2 – Země, kde jsou fyzické tresty zakázány

Obrázek č. 3 – Oblasti prefrontální mozkové kůry

Obrázek č. 4 – „Začarovaná rodina“ – „Mira“

Obrázek č. 5 – „Začarovaná rodina“ – „Tobi“

Obrázek č. 6 – „Začarovaná rodina“ – „Pája“

Obrázek č. 7 – „Začarovaná rodina“ – „Peťa“

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI – Rešerše

Příloha PII – Obrázky použité k rozhovorům

Příloha PIII – Obrázky „začarované rodiny

Příloha PIV – Přepisy rozhovorů s dětmi

Příloha PI: Rešerše

BAKOŠOVÁ, Zlatica. et al. *Sociálna pedagogika*. Bratislava: Svornost, a.s., 2005. ISBN 80-10-00485-5

Jde o učebnici, která obsahuje tři problémové okruhy, jako sociální pedagogiku, sociální práci a sociální politiku. Hlavní myšlenkou je pomoc prostřednictvím výchovy. Pro sociální pedagogiku jsou důležité problémy dětí a mládeže v rodinném a školním prostředí. V sociální práci jde spíše o problémy rizikových skupin populace. Ať už zdravotně, sociálně znevýhodněných nebo starších etnicky odlišných osob.

DECLAIRE, John, Joan GOTTMAN with Joan, 1998. *Raising an emotionally intelligent child*. New York: Simon. ISBN 978-068-4838-656.

Kniha se zabývá problematikou, jak emoční inteligence ovlivňuje život dítěte a později dospělého jedince. Obsahuje např. kapitoly o roli otce, manželství, pojednává o významu rozvodu pro dítě.

DINKMEYER, Don. *Step: Efektivní výchova krok za krokem*. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-85282-92-5

Kniha přináší mnoho nových podnětů pro rodinnou výchovu. Přivádí nás k poznání, že vhodnou reakcí můžeme napravit chyby ve výchově, kde jsme byli zvyklí trestat nebo dítě odmítat a ponižovat. Kniha dává praktické příklady, doporučení a návody, které je možné se naučit a používat.

DOHERTY, William J. *Kdo koho vychovává?* Praha: Návrat domů, 2006. ISBN 80-7255-138-8

Autor se snaží srozumitelně a jednoduše sdělit rodičům, jak děti přirozeně zapojovat do života rodiny. Dále řeší problémy osamocených rodičů nebo rodičů vychovávající

adoptované děti. Dětem se snaží pomoci vypořádat se s tlakem vrstevníků nebo tlakem médií a konzumním způsobem života.

DUNOVSKÝ, Jiří, DYTRYCH, Zdeněk, MATĚJČEK, Zdeněk, et al. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. Praha: Grada Publishing, 1995. ISBN 80-7169-192-5

Autoři nahlíží do minulosti a srovnávají současnou situaci, jaké postavení má dítě v dnešní době a společnosti. Zabývají se právními aspekty týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí. Zmiňují problematiku duševních poruch a rizikových životních situací. Věnují pozornost také prevenci a předcházení těchto jevů ve společnosti.

ELLIOTT, Julian, PLACE, Maurice. *Dítě v nesnázích, prevence, příčiny, terapie*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0182-0

Knihu napsali dva kliničtí pracovníci psycholog a psychiatr. Cenná je zejména pro pracovníky ve školství, v oblasti sociální práce a ve zdravotnických a dětských zařízeních. Dále pak pro všechny kdo by měli umět rozeznat problémy dětí a také jim v nesnázích pomoci.

ELLIOTT, Michele. *Jak ochránit své dítě*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-034-0

Autorka ve své publikaci seznamuje širokou veřejnost, především rodiče a vychovatele, se závažnými problémy týkajícími se možného ohrožení dítěte a zajištění jeho bezpečnosti. Těžištěm celé knihy je především týrání a zneužívání dítěte. Dále probírá nebezpečí šikanování, drogové nebo alkoholové závislosti, hazardní hráčství a další závislosti.

FABER, Adele, MAZLISH, Elaine. *Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly, jak naslouchat, aby nám děti důvěřovaly*. Brno: CPreaa, 2013. ISBN 978-80-264-0147-6

Autorky jsou mezinárodně uznávané odbornice na komunikaci mezi dospělými a dětmi. V knize jsou rady, jak v dětech pěstovat zdravou sebedůvěru, ale nevychovat z nich rozmazlené jedince. Jak místo dlouhého vysvětlování zákazu můžeme dítěti splnit jeho přání alespoň v představách a tím mu usnadnit přijetí zákazu bez konfliktu.

FERJENČÍK, Ján. *Úvod do metodologie psychického výzkumu: jak zkoumat lidskou duši*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7176-367-6

Knihy slouží jako učebnice pro studenty psychologie a sociálních věd. Kromě tradičních kvalitativních metod si všímá i nových trendů v psychologickém bádání. Na řadě konkrétních příkladů představuje projekty psychologického výzkumu, metody získávání empirických dat a jejich interpretace.

GAVORA, Peter, 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.

Kniha popisuje hlavní činnosti, které by měl znát budoucí výzkumník. Je to především vymezení výzkumného problému, příprava, formulace hypotéz, výběr zkoumaných osob, použití výzkumných metod a na závěr vyhodnocení získaných údajů. Publikace je příručkou výzkumu kvantitativního i kvalitativního.

GJURIČOVÁ, Šárka, KUBIČKA, Jiří. *Rodinná terapie: systematické a narativní přístupy*. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2390-7

Jde o druhé přepracované vydání, kde se autoři dohodli na sdílení společné terapeutické práce.

Nejvíce nás zaujala kapitola řešící problematiku násilí v rodině. Snaží se předložit násilí v rodinách jako mnohvrstevný problém. Postoj terapeutů, kteří hledají psychologické porozumění násilí a zároveň ho odmítají. Naslouchají rodičům, kteří považují trestání dítěte za důsledek zlobení a přitom s tímto chováním nesouhlasí.

GRAY, John. *Muži jsou z Marsu, ženy z Venuše a děti jsou z nebe*. Praha: Práh-Knižní klub, 2000. ISBN 80-7252-031-8

Autor seznamuje s různými zásadami pozitivního rodičovství. Tyto zásady pomáhají děti motivovat a zlepšit komunikaci a spolupráci. Dnes již děti nemotivujeme strachem z trestu, ale naopak odměnou a přirozenou touhou potěšit rodiče. Tyto metody jsou popsány v kapitole číslo 6.

GUEGEN, Catherine. *Cesta ke šťastnému dětství, Empatická výchova ve světle nejnovějších poznatků o mozku a emocionálním vývoji dítěte*. Praha: Rybka Publishers, 2014. ISBN 978-80-87950-03-6

Francouzská pediatrička nabízí ojedinělý pohled na výchovu dětí. Opírá se nejen o praktické zkušenosti lékařky a matky, ale také o nejnovější vědecké poznatky v oblasti výzkumu mozku. Zpochybňuje tradiční představy o výchově, kde je autoritativní výchovné pojetí již přežitkem. Upřednostňuje nenásilný, citlivý přístup, který je založen na empatickém vztahu s dítětem.

GULOVÁ, Lenka, ŠÍP, Radim. *Výzkumné metody v pedagogické praxi*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4368-4

Publikace nabízí všem, kdo se zajímají o pedagogiku nebo výchovu úvod do práce s jednotlivými metodami. Každá kapitola se věnuje jinému způsobu analýzy a popisuje teoretická východiska a postupy. Například zakotvená teorie, analýza konstituce významů, diskursivní analýza a další.

HELUS, Zdeněk. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1168-3.

Autor je odborníkem sociální a pedagogické psychologie. Dílo je přehlednou učebnicí, kde jsou obsaženy teoretické i praktické poznatky z oboru. Publikace mimo jiné pojednává o sociální psychologii rodiny, na kterou jsme se zaměřili. Přehledně se zde popisují znaky současné rodiny, její funkce, a také se zde charakterizují problémové rodiny.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-736-7040-2.

Autor ve své publikaci interpretuje kvalitativní výzkum. Popisuje metody sběru dat, jejich kódování a uvádí, jak je zpracovat a interpretovat. Tímto slouží jako učebnice kvalitativního pojetí výzkumu.

CHAMBERLAIN, David. *Fascinující mysl nenarozeného dítěte*. Praha: Beta Books, 2011. ISBN 978-80-87197-66-0

Knihy je určena pro širokou veřejnost, rodičům a těm, kteří se jimi teprve hodlají stát. Dává odpověď na otázku, jak nás ovlivňují zážitky z období těhotenství a porodu. Dále jak vyspělé mají novorozenci smysly, nervovou soustavu a mozek. Bourá mýty o novorozencích a jejich vnímání.

JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-788-6

Autor je původně zdravotník a psychoanalyticky zaměřený psychoterapeut. V současné době působí jako VŠ pedagog. V knize přesvědčivě vyjadřuje rady, doporučení a metodiku, jak se chovat k dětem. Doporučuje, jak by se měl vychovatel chovat, aby byl důvěryhodnou oporou dítěte. Kladem knihy je množství kazuistik, kde je i návod, jak se zachovat a co dělat.

JORDÁNOVÁ, Zdeňka. *Tvoje dítě jako šance pro tebe*. Praha: Vodnář, 2005. ISBN 80-86226-64-6

Autorku inspiroval odvěký rozpor, který měl v dějinách mnoho podob. Týká se právě přístupu dospělých k dětem. Na jedné straně „zbožňování“ dítěte jako Boha a na straně

druhé vlastnění, různých druhů zneužívání a ponižování dětí, jako tvora bez vůle a schopnosti rozhodovat.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-807-3673-833.

Sociálněpedagogickou problematikou se autor zabývá již řadu let. V publikaci se snaží o ucelený pohled na oblast sociální pedagogiky. Na úvod seznamuje s historií tohoto oboru, jak u nás, tak v zemích, kde má větší tradici. Po té se snaží přiblížit specifická metodologická východiska, vztah k jiným vědním oborům, problematiku sociální komunikace, uplatnění sociální pedagogiky v terénní práci a končí charakteristikou profese sociálního pedagoga.

LANGMEIER, Josef, MATĚJČEK, Zdeněk. *Psychická deprivace v dětství*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5

Autory je možné nazvat českými klasiky, kteří nabízejí podrobný rozbor pojmu deprivace. Zaměřují se na vnější podmínky, v kterých se dítě vyvíjí a jakým způsobem tento vývoj ovlivňuje přístup matky k dítěti. V kapitole, kde se věnují charakteristice úplné ústavní péči, také srovnávají péči úplných rodin, kde děti chodily od raného věku do jeslí. Upozorňují na nevhodnost umisťovat příliš malé děti do kolektivního zařízení.

LIEDLOFFOVÁ, Jean. *Koncept kontinua: hledání ztraceného štěstí pro nás a naše děti*. Praha: DharmaGaia, 2007. ISBN 978-80-86685-79-3

Autorka vyučuje psychoterapii založenou na konceptu kontinua. Ve svých seminářích určeným jak studentům, lékařům, psychoterapeutům a také široké veřejnosti, vysvětluje, jak je důležité napravit osobní odcizení. Vychází ze zkušeností, které nabrala při svých expedicích do Venezuely od tamních indiánů.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada Publishing, 2013. ISBN 978-80-247-0870-6

Autor se zde snaží shrnout staronové poznatky, které věda i životní praxe již prověřila a které si už každý musí vztáhnout na svou konkrétní situaci u svého dítěte. Sleduje krok za krokem, co se s dítětem děje, a nač by měli vychovávající být připraveni. Není to vždy procházka kvetoucím sadem. Nás nejvíce zaujala kapitola o období vzdoru, co dělat a jak jej zvládat.

MATĚJČEK, Zdeněk, DYTRYCH, Zdeněk. *Děti, rodina a stres*. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X

V publikaci se autoři snaží shrnout výsledky prací, ať už společných nebo oddělených. Pokrývají celou oblast aspektů a pohledů na psychickou zátěž dětí. Zkušenosti s různě postiženými dětmi a jejich rodiči dávají doporučení nejen pediatrům, dětským psychologům, sociálním pracovníkům ale také široké veřejnosti.

MERTIN, Václav. *Výchova bez trestů*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-028-8.

Autor dává spoustu argumentů a konkrétních návodů, jak by mohli rodiče postupovat, kdyby se ve výchově svých dětí chtěli vzdát nejen fyzických trestů, ale trestů vůbec. Podivuje se nad tím kolik profesionálů na výchovu a vzdělání, považuje tresty za nezbytnost.

MERTIN, Václav. *Výchovné maličkosti: průvodce výchovou dítěte do 12let*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-857-9

V úvodu se autor snaží vysvětlit důležitost výchovného působení a jak je možné dítě co nejlépe podporovat. Dále se zabývá problémy, které při výchově nastávají, a hledá řešení, jak jim předejít. Je velmi zkušený dětský psycholog a má bohatou poradenskou praxi, při níž učí rodiče se vypořádat se situacemi, které mohou ve výchově nastat.

MERTIN, V., KREJČOVÁ, L., et al. *Výchovné poradenství*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013. ISBN 978-80-7478-356-2

Publikace si dává za cíl pomoci výchovným poradcům najít odpovědi na otázky, které jim kladou rodiče a vychovatelé dětí. Snaží se obsáhnout co největší množství různých témat, a nahlíží na ně z pohledu legislativy, ale také z pohledu dnešních trendů v psychologii, speciální pedagogice a podobných oborech.

MYERS, David G. *Social Psychology*. New York, NY: McGraw-Hill, 2010. ISBN 978-0-07-337066-8.

Autor je významným profesorem psychologie. Ve svém díle uvádí, jak důležitou roli hrají sociální vlivy ve způsobu našeho chování a jednání. Osobnost každého člověka má své typické chování a postoje. Určující nejsou jen geny, zděděné po rodičích, ve velké míře jde o souvislosti s kulturou a rodinou, ve které dítě vyrůstá.

NAKONEČNÝ, Milan. *Psychologie osobnosti*. Praha: Academia, 2009. ISBN 97-80-200-1680-5

Upravené a rozšířené vydání, které umožňuje dostatečnou orientaci v problematice charakteru člověka, motivech jeho jednání nebo o teoriích osobnosti. Kniha je vybavena mnoha ilustračními obrázky, grafy a tabulkami. Může sloužit jako učebnice pro studenty psychologie a příbuzných humanitních oborů.

NICHOLS, Michael P. *Jak se přestat hádat s dětmi*. Praha: Návrat domů, 2005. ISBN 80-7255-118-3

Autor přichází s řadou postřehů a námětů, které mají rodičům usnadnit komunikaci s dětmi. Ať už jde o malé děti nebo dospívající, s nimiž je obtížné smysluplně komunikovat. Jak je možné skutečně dětem naslouchat a hovořit s nimi jazykem, kterému porozumí, uvádí autor na řadě konkrétních příkladů.

OAKLANDER, Violet. *Třinácté komnaty dětské duše*. Dobříš: Drvoštěp, 2010. ISBN 80-903306-0-6

Kniha nahlíží do vnitřního světa dítěte a hledá cesty, jak podpořit vznik samostatné a jedinečné lidské bytosti. Obsahuje konkrétní ukázky terapeutických technik – od malování, práci s hlínou, s tělem, smysly a sny. Nastiňuje typický průběh terapie a Gestalt přístupu k dětem a nabízí pomoc při různých psychických potížích jako je hyperaktivita, agrese, autismus apod.

PEKAŘOVÁ, Lidmila. *Jak žít a nezbláznit se: psychologie dítěte od předškolního věku do dospělosti*. Olomouc: Poznání, 2006. ISBN 80-86606-49-X

Autorka se snaží podat praktický soubor rad, jak přistupovat k dítěti a jeho výchově. Je primářkou oddělení rehabilitace a diagnostického centra Hamzovy léčebny v Lužici-Košumberku. Na příkladech z praxe ukazuje, jakých chyb se rodiče a vychovatelé dopouštějí. Jejím mottem je: *Vychovávat znamená milovat a myslet. Milovat buď umíme, nebo neumíme. Myslet se můžeme učit - stačí číst.*

PONCET-BONISSOL, Yvonne. *Psychický nátlak v rodině*. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0153-3

Jde o praktického průvodce s mnoha kazuistikami, kde se odhaluje nevhodné chování jedinců, kteří přímo ničí vztahy v rodině. Seznamuje se způsobem, jak ovládají své oběti a

vzbuzují v nich úzkost a strach. Hlavně však autorka nabízí konkrétní řešení, jak se vymanit a ochránit své děti, najít sebedůvěru a ztracenou rovnováhu.

PREKOPOVÁ, Jiřina. *I rodiče by měli dělat chyby*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-766-4

Znamá psycholožka a rodinná terapeutka shrnuje svou celoživotní praxi a poznání. Vidí nedostatky moderní výchovy hlavně v tom, že rodiče neumí stanovit dětem přesná pravidla. Při výchově se dopouštějí mnoha chyb, které negativně ovlivňují vývoj jejich dětí. Mají na své chyby právo, ale zároveň by si je měli přiznat a vyvodit z nich důsledky.

PREKOPOVÁ, Jiřina. *Pevné objetí: cesta k vnitřní svobodě*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-614-8

Knihy je psána pro rodinné terapeuty i pro rodiče. Původně znamenala terapie pevným objetím držet člověka, který je v duševní krizi, v pevném objetí tak dlouho a lásky plně, dokud mu nebude lépe. Dnes je spíše chápáno jako „prostředník“ mezi dvěma členy rodiny, kde se problém nedá řešit slovně.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-802-4734-705.

Publikace přináší ucelený přehled problematiky, jež je v centru zájmu sociální pedagogiky. Informuje o minulosti i současnosti tohoto oboru. Zajímá se o vliv prostředí a výchovy. Svou pozornost zaměřuje na některé činnosti, v nichž se realizuje sociálně pedagogická praxe. ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido-edice pedagogické literatury, 1998. ISBN 80-85931-48-6

Publikace se snaží poskytnout přehled teorie a díky tomu chce přispět k vytváření základů sociálně psychologického myšlení čtenáře. Zpracovává text s ohledem na ty formy studia, v nichž je kurz sociální psychologie obsažen, především učitele a vychovatele.

SVOBODA, Mojmir (ed), KREJČÍŘOVÁ, D., VÁGNEROVÁ, M. *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-566-0.

Velmi obsáhlá kniha tří autorů je určena pro psychology, psychiatry, dětské lékaře, speciální pedagogy a pro studenty těchto oborů. Stručně uvádí metodologická východiska diagnostiky, na příkladech popisuje zásady formulace nálezů. Dále představuje jednotlivé klinické a testové metody v dětské psychodiagnostice. V jedné z částí se speciálně věnuje

aplikaci dětské diagnostiky, kde uvádí specifická diagnostická doporučení, které třídí podle situací, poruch a postižení.

SIEGEL, Daniel J., BRYSON, Tina Payne. *Klidná výchova k disciplíně*. Praha: Stanislav Juhaňák-Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-848-1

Autoři nabízejí výchovný přístup založený na nejnovějších poznatcích o vývoji mozku. Dávají konkrétní návod, jak klidně a laskavě navázat s dítětem kontakt, konstruktivně s ním komunikovat, ale zároveň mu jasně a důsledně vymezovat hranice. V knize jsou vtipné ilustrace, které doplňují příběhy ze života. Radí jak pracovat s vyvíjejícím se mozkiem dítěte, klidně řešit konflikty a na základě této výchovné filozofie vést ke spokojenému životu.

ŠTÍPEK, Petr. *Dítě na zabití: příručka pro rodiče dětí a dospívajících s problémovým chováním*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-981-1

Knih vychází z principů rodinné terapie. Autor pracuje jako psycholog a psychoterapeut v Psychologické poradně Praha. Individuální, párovou a rodinnou terapií provozuje také v oddělení střediska výchovné péče. Cílem autora je pochopení a získání náhledu na to, co se v rodině odehrává. Nejde o to dítě předělat nebo hledat viníka, jen porozumění může vést ke změně. Dílo pomáhá zvládat krizové situace, navrhuje, jak řešit problémy, učí zvládat hněv a negativní emoce.

ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĎOVÁ, Klára et al. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

Autoři seznamují čtenáře co je prvním krokem kvalitativního výzkumu, pak jej vedou celým procesem až po sepsání závěrečné zprávy. Nejdříve popisují důležitost správně zvolené metodologické otázky, a pak se zabývají vlastním průběhem výzkumu.

TRÉLAŮN, Beatrice. *Překonávání konfliktů v rodině*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-935-6

Knih je velmi inspirativní, podává odpovědi na otázky: Jak vychovávat šťastné dítě aby se harmonicky rozvíjelo? Mohu nechat dítě před spaním plakat? Je možné dítě někdy plácnout přes zadek, dát pohlavek, nebo je i to škodlivé? Publikace objasňuje přímou souvislost mezi prostředím, ve kterém dítě vyrůstá, a zráním celé jeho osobnosti a především jeho mozku. Ukazuje, jak rodič může přispívat k harmonickému růstu dítěte a naopak, čím jeho zrání brzdí a blokuje.

WALKER, Ian. *Výzkumné metody a statistika*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2013. ISBN 978-80-247-3920-5

Autor podává výzkumné metody čtivou a zábavnou formou. Snaží se poskytnout srozumitelně nejen psychologům, ale i studentům moderní techniky výzkumu a statistiky.

WINTERHOFF, Michael. *Proč se z našich dětí stávají tyrani, aneb, Ztracené dětství*. Praha: Ikar, 2011. ISBN 978-80-249-1564-7

Autor je povoláním lékař a provozuje vlastní praxi v psychiatrii a psychoterapii dětí a mládeže. Zabývá se především aktuálním obrazem psychických poruch dětského věku a analyzuje rodinné systémy na podkladě společenských změn. Ve své knize nabádá rodiče, aby se přestaly k dětem chovat jako k partnerům, jako k sobě rovným, neboť to vede k onemocnění dětí i rodičů, až k vzájemné nenávisti.

Příloha PII - Obrázky použité při rozhovorech

(Zdroj: www.google.cz/Obrázky)

Příloha PIII: Obrázky „začarované rodiny“

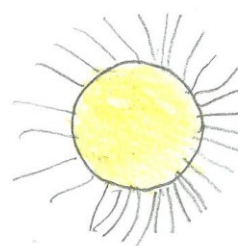
Dotazovaný č. 1: „Mira“

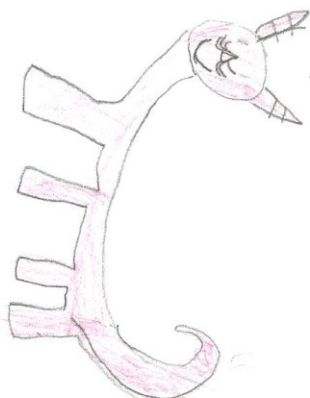
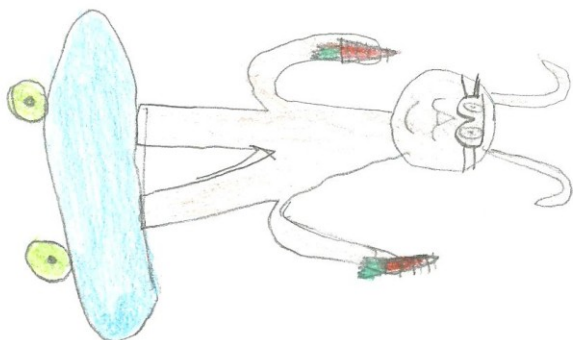
Dotazovaný č. 2: „Tobi“

Dotazovaná č. 3: „Pája“

Ja' - D: ZAVIE

BRANNA - KOŤKA

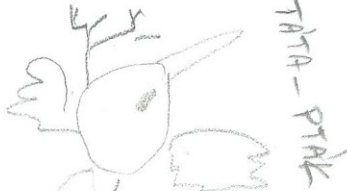
MATKA - PES

Dotazovaný č. 4: „Peťa“

SESTRA NATKA - MEDVED SAHOTA
BRATRA VIRKA (19) - TYGT - NOSTYAN, RYE SE
PEPA (25) - MEDVED - MACHIV, HZAV
JULIE (23) - GORILA - NOSTYAN

JA - VLK

TATA - PTAK

SESTRA - ORLOVA,
NINEN VESNA

DEPOHA - PANDA
ORHIAN

MAMA - OPTIKA
MACHIV

Příloha PIV: Přepisy rozhovorů s dětmi

ROZHOVOR Č. 2

D2 = dotazovaný č. 2 - „Tobi“

T = tazatel

(vysvětlení dítěti, co znamená, že rozhovor je anonymní a bude nahráván)

T: Tak...ukazuju ti první obrázek a na tom obrázku je holčička, která se schovala pod postel...asi se něčeho bojí že...

D2: Uhm.

T: A čeho by se asi tak mohla bát ta holčička?

D2: (neodpovídá, ukazuje prstem na řemen na obrázku)

T: Tady toho řemenu, ta holka něco vyvedla a teď se bojí vylézt, že dostane na zadek...co má ta holčička udělat? Má vylézt?

D2: Omluvit se. Vylézt a omluvit se.

T: Co když dostane rovnou na zadek? Co když to nestihne říct a dostane rovnou?

D2: (přemýšlí)

T: Ty kdybys byl pod tou postelí, vylezl bys?

D2: (souhlasně přikyvuje)

T: Jo? Omluvil by ses?

D2: Uhm.

T: Nezůstal bys schovanej, aby se ten dospělý nezlobil ještě víc...

D2: (kroutí hlavou, naznačuje ne)

T: Tady je kousek sukne, to je asi maminka, že jo. Nějaká maminka se prostě zlobí, že holčička něco vyvedla a ta se před ní schovala. Myslíš, že to udělala dobře, že se před ní schovala?

D2: Eem.

T: Neměla se schovávat? No ale...když by ji maminka hnedka nasekala tím páskem...co ta holčička měla udělat honem.

D2: Hned se omluvit.

T: Hned měla říct, že to nechtěla jo a že to víckrát neudělá...tak myslíš, že je to správně?

D2: (souhlasně přikyvuje)

T: Co myslíš, že ta maminka...je to správný, že vytáhla na tu holčičku ten řemen? Že se tak moc zlobí a že ji chce zbit?

D2: (neodpovídá)

T: Nevíš, jestliže to správný? Zkus popřemýšlet, že bys byl dospělý, jestli bys to taky udělal jako ta maminka...Když ta holčička zlobila, nechtěla poslouchat, tak si zaslouží tím páskem nebo jak bys to vyřešil?

D2: (dlouze přemýšlí)

T: Co tě napadne?

D2: Nic.

T: Nic tě nenapadá. Takže...umm...já sem spíš jenom chtěla vědět, jestli je to v pořádku když se ta maminka rozzlobila. Je to v pořádku nebo není?

D2: Ee. (nesouhlasně kroutí hlavou)

T: Neměla by se zlobit tolik?

D2: (nesouhlasně kroutí hlavou)

T: No ale když ta holčička neposlouchá, tak co s tou holčičkou udělat, aby poslouchala?

D2: Jenom vynadat.

T: Vynadat...promluvit si s ní o tom...mohla by nadávat, ale ta holčička by se mohla schovat a vůbec ji neposlouchat...ale když s ní bude mluvit, když si to vysvětlí, myslíš, že ta holčička příště poslechne?

D2: (zvedá ramena)

T: Nevíš. A ty by si poslechl, když ti někdo vysvětlí, že takhle se chovat nemáš a že to máš zlepšit? Ty bys to zvládnul?

D2: (souhlasně přikyvuje)

T: (ukazuje další obrázek) Tady máme zase chlapečka, který se schoval do skříně...takže asi něco vyvedl, moc dobře ví, že to neměl dělat a schoval se. Co myslíš, že tak asi mohl vyvést? Napadá tě něco?

D2: (přemýšlí, neodpovídá)

T: Šel ses někdy schovat do skříně?

D2: (kroutí hlavou, že ne)

T: Ne-e nenapadlo tě to?

D2: Já se schovávám někam inam...když sme venku a Mírda (starší bratr) mě chce zbit, tak já se schovám kdyby bylo v kefu volno, tak se tam schovám...

T: No ale kdyby tě chtěl zbit dospělej...za to že si ho zlobil, neposlouchal...

D2: Tak by sem se omlouvil.

T: Jo...nešel by ses schovávat?

D2: (kroutí hlavou, naznačuje ne)

T: Myslíš, že by to bylo ještě horší, kdyby ses schoval? Že by se ten dospělí zlobil víc?

D2: Nevím.

T: Nevíš. Nestalo se ti to nikdy jo...nešel ses schovat...Tady ta maminka říká tomu chlapečkovi „a dost, už si to přehnal, takhle se chovat nebudeš!“...co ještě má udělat, aby ju ten chlapec poslechl?

D2: Si s ním promluvit.

T: Promluvit, vysvětlit mu to, že takhle to nejde...

D2: (přikyvuje)

T: Zlepšit chování, úkoly si dělat musíš, říct to ti nepomůže schovat se do skříně, když si ty úkoly nechceš udělat...Myslíš, že by to tak mohlo být?

D2: (přikyvuje)

T: A poslechne ten chlapec?

D2: Nevím.

T: No a pomůže mu, když se zavře do skříně?

D2: (kroutí hlavou, ukazuje, že ne)

T: Nepomůže mu to...co se stane? Maminka se víc rozzlobí, že se schoval místo toho, aby poslechnul...no ale co ta maminka může ještě udělat? Už mu povídá, ať toho okamžitě dělá, ať už vyleze, jinak bude potrestanej...a on tam pořád je...tak co ještě může udělat?

D2: Má se omluvit...

T: Kdo se má omluvit? Ta maminka?

D2: On.

T: Ale on se nechce omluvit...on nechce vůbec vylézt...a on ten úkol dělat nebude, jemu se nechce, on chce hrát na počítači a nebude dělat úkol...co ta maminka má teď udělat?

D2: Um...zabavit mu...

T: Ten počítač?

D2: Uhm. (přikyvuje)

T: To pomůže...nepůjdeš na počítač nebo nedostaneš tablet, protože nechceš dělat úkoly, jo?

D2: Uhm. (přikyvuje)

T: A to by pomohlo? Myslíš, že už by pak ten kluk poslechnul? Rozmyslel by si to?

D2: (neodpovídá, přikyvuje)

T: Ty by sis to rozmyslel?

D2: (neodpovídá, přikyvuje)

T: Vybral by sis...nebyl bys uražený?

D2: (neodpovídá)

T: Co kdyby ses na maminku zlobil?

D2: Já když sem...když sem mamce...když mamka mi dala tablet, tak...tak...(vydechuje) už si ani nevzpomínám...

T: Tak sis na něm určitě hrozně rád hrál a byl si rád, že ho máš...a poslouchals, když maminka řekla, tak a teď už dost, polož to, teď už musíš dělat něco jinýho...

D2: Jo.

T: Poslouchals?

D2: (přikyvuje)

T: Dobře. (vytahuje další obrázek) Máme tady další obrázek, na kterém se maminka zlobí na chlapečka, že zrovna hraje nějakou hru, ale že vůbec neposlouchá...ona mu říká „pojď, teď to odlož, musíš se nejdřív naobědvat, pak musíme něco splnit, třeba jít někam ven...teď si hrát nemůžeš, polož to“...a on nechce a neposlouchá a furt to drží...co ta maminka má udělat? Co by na něj mohla zkusit?

D2: Mu to zabavit...

T: A když on to pevně drží a schová to za záda...? Co teď?

D2: (přemýšlí) Nevím.

T: Tak já bych vzala vařečku a tak bych mu mrskla na ten zadek...

D2: Já taky.

T: ...aby okamžitě tu hru navalil...taky bys mu takhle dal?

D2: (přikyvuje)

T: Protože....

D2: (prudce se nadechne a skočí do řeči) Mamka, když sme hráli na tabletě, tak když sme to nechtěli odložit, tak místo vařečky nám dali řemenem.

T: Řemenem přímo na zadek nebo na nohy?

D2: Na zadek.

T: A bolelo?

D2: (přikyvuje)

T: A pomohlo to?

D2: E-em.

T: Nedali ste jí to? Nebo dali a brečeli...?

D2: Nedali.

T: Nedali. Takže mamce to nepomohlo, že vám dala na zadek?

D2: E-em.

T: Tak co potom ještě udělala teda?

D2: Tak řekla, že pujdem ven a pak sme to dali...

T: Pak už ste poslechl...brečel si?

D2: (kroutí hlavou)

T: Ne-e, nezlobil ses, nebyl si vzteklej?

D2: Ne.

T: Já bych se zlobila...mě to bolelo, dostala sem na zadek, sebrali mě tablet...tak já bych se asi zlobila...ty ne?

D2: (kroutí hlavou)

T: Já bych určitě aji brečela a zalezla bych někam... (ukazuje nový obrázek) Tak máme tu další obrázek, kde se hádají dvě holčičky, ale teda hrozně se hádají... my vůbec ale nevím o co se hádají, ony sou na sebe zlé... jo... a tatínek se drží za hlavu a říká „to není možný, ty naše holky... to je křiku, to sou hádky... okamžitě toho nechte!“ A co teď má udělat, aby toho ty holky nechaly?

D2: Dat od sebe dál.

T: Zavřel bys každou do jinýho pokoje?

D2: Uhm. (přikyvuje)

T: Mmm... nebo by taky mohl vzít tu vařečku nebo opasek a dát každé na zadek?

D2: Uhm. (přikyvuje)

T: To by pomohlo?

D2: Uhm. (přikyvuje)

T: Co by bylo lepší? Zavřít každou do jinýho pokoje nebo dát každé na zadek?

D2: Nevím.

T: Co by určitě pomohlo, aby poslechli a nechali toho? Ty, když se s bráchou hádáš, tak co pomůže?

D2: Když se hádáme... tak pak, dycky když mamka nás dá od sebe, tak pak nás dá blíž, aby sme se sobě omluvili...

T: Uhm... takže nejdřív vás od sebe odtrhne, aby ste na sebe nekřičeli, aby se nervali...

D2: Jo.

T: ... a až vás uklidní, tak řekne „tak a teď se jeden druhému omluvte“?

D2: Uhm. (přikyvuje)

T: Uděláš to, když tě brácha naštvě? Když tě opravdu našval?

D2: (přikyvuje)

T: Aji si bráchovi třeba někdy ublížil, když ste se rvali? Že ho něco bolelo?

D2: (přikyvuje)

T: Cos mu vyvedl třeba? Nevzpomínáš si?

D2: Nevzpomínám si.

T: A brečel jo? Ne...

D2: (skáč do řeči) Ne vzpomínám si, že Mirda na mě používá karate a mě to bolí.

T: On je dobrý v karate jo?

D2: (přikyvuje)

T: Umm... tak to jo teda... takže je super, že maminka to s váma vlastně umí vyřešit, protože když se rvete, tak ona se nerozčiluje, ona vás odtrhne áá... donutí k tomu, aby ste se omluvili jeden druhému... Je to potom dobrý?

D2: (přikyvuje)

T: Takže myslíš, že tady ten tatínek, když prostě ty holky odtrhne, každá pujde do jinýho pokoje nebo koutu a až se uklidníte, tak omluvíte a bude si spolu zase hrát jo?

D2: (přikyvuje)

T: Super. (ukazuje další obrázek) Tady je něco podobného... zase dvě děti, tady je to holka s klukem, asi si hodně ubližujou, protože ta holčička teda hodně pláče a ten kluk asi taky a nelíbí se mu to, hádá se, že on za to nemůže, že to ona si začala, to ona mu něco udělala a on ji to jenom oplatil... maminka už jenom sedí, drží si hlavu v dlaních a říká „teda co toto sou za děti, co s nima mám dělat?“ co bys ji poradil?

D2: (neodpovídá)

T: Nevíš, co by mohlo pomoci té mamince?

D2: E-em.

T: Já bych se teda ale asi hrozně rozčílila, protože...aby se dva sourozenci takhle hádali jo...to není možný..tak kdybych řekla „a dost, teď ste mě naštváli, nechcete se uklidnit – dostanete každej na zadek...pomůže to?

D2: (neodpovídá)

T: Vezmu prostě vařečku a dám jednomu aji druhýmu stejně, aby se nehádali...přestanou? Nebudou se už hádat?

D2: (mlčí)

T: Ty by si přestal ,kdyby ti mamka nandala vařečkou a řekla „a dost!“...přestal bys?

D2: (přikyvuje, že ano)

T: A nezlobil by ses na tu mamku, že tě bije?

D2: (kroutí hlavou, ukazuje ne)

T: Proč by ses na ni nezlobil...tebe to bolí...

D2: (neodpovídá)

T: Nevíš, proč by ses nezlobil...no víš...já bych se asi zlobila, on si brácha začal a já sem teď dostala na zadek...já za to nemůžu, neměl si brácha začínat...a ještě mě mamka zbila...a teď se cítím...no hrozně...sem naštvaná, dostala sem za něco, co sem neudělala...teďka se vybiju na bráchovi, brácha byl zlej...myslíš, že by to tak mohlo taky vypadat?

D2: (zvedá ramena)

T: Napadlo tě někdy...esi se ti to taky nestalo?

D2: Ne-e.

T: Tak pujdem k dalšímu obrázku...taak tady má me chlapečka, kterej si kryje hlavu a dostává teda opravdu i na zadek i nějakej ten pohlavek nebo facku, protože teda už to přehnal, tohle dělat neměl...já si třeba myslím, že...že odmlouval. Maminka po něm něco chtěla a on odmlouval a vůbec nechtěl poslechnout. Co myslíš, když ho ta maminka teď zbije...pomůže to? Že přestane ten kluk? Co by měla udělat?

D2: Nic. U nás to mamka dělá tak, že nás zavře do pokoje...

T: Umm...každýho zvlášť nebo do jednoho pokoje?

D2: Každýho zvlášť.

T: No ale tady ten chlapec tam žádnýho sourozence nemá, ten zlobil sám, on totiž byl drzý a odmlouval a nechtěl poslechnout...proto ta maminka...se na něj zlobí. Co s tím, když je to dítě tak drzý a nechce poslouchat?

D2: Nevím.

T: Tak když mu ta maminka dá pár facek, uvědomí si, že musí poslouchat?

D2: Nevím.

T: A ty by sis to uvědomil, kdyby si dostal pár facek a určitě bys věděl za co? Nebo bys nevěděl?

D2: Věděl.

T: Věděl bys, že sis to zasloužil jo?

D2: (přikyvuje)

T: Takže kdyby ti mamka nebo tatka naplácali, tak bys věděl, že to bylo za to, cos vyvedl jo?

D2: (přikyvuje, zívá)

T: (Směje se) Tobě už se chce spát nebo si unavený?

D2: Sem unavený.

T: Je toho hodně že...tak...co ještě bysme o tom mohli říct...nebo už chceš další?

D2: (přikyvuje)

T: Další? Dobře. Tak tady máme takového plačtivého chlapečka, kterej něco vyvedl...pláče. Co myslíš, že se mu stalo?

D2: (neodpovídá)

T: Napadá tě, co se mu mohlo stát?

D2: Nevím.

T: Proč asi brečí... má tady nějaké věci rozházené...

D2: Jídlo.

T: Někaké jídlo... myslíš, že brečí kvůli tomu jídlu?

D2: Nevím.

T: No mě napadlo, že třeba už to jídlo nechce, jemu to nechutná a maminka mu říká „to prostě sníš a vod toho stolu se nehneš, dokud to nesníš!“ No a co teď má ten chlapeček dělat, když on to nechce...?

D2: Nevím.

T: Co by si udělal ty?

D2: (neodpovídá)

T: To se ti někdy stává, že ti něco nechutná a už nechceš... tak co uděláš?

D2: Já by sem si to nechal na potom.

T: Uhm. Takže řekneš mamince „já teďka nemůžu nebo ja už nechci... já si to schovám třeba k večeři... nebo na svačinku“...

D2: Já ještě k večeři něco mám.

T: Jo, takže takhle bys to vyřešil. Myslíš, že kdyby ti ta maminka dala pár face a řekla „tak a teď to sníš a hotovo“, snědl bys to?

D2: (přikyvuje)

T: Bál by ses toho výprasku, radši bys to snědl jo?

D2: (přikyvuje)

T: Takže poradil bys tomu klukovi co... nejdřív zkusit si to nechat na potom, no a když mu maminka hrozí tím výpraskem, tak radši aby to snědl jo...

D2: (přikyvuje)

T: Jasně. To je dobrý. Tam jsou ještě nějaké rozházené věci, že... on tam udělal nějaký nepořádek... že by dostal kvůli tomu nepořádku? Že tam něco rozházel? No a teď se vzteká, odhodil ten talíř s jídlem a že teď nebude jíst a nebude uklízet ty věci... co ta maminka má teďka dělat, když se jí to dítě takhle zlobí, nechce ani uklízet ani jíst...

D2: Radši by sem ho zavřel do pokoje.

T: Myslíš, že kdyby vzala řemen a pohrozila tím řemenem, že by poslechl taky? Nebo je lepší ho v tom pokoji zavřít, ať se tam vyvzteká?

D2: (přikyvuje)

T: Lepší vyvztekat? Fajn. (bere do rukou další obrázek) Tady máme dalšího malého zlobivce, kterej si drží oči, už asi dostal... tady ta ruka a stín ukazuje, že chlapeček teda nejspíš dostal na zadek... je ještě malej, co tak asi mohl vyvéct?

D2: (neodpovídá)

T: On se asi vztekal. Nejspíš něco měl udělat, třeba se oblíkat, ae nechtěl a běhal nahatej a maminka už se rozčilila áá dala mu pár šupek na zadek. Myslíš, že teď už se ten chlapeček obleče?

T2: (krčí rameny)

T: Nevíš? Ty už by ses oblékl, kdybys dostal na zadek?

T2: (přikyvuje, že ano)

T: Jo. A musel bys dostat? Nešlo by to nějak i bez toho? Šlo by se domluvit? Jak by se třeba domlouval?

D2: Nevím.

T: Utíkal bys před tou maminkou, která tě chce plesknout po zadku?

D2: (kroutí hlavou, ukazuje, že ne) Radši by sem se hned oblíkal.

T: On to asi jenom nechtěl pochopit...tak musel dostat...vidím, že už tě to nebaví, máme tu poslední obrázek, tady holčička už trucuje, něco se jí stalo a pláče...i toho medvídka hodila na zem, vidíš to?

D2: (přikyvuje)

T: Něco jí trápí...co by ji tak asi mohlo trápit? Je hodně nešťastná...

D2: Že nedostala jídlo.

T: Že by nedostala jídlo a proč?

D2: Nebo že by zlobila...

T: Jo. Že by zlobila, tak „nedostaneš večeři a půjdeš spát“, tak proto si tam asi takhle zalezla a pláče že...hm to je možný, to se někdy stává...taky se ti to někdy stalo?

D2: (přikyvuje, že ano)

T: Jo? A plakals dlouho?

D2: (kroučí hlavou)

T: Mrzelo tě to?

D2: Jo.

T: Zlobil ses pak na maminku, že ti to udělala?

D2: (kroučí hlavou)

T: Nezlobil. Co si chtěl dělat teda?

D2: Omluvit.

T: Té holčičce je to teď určitě líto, že je potrestaná, ale když se omluví, tak už to bude dobrý že?

D2: (přikyvuje)

T: Výborně. Já tady mám ještě takové větičky...jestli to pochopíš...já řeknu jenom kousek věty a ty ji dokončíš jo?

D2: Uhm.

T: Kdyby na mě někdo křičel, tak...

D2: Kdyby na mě někdo křičel...

T: Nenapadá tě nic?

D2: (kroučí hlavou)

T: Nevadí zkusíme jinou. Bojím se když...

D2: Je večer.

T: Když vidím, jak dospělí na dítě křičí, tak...

D2: Nevím.

T: Dobře, nevadí.

(ukončení, poděkování za rozhovor)

ROZHOVOR Č. 3

T = tazatel

D3 = dotazovaná č. 3 – „Pája“

T: Dotazovaná č.3 byla seznámena s výzkumem, který provádím, který je anonymní a ke kterému se vyjadřuje. Máme tu první obrázek a na něm je holčička, která se schovala pod postel. Vypadá to, že se bojí, něco vyvedla a tady je někdo dospělý, kdo tam čeká s tím řemenem...

D3: A chce ho plácnout po čuni, nebo po rukách

T: Teď když se na ten obrázek díváš, co má ta holčička udělat? Ona teda asi něco vyvedla, toho dospělého hodně rozčílila, že už vzal ten opasek. Má ta holčička vylézt, nebo zůstat schovaná?

D3: Zůstat schovaná, protože kdyby vylezla, tak by to schytala a když je tam schovaná, tak

to neschytá a nemá se jako čeho bát, když je pod tou postelí, že ten člověk neví, že je pod tou postelí.

T: Já si myslím, že on na ní čeká a říká „Ale rychle vylez! Protože když nevylezeš, tak to bude ještě horší!“

D3: No a jenže třeba jí to je jedno jenže ona pak kdyby třeba vylezla, tak může utýct. To jsem udělala jednou já doma. Rozbila jsem talíř, protože mě brácha vytočil, tak jsem mu třískla, že jsem nechtěla jíst nějaký řízek, jenže mě to vyklouzlo z ruky, byla jsem naštvaná a pak jsem utekla, ale pak jsem se vrátila

T: A potom už tě nečekal žádný trest?

D3: Ne-e, pak jsem se omlouvala mamce

T: Takže té holčičce bys radila teda radši zůstat pod postelí?

D3: Jo

T: Nebylo by to horší?

D3: E-ee. Právě že by to bylo horší, když ona vyleze, tak dostane tím řemenem a když je pod postelí, tak on neví, že tam je

T: On ví, on na ní čeká a říká „Okamžitě vylez jinak to bude horší“

D3: Třeba se bojí, protože aby dostal páskem, to by bolelo

T: Jo, tomu rozumím, ale radši bys teda té holčičce řekla, aby zůstala schovaná, nebo aby vylezla a omluvila se?

D3: Aby asi vylezla a omluvila se a pak třeba nedostane, jako já, protože mamka mě nebije

T: A proč jsi teda utíkala z bytu, když tě mamka nebije? Čeho ses bála?

D3: Prostě brácha, on mě vzal nůž prostě... jako velkéj a chtěl ho po mě hodit, tak jsem zdrhla

T: Takže to bylo mezi tebou a bráchou? To tě mamka nechtěla bít, ale brácha tě chtěl zbit?

D3: Jo a mamka zbila jeho a on pak vzal nůž a chtěl ho hodit po mně. A vyhrožoval mamce... a přijeli teda policajti, protože jsem se nevrátila do večera dom, protože jsem věděla, že když se vrátím, tak on mě to vrátí za tu mamku. Tak jsem radši byla s holkama.

T: Dobrý, tak se podíváme na další obrázek. Tady máme chlapce, který se schovává ve skříni a rodiče... to asi bude maminka, že... který říká „Tak to jsi udělal naposled, tohle dělat nebudeš!“. Co si tak myslíš, že mohl ten chlapec vyvést? Nebo co může ten dospělý udělat, aby ten chlapec poslouchal? Protože tady to vypadá, že zlobil. Jak by ho měla potrestat?

D3: Třeba dát ho nějak do kouta a až by se třeba trochu vzpamatoval, že by přemýšlel, že už to dělat nebude, tak by to nedělal už

T: On je schovaný ve skříni. On asi truceje

D3: Tak třeba ta maminka mu něco provedla a on se urazil a šel do tý skříně

T: Myslíš, že takhle?

D3: No...

T: Takže maminka mu něco provedla? Vždyť se zlobí maminka.

D3: Já vím, tak on mohl něco provést mamce a mamka zase navzájem něco jemu

T: Jo takhle, že se potom zlobili navzájem...

D3: A on se pak urazil a jeho mamka po něm šla a řekla mu „Tak tohle dělat nebudeš, to je naposled. Ještě jednou to uděláš, tak dostaneš!“

T: A myslíš, že to by byl dostačující trest, aby už to příště neudělal?

D3: Asi jo, protože někdo se bojí, když dostane. Protože já třeba jednou dostala od Petra a od něj to hodně bolí. Já už radši nic nedělám ve škole, žádný problémy, průšvihy, nekašlu na ty úkoly. Že když jsem třeba... já jsem na učitelku byla drzá a řekla jí sprosté slovo a dostala jsem dvojku z chování...

T: A za to jsi dostala od Petra?

D3: Ne, ještě pak, že jsem jí řekla sprostý slovo a ... to se říkat nesmí. My jsme měli zrovna za třídní jsme měli zrovna sociální pracovníci. Učitelku, nebo poradkyni a ona to řekla sociálce a já pak dostala ještě doma.

T: A čím jsi dostala? Rukou nebo něčím?

D3: Rukou

T: A bolelo to hodně?

D3: Jo

T: To bylo přes tvář nebo jak?

D3: Ne. Na zadek

T: Na zadek a tak to bolelo?

D3: Jo, já jsem se schovala pod peřinu

T: A pomohlo to, ten trest? Nechalas toho?

D3: Jo, já jsem toho nechala, omluvila jsem se učitelce a ona řekla, že teda jo, že mi tu dvojku z chování... ještě že se rozhodne. Že když už to neudělám do konce školního roku, tak že mi to zruší, že když budu dělat průšvihy, tak mi to nechá

T: Zlobila ses na Petra za to, že tě zbil?

D3: No, chvíli jo, ale pak jsem si uvědomila, že jako dělá trošku dobře, že bych to jinak dělala furt.

T: Myslíš, že by to nepomohlo, kdyby ti to vysvětlil?

D3: Pomohlo. Jenže já pak ještě na Petra ukázala prostředníček v hospodě. S mamkou brácha nechtěl jít a pak nakonec chtěl, tak my jsme šli na večeři. Petr se pohádal s mamkou, mamka odešla a brácha taky a já jediná zůstala s ním a pak urazil mě, tak jsem to ukázala. A omluvila jsem se.

T: Tak přejdeme k dalšímu obrázku, to je třetí. A tady to vypadá, že se maminka zlobí na chlapečka, který nevnímá. On si hraje s hrou a nechce něco dělat.

D3: Ta hra jak se jmenuje?

T: Nevím, jak se to jmenuje.

D3: Já jsem to měla doma, ale jiný

T: No, to je jedno. Tam nám jde spíš o tu situaci. Co ta maminka má v tu chvíli udělat, když ten chlapec neposlouchá a hraje?

D3: Tak já bych mu to sebrala

T: On by se třeba rozčilil a začal by se vztekat a kopat... Co by ta maminka mohla ještě udělat?

D3: Mohla by mu říct, že jestli nebude poslouchat, tak mu to sebere a vyhodí to do popelnice. A že to nemá ráda tady ty hry, to nemá ráda ani naše paní učitelka třídní. Kluci jsou na ..... a my hrajeme UNO nebo takový hry...

T: Tady by podle tebe nejvíc pomohlo tu hru sebrat a pokud nebude poslouchat, tak i vyhodit.

D3: Jo

T: Mohla by ho třeba zbit, že si dovolil neposlechnout? Nešla bys ho něčím ztlouct?

D3: No, to by pak ten kluk mohl zažalovat tu mamku na sociálce a ta mamka by šla do basy a on do dětského domova.

T: To by bylo taky řešení, nebo by to bylo ještě horší?

D3: Ještě horší. Spíš já bych vzala tu hru a řekla mu, že když prostě nebude hodnej, tak mu ji nedám a když bude hodnej, tak mu ji vrátím.

T: Stalo se ti to někdy? A teď myslím třeba doma, když jsi hrála něco na tabletu a maminka po tobě něco chtěla?

D3: Jo, mě se stalo, Petr po mě něco chtěl a já řekla „Ne, běž pryč... až za dvě hodiny.“ A on řekl „Hned teď nebo ten mobil vyhodím z okna“ ... tak jsem ho poslechla.

T: Takže jsi poslechla, nemusel tě trestat, stačilo to říct.

D3: Jo

T: Tak se podíváme na další obrázek. Tady to vypadá na sourozeneckou hádku. Tady jsou dvě slečny, které se hádají.

D3: To je kluk a holka

T: Já myslela, že je to holka

D3: Tak vypadají to jako dvě holky, ale tady ty krátké vlasy a tady ty vlasy... Může to být holka i kluk. A tady je jejich táta.

T: Tak já bych to nazvala jako sourozenci, kteří na sebe škaredě řvou a hádají se o něco... my nevíme, žejo... a tatínek už to nemůže poslouchat. Co v tuhle chvíli by ten tatínek mohl udělat, aby ti sourozenci toho nechali?

D3: Dát je pryč od sebe, že jeden by šel do pokoje a jeden by tam byl a až ten jeden by se uklidnil, tak by šel zase zpátky a omluvil se.

T: Co kdyby nechtěl jít? Co kdyby dál ho otravoval. Jako že by se hádali „Já ne, to on!“

D3: To dělám taky doma. Já říkám „Né, za to může on!“ a můžu třeba za to já. Ale pak se přiznám hned teď. Ale je horší, že když někdo takhle jako řvou na sebe, že pak třeba ten táta, nebo ten dospělý pak musí něco řešit jako s nima... a řekne třeba že když nepřestanou tak oba půjdou do kouta. Nějaký trest, že by jim dal.

T: Takže bys to volila jako trest. Odloučení.

D3: Jo, jeden by šel třeba... já nevím, na chodbu a jeden by byl asi v herně, nebo tak nějak.

T: Nebylo by rychlejší, kdyby ten táta vzal třeba vařečku a řekl: „A dost! Teď vyplatím na zadek“

D3: To... že oni by to mohli taky žalovat. A to by pak ten táta nechtěl. Takže by bylo lepší dát je někam pryč od sebe. Že jeden třeba na hodinu zůstane tam a jeden na hodinu jde na chodbu nebo někam a za hodinu že by se šli zpátky a už by to bylo lepší. Ono se to takhle stalo u kámošky, když se hádali s bráchou.

T: A jak? Můžeš mi o tom povědět?

D3: No, tam byla prostě mamka a mamka tu kámošku dala na půl hodinky pryč a pak ona přišla za půl hodinky a ona se omluvila.

T: Takže potom už to bylo dobrý.

D3: Jo, oni se omluvili spíš oba dva navzájem.

T: Super

D3: Protože za to mohli oba dva. A nerozlišovali jsme, kdo se hádal, kdo si s tím začal a tak. Prostě ikdyž s tím začne jeden, tak to nebude svádět na druhýho a potrestám oba dva.

T: Jasně. Tady máme další obrázek... to už je pátý. A tady máme zase ale sourozeneckou hádku. Tady je chlapec...

D3: Spíš ten kluk urazí tu holku a mamka neví co s tím.

T: ... a holčička pláče, je vidět, že teda tam došlo k nějakému ublížení, možná se i pobili a maminka si drží tu hlavu a už je bezradná...

D3: Ne, ona přemýšlí.

T: Myslíš, že přemýšlí, co s nima, jo?

D3: Noo. Jako jak by je mohla potrestat nebo takhle

T: Takže tady bys co volila? Jakou radu bys dala tady k tomuto?

D3: Já bych třeba kdyby mě něco napadlo, tak bych je dala taky od sebe, protože... nebo bych, nerozlišovala bych kdo za to může, když za to můžou oba dva. Protože jeden začne a ten druhý to řekne taky. Uražku.

T: Super. Do toho trestu jinýho, že bys jako jim šla dát na zadek, nebo takhle bys nešla?

D3: To by mohli taky žalovat

T: Radši domluva...

D3: Buď domluva, respektovat se navzájem, a nebo je oddělit, že jeden pujde tam a jeden pujde tam. A pak přijdou a omluví se a když se neomluví, tak jdou zase pryč.

T: Bezva. Tak tady máme už šestý obrázek. A tady vidíme, že chlapec musel něco vyvést, že už se maminka tak rozčílila, že už ho teda i bije, žejo.

D3: Ona ho nebije...

T: Podle mě ho drží a asi ho tou pěstí tluče, nebo mu vyhrožuje. Co myslíš, že řekla? Čím by si to mohl zasloužit?

D3: Třeba, že by třeba ve škole něco udělal. Že by třeba dostal napomenutí, dvojku z chování, vyhodili ho ze školy, nebo třeba já nevím, pije alkohol nebo tak něco.

T: Myslíš, že je to důvod, to co dělá ve škole, že třeba dostane poznámku... je to důvod k tomu aby ten dospělý se tak rozčílil?

D3: To ne, ale mohl třeba se s kamarádem zmlátit nebo vyhrožovat si a takhle i třeba, že by ho napadl a ta maminka to musí s ním řešit a když to nevyřeší, tak buď policajti to řeší nebo rodiče mezi rodičema. To je spíš lepší řešení.

T: A teď to pomůže, když mu teda opravdu nandá, aby věděl...

D3: Já bych ho spíš potrestala.

T: Jaký trest bys našla?

D3: Že bych třeba ho dala do kouta.

T: On už je docela velký, tohle nevím, jestli by pomohlo.

D3: Buď do kouta, a nebo pod studenou sprchu.

T: On se nevzteká. On asi něco vyvedl a vzteká se spíš ten rodič teda. Ta sprcha by pomohla? Na co by pomohla?

D3: Tak někdo to třeba pomáhá ta studená sprcha, že jak se někdo rozčiluje, tak ona pomáhá studená sprcha. Že někdo vás dá pod studenou sprchu, nechá vás tam chvilku a pak vy se uklidníte.

T: Stalo se ti to někdy?

D3: Eeee, ne. Ale bráchovi myslím, jo.

T: A pomohlo to? Uklidnit se?

D3: Jo. A řval sprostě po mamce a nadával jí že je... já to nechci říkat.

T: Nemusíš

D3: A... prostě mamka ho dala... jako ne mamka, ale Petr. Že mamka bráchu jako spíš nerada jakože někam dává takhle. Tak Petr ho vzal, vyslíknul ho a dal ho pod studenou sprchu. Nechal ho tam 5 minut a pomohlo to. Pak se omluvil teda za to, co řekl mamce. Protože mamku se neuráží a nemluví se po ní sprostě. Mamku se má chválit a máme jí mít rádi.

T: A ten Petr... em... necítil se potom Daniel špatně vůči Petrovi...

D3: E-ee, protože on pak řekl, že udělal jako dobře, že by on to říkal mamce jakoby dál a mamce se to nelíbí.

T: Takže přijal svůj trest a nechal toho.

D3: Jo. Nechal toho a omluvil se mamce a pak mamka mu to teda přijala a od té doby už se to teda nikdy nestalo.

T: Stačilo to jenom jednou?

D3: Jo, jenom jednou.

T: A jak byl starý?

D3: To mu bylo jedenáct let

T: Protože teď už je velký, teď už by se tam ani nedal strčit, žejo?

D3: Teď už ne-e. Jedině prohodit oknem (smích). Ne, to by udělal nějaký rodič, který by byl zfetovaný a zdrogovaný.

T: Myslíš, že se i tohle stává?

D3: Jo, já jsem viděla na vlastní oči, že jsem byla s kámoškama venku na hřišti a tam třeba jel auto a tam byl nějaký zfetovaný kluk a tam šlo kolem malé děcko a on ho normálně hodil na tu silnici a my jsme holky běžely hnedka jako na tu silnici a dávali jako takhle mávali jako rukou aby zastavili a našťestí zastavili a tomu klukovi se nic nestalo. Našťestí. Protože to by bylo ublížení na zdraví a mohl by jít pak ten člověk do vězení.

T: Jo. Tak tady máme další obrázek a tady vidíme chlapečka, který pláče, ještě je docela malý...

D3: A nechce jíst.

T: Myslíš, že nechce jíst, nebo je to kvůli tomu nepořádku co tady je udělaný? Nebo co tě napadá, že ten chlapec mohl vyvést?

D3: Mohl někomu něco říct škaredýho a urazit ho.

T: Takhle maličký?

D3: Jo, protože Dominika je taky malička a vidíš, co říká tetě. Sprostý slova a dělá nepořádek a nechce to uklidit. A teta ji dá 4x po sobě pod sprchu protože to furt dělá.

T: Takže takhle bys řešila i...

D3: Buď brečí, že mamka něco udělala jemu nebo on mamce a neví, co by měl dělat, jak by se jí měl omluvit. Já bych spíš uklidila ten nepořádek, omluvila bych se a tím by to bylo vyřešený.

T: A kdybys byla ten dospělý a to dítě vlastně nechce poslechnout... nechce ani jíst, ani si uklidit nepořádek a ještě do toho brečí... co bys v tu chvíli mohla dělat jako dospělá? Aby to dítě poslechlo.

D3: Tak nějak buď ho potrestám a nebo mu vysvětlím, to co se má dělat a to co se nesmí dělat a že se nesmí porušovat pravidla... ty... pravidla zákona.

T: No a myslíš, že by to pochopil takový malý chlapec? On vypadá, že ještě nemá ani 5 let...

D3: Pochopil. 5... vypadá na 5

T: Takže myslíš, že by pochopil, co mu vysvětluješ?

D3: Jo, některé děcka to chápají, jakože ona mu to třeba vysvětlí tak: „takže ty budeš dělat toto a nebudeš dělat toto. Když budeš dělat to, co nesmíš, tak tě seřvu a pujdeš na chodbu, nebo prostě takový. A pak kdyby tam šel, tak prostě pochopí, že to dělat nesmí a že se má omluvit mamce a poslouchat ji.

T: Nebylo by rychlejší, kdyby jsi mu naplácala na zadek?

D3: E-ee, to by mohl taky zažalovat aj malý kluk

T: On to neví... je malej.

D3: Tak když mu naplácame... tak ale rodiče by neměli trestat děcka jenom za to co neumí. Tak každý rodič něco v životě provedl.

T: Takže si myslíš, že by vůbec nebylo správný dítě bít takhle?

D3: Neměli by to dělat. Jako mají na to právo trochu, ale když třískají ty děcka, tak čeho tím dosáhnou – ničeho. Akorát pak o to dítě třeba když tam bude návštěva nebo sociálka, tak o to dítě můžou přijít. A to by ta mamka, nebo ti rodiče nechtěli.

T: Tebe maminka nikdy netrestala vařečkou nebo páskem?

D3: Mamka nikdy ani Petr mě... jenom mě dala na zadek, to bylo jednou. Jinak od té doby už se chovám normálně. Ikdyž někdy vymýšlím blbinky, kraviny, zablbnu si někdy.

T: Takže jde to domluvit, dá se to zvládnout.

D3: Jo, dá se to zvládnout.

T: Dobrá. Tady máme další obrázek, kde už je zase malé dítě, chlapeček... už to máme číslo 8 a tady teď vypadá, že to dítě už se hodně bojí, protože ten rodič teda vyhrožuje tou

rukou, že už nějaká přilítne. Malé dítě si drží očička a asi se bojí. Už se v podstatě zakrývá, protože ta ruka...

D3: Protože třeba se ho mamka něco... mu dát přes pusku nebo přes ruce. To dělají rodiče. Ale tak přes ruce to nebolí. Udělají jenom takto (ukazuje plácnutí přes ruce). Jak koho to bolí a jak koho ne-e. Někdo třeba je na to zvyklý a někdo ne a začne brečet. Nebo ten chlapeček něco provedl a ví, že to třeba nesmí, ale on je malej a ta mamka nebo ten tatka má mít víc rozumu než ten malej, protože ten malej tomu ještě nerozumí, co může dělat a co ne. Ale nemlátla bych ho.

T: Nemlátla.

D3: Nějaký trest, třeba si kleknout a takhle na hodinu (natahuje ruce před sebe)

T: S rukama před sebou, takhle malý dítě, myslíš, že by vydrželo?

D3: Ať si kleknou

T: Já nevím, on je maličkej...

D3: Tak já nevím, tak ho někam posadit na židli a třeba říct mu „Tak ty budeš tady, na deset minut nebo na kolik a až si uvědomíš, že se to tak má dělat a tak ne, tak můžeš přijít za náma.

T: Takže bys ho rozhodně nebila, jakože... tak jak ta ruka tady hrozí...

D3: E-ee, chudák malý dítě. Třeba ta maminka mu může ublížit, a to by bylo ublížení na zdraví a to by ta mamka šla do vězení a chudák kluk by šel někam do zařízení.

T: To je pravda.

D3: A odebral by se z mamky péče a šel by do pěstounské péče. Někam jinam do rodiny.

T: Takže jde to řešit i bez toho bití.

D3: Jo. Jo. Třeba mu to vysvětlit a říct třeba „Tak ty nebudeš dělat toto a budeš dělat toto!“

T: Dobrý, tak dál.

T: A my už máme poslední obrázek...

D3: Holka.

T: Tady ta holka vypadá, že už teda asi dostala...

D3: Dostala, má to tady i...

T: Je jí to asi hodně líto i jí to bolí, žejo, teď truceje, pláče...

D3: Ona nebrečí. Jak víte, že brečí? Ona má jen skrčené nohy.

T: Mě to napadlo. Tebe ne?

D3: Ne, podle mě je uražená

T: Tak popiš, co ty myslíš.

D3: Já myslím, že je uražená, že se zlobí na ty rodiče, co jí potrestali. Že sice ví, že to nemá dělat... ale tak každý v životě si udělá jednu chybu. Někdo třeba já nevím... kradl, někdo byl doma třeba opilej, třeba šel policajt a ukradl mu pistol, tak to je taky sice je to zločin, ale pak ti lidi za to pykají a vrátí se jim to zpátky. A pak budou mít smůlu.

T: Když se vrátíš k ní – co mohla tak vyvést? Nebo co by tě napadlo, že za co mohla dostat?

D3: Za známky... Někdo dostává za známky. A nebo za to, že rozbila třeba talíř, nebo lustr. To mě tak napadlo. Buď třeba nádobí, nebo něco v bytě.

T: A jak by to měl ten dospělý řešit, když už se něco takového stane?

D3: Když se to stane, tak by se to mělo potrestat. Jednoduše a kdyžtak (nasadí přísný tón) „Ty toto dělat nebudeš a když budeš dělat toto, tak jdeš tam a tam a když uděláš toto, co ti řeknem, tak ti koupíme to a... a budeš vědět pro příště, že toto nesmíš dělat!“

T: Takže bys nebila dítě vůbec.

D3: E-ee. Já děti nebiju.

T: Nešla bys do toho jako, že bys věděla...

D3: Ublížení na zdraví.

T: Co by dítě muselo udělat, aby ses rozčílila tak, abys radši vzala tu vařečku třeba? Co by muselo udělat? Je možný tě takhle rozčílit, že bys ho šla zbít?

D3: Já bych buď se někam po domě schovala a zamkla, když je třeba zámek...

T: Teďka myslíš jako kdybys ty byla tou obětí, nebo kdybys byla tím dospělým, který jde trestat?

D3: Oboje dvoje. Třeba... eee... být tou holčičkou bych se někam schovala třeba na hodinu, než by se ti rodiče tak trochu vzpamatovali...

T: A kdybys byla tím rodičem, který se rozčílil, tak co?

D3: Tak bych se šla projít ven, mě to pomáhá. Na čerstvý vzduch. Procházkou někam ven kde to znám a kde to neznám.

T: Tomu dospělému bys poradila, aby prostě netrestal to dítě hned, ale až se projde, až se uklidní?

D3: No, že až bude uklidněnej a třeba mu to vysvětlí v klidu a řekne „Tak dobře, to teď bylo naposledy. Uděláš to ještě jednou a pujdeš do kouta. Neuděláš to a vezmu tě na výlet nebo někam... do kina...

T: Takže bys dala i tu pozitivní věc, že jako, když to bude špatný, tak tě potrestám a když se zlepšíš, tak tě odměním.

D3: Jo, tak nějak myslím. Přesně tak.

T: No, dobrý. To už je myslím poslední obrázek... takže já myslím, že jsme všechno vyčerpali. Chceš ještě něco dodat k trestům?

D3: E-ee

T: Neměli by teda dospělí děti trestat.

D3: Neměli. Protože pak ty děti to bolí a oni, když jsou trošku větší i malí, tak ony některý ty malý děti můžou zdrhnout a ty velký můžou jít na sociálku a udat je, nebo zavolat sociálce, že rodiče je bijou a říct adresu a pak oni přijedou a uvidí, že má modřinu a spáleninu nebo tak něco. Třeba, že jsou zmlácení do krve. A to už pak je ublížení na zdraví a je soud. A ten soud rozhodne jestli pujdou do vězení a na jak dlouho.

T: Taak...děkuju za rozhovor.

ROZHOVOR Č. 4

T = tazatel

D4 = dotazovaný č. 4 – „Peťá“

T: Dotazovaný číslo 5 souhlasí s rozhovorem, je se vším obeznámený.

D4: (kývne)

T: Jo. Tak, podíváme se na první obrázek, kde je holčička, která je pod postelí. Vidíme tady, že na ní čeká ten dospělý s řemenem... že asi teda holka něco vyvedla. Co myslíš, že mohla vyvést? Za co by si zasloužila tím řemenem?

T: Tak asi že provedla... třeba napadla svého brácha a je jakoby našťvaná, takže někomu něco provedla, že je našťvaná ještě na něj...

D4: Myslíš, že by měla vylézt a nebo má zůstat schovaná? Co bude horší?

2: Asi vylézt

T: Radši vylézt. A co by měla v tu chvíli udělat, až vyleze? Ona se bojí.

D4: Omluvit se

T: Omluvit se. Pomůže, když se omluví? Myslíš, že ten dospělý jí nenařeže?

D4: Asi že ne. Když se omluví.

T: Stalo se ti někdy, že když ses omluvil, tak jsi potom nedostal? Že to pomohlo?

D4: Jakoby třeba mamce když jsem něco provedl a omluvil jsem se a nedostal vejprask.

T: Takže radši radíš vylézt, omluvit se, bude to lepší. Když zůstane schovaná, bude to horší, ten dospělý se bude víc zlobit, jo?

D4: (kývne) Jo.

T: Souhlasíš... Bezva.

T: Tady máme druhý obrázek. To se chlapec schoval do skříně, ale vypadá to, že teda zlobí, protože ta maminka už mu říká „Tak a to bylo naposled!“. Chlapec nějak nechce pochopit, že dělá věci, které by neměl. Co teď ta maminka má udělat?

D4: Aaaa...

T: Jak ho má poučit, aby to už nedělal?

D4: Ukázat mu to, aby třeba... aby to dělal už správně, aby to nedělal. (pauza) A... (pauza)

T: Co kdyby ho potrestala tím, že řekne „Já tě do té skříně zavřu a budeš tam zavřenej!“

D4: Ne, to je potom jakoby týrání... tak, že ho třeba... že se tam jakoby on schoval a ona ho našla a tak mu říká, aby to nedělal, že „Ještě jednou a dostaneš na zadek“.

T: Pomůže, když mu dá na zadek?

D4: Asi že ne. Protože... až mu bude přes 40 let a od malička ho mlátili rodiče a od té doby ho nenačili nic jiného než mlátit a tak. A když mlátí děti, tak ony si to pamatují a budou se to učit od malička. A budou potom mlátit své děti a ty zase budou mlátit své a tak.

T: Takže tam vidíš ten začarovaný kruh, že když byl bitej malej, tak potom jako dospělý by bil zase své děti a to nemá konec.

D4: Tak

T: To je dobrý. Co bysme ještě k tomu obrázku mohli říct? Ten chlapec... co by pomohlo v tuhle chvíli? On teda asi něco vyvedl, jinak by se maminka nezlobila...

D4: Tak bych se asi taky omluvil a řekl bych, že už to nikdy neudělám.

T: Jo... že ta omluva pomáhá.

D4: Jo

T: Pomohlo by i to, že se schová a ta maminka ho nenajde, ne?

D4: Kdyby ho nenašla, tak by to bylo horší.

T: Že by se pak ještě o to víc zlobila?

D4: Nebo by se i bála o něj. To se stalo jakoby, že děti se někam schovali třeba 3 dny a rodiče měli strach.

T: A potom je seřezali za to, že se o ně báli?

T: Ne

D4: Když se o ně báli tak už netrestali?

T: (Kývne)

D4: Dobrý

T: Takže jdeme k dalšímu obrázku... Tady máme chlapečka, kterej hraje pořád nějakou hru a maminka už se na něho zlobí. Asi mu říká, že má něco udělat... jít spát, nebo něco... a on neposlouchá a pořád si lupká s tou hrou. Co teďka ta maminka má udělat?

D4: Sebrat mu telefon a dát mu ho někam aby nedošáhnul.

T: A on se bude vstekat, bude dupat, ječet a nadávat té mámě. Co ta máma má v tu chvíli udělat, když je drzej

D4: Kdybych byl jeho táta, tak bych řekl „Když uděláš to, třeba... když doděláš práci, tak si můžeš zase hrát.“ Tohle bych mu řekl, aby první udělal práci a pak si mohl hrát.

T: A kdyby pořád ječet a vztekal se, že on chce teď hrát?

D4: Tak bych ho nechal 5 minut a pak by to udělal.

T: Myslíš, že vždycky pomůže, když tam má tu pauzu? Když se vzteká, tak ho nechat vyvztekát? Nebo teda už vzít tu vařečku a říct „Tak a přestaň, nebo vařečka bude mít hody“?

D4: Pauza by ho uklidnila.

T: Radši uklidnit, tak vařečka ne, jo?

D4: Ne, pak by to bylo horší.

T: Stalo se ti někdy, že jsi dostal nějakou vařečkou, nebo nějakým řemenem?

D4: Od Vivienky jsem dostal.

T: Vivienka tě bila, jo?

D4: No já jsem ji naštvál, že jsem ji sebral to... jak se to řekne... autíčko jsem položil si a ona si myslela, že je to její. Já jsem si ho vzal a ona prásk.

T: No... a co jsi udělal v tu chvíli, když tě ona bila? Ona je maličká, žejo. Ona se zlobila. Ale jak jsi jí to vysvětlil? Nebo jsi jí lupnul, aby ona tebe nebila? Jak jsi to vyřešil?

D4: Vzal jsem jí to... jak se to řekne... vzal jsem jí vařečku, aby mě zas nebouchla...

T: Jo ona tě bouchla tou vařečkou?

D4: Jo

T: Ahaa

D4: A já jsem jí to sebral, dal do šuplíku a kdyby se naštvála, tak bych jí dal sušenku.

T: Takže jsi jí uklidnil? Nevztekala se už potom?

D4: Ne

T: Nešel bys jí potrestat za to, že tě bije?

D4: Ne-e... když je malá.

T: Jasně. A zbil bys třeba Damiána? Ten už není tak malej... Bijete se mezi sebou?

D4: Třeba jakoby... třeba hrajeme si na hru... třeba jakoby ze srandy zpomaleně. Jako když... ne pravý rány. Malinký. Jako kdybych ho podkopnul a pomalu ho pouštěl na zem.

T: Takže ho svalíš na zem a co potom?

D4: Zkousím ho jakoby, že to umím. Ale nedávám rány, to ne.

T: Nebiješ ho.

D4: Ne

T: Prostě ho povalíš na zem, jo?

D4: Jo a on... my se jakoby učíme se doopravdy prát, ale my se učíme cviky a ne jako obří rány.

T: Takže ty myslíš takové ty chvaty jako v džudu, nebo v takové sebeobraně.

D4: Jo

T: Já jsem teď odbočila od těch obrázků. Takže tady jsme doporučili té mamince, aby hru zabavila, chlapečkovi vysvětlila teda, že nejdřív jsou povinnosti, potom hra a kdyby to nepomohlo, tak mu tu hru prostě nedat a nechat ho vyvztekát. Jo? Nešel bys ho trestat. Stačí to, že to zabaví tu hru, jo?

D4: Jo

T: Tady máme hned něco podobného, co jsme teď řešili... Tady jsou sourozenci, kteří se teda hádají a docela hustě na sebe řvou... a ten tatínek už to nemůže poslouchat. Už toho má dost. „Jako co to ty děti vyvádějí! Proč toho nenechají?!“. Co teď?

D4: Asi se perou a hádají o... asi se hádají o jednu věc, to vypadá, že tam je jakoby pastelky a tak. Se hádají a tak a tátovi už to vadí. Tak já bych tu věc jakoby... já bych udělal dvě věci. Vzal bych jim to oboum dvoum tu věc, pak bych donesl druhou a měl by každé... obě dvě. Rozdělit.

T: Takž buď sebrat, nebo dát další, aby měl každý svojí... pak už toho nechají. Co je potrestat? Za to, že jsou takoví zlí na sebe? Jaký bys vymyslel trest? Nebo ty bys je netrestal?

D4: Ne

T: Netrestal. Radši zabavit, radši rozdělit, ale trest ne, jo?

D4: Ne. To bych potom dostal já nářez od ženy. Kdybych mlátil svoje děti, tak bych dostal od mojí ženy nářez. Nakládačku.

T: Myslíš, že to je v pořádku, že by tě žena bila?

D4: Kdybych já jakoby mlátil svoje děti, tak žena... jí by to vadilo a já bych pořád mlátil, tak ona by mi dala facku

T: Takže je v pořádku, aby vlastně tebe zastavila... tak může použít ten trest, tu facku, nebo tak?

D4: Jo, tak já bych se zastavil a šel bych na záchod

T: Co kdyby ses rozčílil?

D4: Ne, já nemlátím holky

T: Bezva

D4: Mě na táboře učili, abych nemlátil ženy a tak.

T: Takže ty by jsi prostě tu facku ustál a radši by jsi šel pryč, kdyby tě to rozčílilo, jo?

D4: Zamknul by jsem se v koupelně a klíč bych hodil na zahradu

T: (smích)

D4: Aby jsem se nedostal ven

T: Kdo by ti potom otevřel?

D4: Šel bych z okna

T: (smích)

D4: I kdyby to byla výška. Nebo by jsem se zamkl do sklepa a děti by mě tam zamkly, abych byl v klidu

T: Stává se to u vás? Jako že třeba mamka bije tatku, nebo tatka mamku?

D4: Nee

T: Nebijou se?

D4: Ne

T: Uhm

T: Tak, tady máme další obrázek. Podobný... zase je tady holčička s chlapečkem, ubližujou si, něco vyvedli a maminka už je opravdu hotová. Hlava jí bolí, teď neví, co má dělat. Jak to má udělat, aby ty děti doho nechaly? Vlítnout tam, nařezat jim, nebo prostě odejít a nechat je tam, ať se mlátí? Co by měla v tu chvíli jako... jak bys ji poradil, aby zase toho nechali. Aby vlastně už přestali.

D4: Kdyby se jakoby hádali... tak já bych... já by jsem se jich zeptal proč se hádají, pak by jsem to s nima domluvil... a pak by třeba... vypadá to, že on jí asi zbil... že má... je červená, ale ne jakoby obličej. Má modřinu na ruce. Teda aby se jí omluvil a ona jemu a aby si zas v klidu hráli.

T: Myslíš, že to by už pomohlo, že by přestali jako zlobit?

D4: Asi jo. Nevím. To mě na táboře neučili.

T: (smích) Jo, dobré.

T: Tady máme další obrázek, kde už teda maminka toho kluka trestá. Vyvedl asi něco velkého, protože už ho opravdu tou pěstí bije. Co myslíš, že mohl vyvést? Za co si zaslouží takový trest?

D4: Že by třeba... dal mámě facku.

T: Uhm...

D4: Jako třeba... můj kamarád dal svojí mámě facku, že mu nekoupila motorku, protože on měl rád minibiky, takže jí dal facku a... a pak dostal trest. Nebo něco provedl velkého.

Třeba udělal dopravní nehodu a tak. Protože to muselo být velká... to muselo být něco velkého.

T: Uhm, uhm...

D4: Kdyby to bylo něco malého, byla by to facka. Protože facka se dává vždycky když provedem něco malého a velká nehoda se dává... pěstí.

T: Uhm. Myslíš, že je to v pořádku, že ho takhle bije?

D4: Ne

T: Jak by to mohla vyřešit?

D4: Tak, kdyby třeba měl autonehodu...

T: Tady ten malej chlapec, víš. On... já nevím, kolik by mu mohlo být. Jestli deset, dvanáct...

D4: Vypadá devět.

T: Devět. No tak... co by mohl vyvést?

D4: (chvilu ticha) no... asi... že... něco ušpinil, protože je špinavej, takže provedl něco velkého. Třeba... ušpinil něco vzácného.

T: Uhm, uhm. Takže něco poškodil jako doma...

D4: Nebo i venku. Třeba... třeba můj kámoš, ten poškodil nákladní vagón. On vzal... jak jsem měl tu minibiku, tak on jel kolem kolejí... a on chtěl udělat trik, tak on se jako rozjel a schválně naboural do vagónu. Přežil to, ale poškodil celý vagón. Poškrábal a ... utržil ránu od motorky. Protože on spadl z motorky a motorka jela ještě rychlostí do vagónu. Ten vagón pak jakoby... to pak jakoby navrchu pak to pust'uje. Najednou se to rozjelo a padalo do... jak tam jsou ty lidi s vagónama.

T: Do osobního.

D4: Jo, ale nebyli tam lidi.

T: Uhm. No a... to se potom na to přišlo, nebo...

D4: Ne. Jakoby... to se na to přišlo... On šel rychle pro motorku a já jsem šel rychle na nádraží za pánem ochrankou to říct, že jeden kluk, můj kámoš udělal něco špatného, tak oni šli jakoby se mnou, ale oni mi jakoby nevěřili. U nás se to nestávalo. Tak šli s námi a uviděli rozbitý vagón, tak už mi uvěřili. Pak zavolali policii, nechali nás dát do policejního vozu a tam jsme mluvili, kde bydlí a tak a pak jsme šli k němu.

T: A nechtěl třeba on tebe napadnout, za to že jsi ho udal?

D4: No potom mě chtěl napadnout

T: A on dostal od té své mámy?

D4: Ano, dostal trest. Prodala mu minibiku... mě ji prodala. Zadarmo. A já jsem ji prodal za 7 tisíc. A já jsem ? (nešlo rozumět) tisíce dal mámě a řekl to je na jídlo. A on měl 3 roky zákaz ven.

T: Uhm, uhm

D4: A počítač a tak...

T: Jo, jo. Dobrá.

T: Takže tady máme vyřešeno a tady je další obrázek, kde máme malého chlapečka, který pláče... Co tak asi se mohlo odehrát, když se podíváš... nějaké rozházené věci, tady je nedojezené jídlo... Co by tě napadlo, že se stalo?

D4: Taaaak, počkat, pořádně se kouknu... (chvilu tiše) ...mmmm... taaak... žee... že něco provedl. Třeba něco vysypal a dostal na zadek. Nebo ho vzala a dala ke stolu jakoby násilím, že ho chytla a hodila na židli a že mu dala jídlo, aby to snědl. A on nechtěl a začal brečet. Si myslím.

T: Jo, jo, jo. Takže to vypadá, že nechtěl poslechnout a ten dospělý se rozčílil a už mu asi i nařezal. Myslíš, že takový malý dítě pomůže ho zbít, aby už toho nechalo?

D4: Asi že ne

T: A co by pomohlo aby teda nedělal takový věci jako že, podívej, co tady nadělal.
D4: Já by jsem mu říkal, aby to uklidil...
T: On je malý, třeba to neumí
D4: Tak já bych mu s tím pomohl, s některýma věcma a on by dal třeba... třeba co tam je... tohleto.
T: Nevim, to je nějaký... Je tam něco ze skříně vyházenýho
D4: Třeba věci by skládal, nebo by je dával do krabice a já bych dával ty těžší věci
T: Takže bys mu s tím pomohl, aby na to nebyl sám, protože by to nedokázal uklidit sám.
D4: Pak by... tak pak by jsme šli jíst. Ale nejdřív umýt ruce a pak jíst.
T: Jasně. Takže bití by jsi radši vynechal, jo?
D4: Ne
T: Ani po ruce? Za to, že byly ty ruce nenechavý? Poplácat ho po rukách, po zadku...
D4: Tak asii... Asi lidi dělají, že by dali po rukou takhle (ukáže rukama)
T: Uhm. Dělává se to malým dětem, že?
D4: Jo, ale malý rány. Aby to... aby tam neměl modřinu.
T: A myslíš, že to pomůže? Nebo to spíš ubližuje?
D4: Asi že ubližuje
T: Víc ubližuje. Takže je lepší vysvětlovat, ikdyž to vypadá, že tomu nechce rozumět, že neslyší... Tak radši mluvit, než bít, jo?
D4: (kývne)
T: Dobře.

T: Tady máme takovýho zase malýho chlapečka, který už teda něco vyvedl a moc se bojí, protože ten dospělý asi nadává a vyhrožuje tady tou rukou že mu naplácá. Co myslíš, že mohl takový chlapeček vyvést, že už teda se mu hrozí?
D4: Takže asi udělal nepořádek
T: Uhm...
D4: A že dostane nakládačku, nebo nářez... tak... tak že udělal asi velký nepořádek, tak třeba vysypal stěnu, schodil televizi...
T: To už toho dospělýho hodně naštvalo, že?
D4: Jo a mohl to... někdy se stane, že někdo shodí televizi a dospělej je vždycky naštvanej, že mu shodil televizi a pak je vztek.
T: No a jako... to je docela oprávněný vztek, žejo, když už dítě rozbije něco cenýho. Ta televize nestojí málo... tak jako, co teď? Televize už je rozbitá a to dítě si teda zaslouží nářez, ne?
D4: Já bych ho třeba... já bych mu nedal velký nářez, tak já bych mu... já bych ho třeba aby se omluvil, že se třeba... že to třeba byla nehoda, nebylo schválně.
T: On je malej, on to třeba ještě nebude umět. On bude asi jenom křičet, nebo se bát. Takže nebil bys ho za to, nebo bys mu naplácal, aby věděl, že tohle nemá dělat?
D4: Dal bych mu jinačí trest
T: Kolik myslíš, že má roků?
D4: Tak já nevím, vypadá na... čtyři nebo pět
T: Noo... možná ještě i mladší. Takže do těch pěti let bys ho prostě nebil
D4: Ne dal bych mu teba telefon zákaz
T: On určitě mobil nemá, on je malej. To je třeba... to je jak Vivienka. Jak by se dala Vivienka potrestat, kdyby rozbila televizi?
D4: Nevim
T: Ale radši bys to vysvětloval? Nešel bys jí zbít?
D4: Kdyby třeba spadla na postel nebo na něco a šla by opravit, tak by nedostala.
T: A nezabila by jí třeba mamka nebo taťka?

D4: Ne

T: Dobře

T: Už máme poslední obrázek. Tady máme už větší slečnu, která se schovává. Buď truceje, nebo pláče, nebo se jí něco stalo, nebo se bojí. To spíš... co tě napadá? Co myslíš, že na tom obrázku je?

D4: No... vypadá to, že se bojí a že má zamknuto a že utíkala hodně rychle, že má jakoby toto roztrhané...

T: To má takové boty. Tady je medvídek spadenej... Takže si asi hrála s medvídkem, nebo si ho schovala...

D4: Nebo se bouchla jak si hrála

T: Co myslíš, že se děje? Dostala nářez a truceje, nebo se bojí že dostane, nebo co mohla vyvést? Napadá tě něco?

D4: Že je v pubertě asi, tak mě napadá, že... že asi přišla pozdě večer, protože pubertáči choděj večer pozdě. Třeba jako ségra na táboře přichází v 9, já v 8 (smích)

T: A zlobí se na ní rodiče?

D: Ne. Jenom jí řeknou, aby chodila dřív

T: Takže nenadávají, nebijí?

D: Ne. Máma vždycky má strach, aby ona se jakoby... jakoby nebezpečí jako ti klauni a tak.

T: Takže aby chodila dřív. A když to nepomáhá? Co teda udělat? Když ségra pořád chodí pozděj?

D: Tak já bych jí zakázal chodit ven. A to je asi všechno. Řekl bych jejím kámošům aby se s ní nebavili a tak. A aby... aby si to odpracovala... A až to odpracuje, tak...

T: Co kdyby jí máma dala facku? Nařezala? Aby toho už nechala. Pomohlo by to?

D: E-ee. Ne. Ona by potom měla strach a nemohla potom... nepřišla už jakoby domů.

T: Ani kdyby jí taťka třeba pohrozil?

D: Ne

T: Ne. Nepomáhá to?

D: emmm... nevim. Ona už... nechodí moc ven ani. Ted' je... ted' je pořád u ségry.

T: Já spíš myslím jako, když už se to řeší. Jako ten problém, že dítě chodí pozdě a rodič chce aby chodilo dřív a ono to nepomáhá. Že domlouvá a nepomáhá to. Tak co se s tím dá udělat?

D: Tak vím, že v pubertě jsou pořád na telefonu. Tak já bych mu ten telefon...

T: Takže bys potrestal odebráním telefonu nebo něco jinýho. Jako bití už nepomáhá ničemu...

D: Ne

T: Uhm, dobře. Tak já myslím, že to máme za sebou.